

Kati Pitkälä

USKONNON JA HOMOSEKSUAALISUUDEN JAAKOBINPAINI VALTAMEDIAS-
SA

Otteita ajankohtaisen kakkosen Homoillasta julkisen keskustelun areenana evankelis-luterilaisen
kirkon homoliittokiistassa

Tiedotusopin pro gradu – tutkielma

Toukokuu 2013

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

KATI PITKÄLÄ: Uskonnon ja homoseksuaalisuuden jaakobinpaini valtamediassa. Ajankohtaisen kakkosen Homoilta julkisen keskustelun areenana evankelis-luterilaisen kirkon homoliittokiistassa.

Pro gradu -tutkielma, 85 s., 4 liitesivua

Tiedotusoppi

Toukokuu 2013

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani Suomessa parhaillaan käytävää julkista keskustelua, joka käsittelee homoparien mahdollista vihkimistä kirkossa ja heidän asemaansa niin yhteiskunnan kuin kirkonkin jäsenenä. Aiheesta on taitettu peistä jo vuosikymmeniä, mutta nyt se on noussut suomalaisviestimissä erityisen vahvasti esiin laajasti kansaa puhuttavana ja kahtia jakavana kiistana. Myös kansainvälisesti aihe tuntuu kirkkojen tulehtuneena kipupisteenä.

Tarkastelen gradussani ensiksikin homoliittokiistaa kehystävää laajempaa sosio-kulttuurista ympäristöä. Selvitän, miten uskonto ja homoseksuaalisuus ilmenevät yhteiskunnassa. Käsittelem postmodernille yhteiskunnalle – jollaisena Suomessakin voidaan pitää – ominaista sekularisaatioteoriaa ja maallistumisparadigmaa, jossa länsimaisen kulttuurin kehityksessä muun muassa rationaalisen ajattelun ja teknologisen kehityksen siivittämänä yhteiskunnan on nähty muuttuvan yhä antroposentrisemmäksi, ihmiskeskeiseksi. Uskonnon on tässä kehityksessä katsottu marginalisoituvan ja sen merkityksen vähenevän.

Asiaa koskevan aiemman tutkimuksen kautta tarkastelen, miten homoseksuaalien asema on yhteiskunnassa kehittynyt ja millainen se on tänään. Käyn läpi Suomen kirkon yleistä tilannetta ja maamme uskonnollisuuden tilaa. Uskonnon ilmaiseminen on muuttunut aiempaa individualistisemmäksi ja anti-institutionalisemmäksi. Samalla mediasta on tullut yhä merkityksellisempi tila uskonnon ilmentäjänä julkiselle näkymiselle ja näyttäytymiselle.

Erityinen kiinnostuksen kohde tutkielmassani on evankelis-luterilaisen kirkon suhde homoseksuaalisuuteen. Valotan prosessia, jossa kirkon suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on saanut uusia muotoja eri aikoina. Samoin käyn läpi kirkon edustajien nykyisten näkemysten kirjoja.

Käsittelem suhtautumista homoseksuaalisuuteen myös median, uskonnon ja kirkon suhteen kannalta. Käyn läpi aiheen teoreettista ja historiallista taustaa sekä kansainvälistä ja kotimaista keskustelua aiheesta.

Konkreettisenä esimerkkinä valtamedian toiminnasta areenana julkiselle keskustelulle uskonnon, kirkon ja homoseksuaalisuuden suhteista käytän Yleisradion Ajankohtaista kakkosta, jonka Homoilta-ohjelma syksyllä 2010 viritti laajan ja vilkkaan keskustelun kirkon suhtautumisesta

homoliittoihin. Kyseinen ohjelma on merkittävä siksikin, että sen herättämien reaktioiden myötä kymmeniä tuhansia ihmisiä erosi kirkosta, ja kustannusyhtiö Bonnier palkitsi ohjelman `Vuoden journalistinen teko´ -palkinnolla.

Tarkastelen tutkielmassani, millaiset teemat hallitsivat Homoillan keskustelua, ketkä pääsivät siinä ääneen `asiantuntijoina´, ja miten ohjelma itse positioitui suhteessa kiistaan.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	6
1.1. Arvokeskustelun hermolla Ajankohtaisen kakkosen Homoilta	6
1.2. Nykyuskonnollisuuden piirteitä	9
1.3. Julkisen arvokeskustelun tarve ja joukkoviestimet	11
1.4. Uskontoa vastustava media?.....	12
1.5. Tutkimuksen rakenne ja eteneminen.....	13
2. Modernisaatio, uskonto ja media	16
2.1. Uskonnon, median ja journalismin kehityskulkuja	16
2.2. Uskontojournalismin varhainen kehittyminen Yhdysvalloissa.....	18
2.3. Uskontotoimittajien aseman kehitys	22
2.4. Uskonnon ja median suhteiden viimeaikaisia kehityskulkuja Suomessa	23
3. Uskonto ja homoseksuaalisuus suomalaisessa yhteiskunnassa	25
3.1. Sekularisoitumisen näkökulma yhteiskunnan kehitykseen.....	25
3.2. Homoseksuaalisuus yhteiskunnassa.....	28
3.2.1. Homoseksuaalien asema suomalaisessa yhteiskunnassa	28
3.3. Kirkon kantojen kirjo	30
3.3.1. Kirkon viralliset kannanotot homoseksuaalisuudesta.....	30
3.3.2. Parisuhdelakiseminaarien anti kirkon keskustelulle	31
3.4. Kantojen jakaantuminen.....	33
3.4.1. Myönteiset	33
3.4.2. Neutraalit	35
3.4.1. Kielteiset	38
4. Uskonto ja journalismi	41
4.1. Uskontojournalismin piirteitä ja lähtökohtia	41
4.2. Uskontojournalismin määrä.....	43
4.3. Normatiiviset vaatimukset uskontojournalismille.....	46
4.4. Tarve puhua arvoista julkisesti	47
4.5. Uskonnon ongelmallisuus journalismin aiheena.....	48
4.6. Uskontojournalistien professionalisoituminen.....	49
5. Tarkastelussa Ajankohtainen kakkonen	54
5.1. Välineenä televisio.....	54

5.2.	Ajankohtaisohjelmasta	54
5.3.	Yleisradiosta ja TV2:n ajankohtaisohjelmien historiasta	56
5.4.	Ajankohtainen kakkonen	57
4.1.	5.5. Yleisiä huomioita Ajankohtaisesta kakkosesta	59
5.6	Ajankohtaisen kakkosen käsittelemät aiheet	60
4.2.	5.7 Ajankohtaisen kakkosen vieraat.....	63
6.	Otteita Homoillasta.....	65
6.1.	Luupin alla Homoilta	65
6.2.	Näin itse luin Homoilta.....	67
6.3.	Homoilta kolmesta suunnasta	67
6.3.1.	Keskustelun teemat ja niiden käsittely.....	67
6.3.2.	Homoillan ääneen pääsijät	75
6.3.3.	Ajankohtaisen kakkosen Homoillan oma aseoituminen	77
7.	Yhteenvedo ja johtopäätökset.....	86
7.1.	Tutkimustulokset.....	86
7.2.	Ajankohtaisen kakkosen Homoillan yhteiskunnalliset seuraukset.....	89
7.3.	Evankelis-luterilaisen kirkon reaktio Homoillan seurauksiin.....	91
7.4.	Yleisiä kehityskulkuja	92
7.5.	Tutkimusprosessin arviointia	92
7.6.	Mahdollisuuksia jatkotutkimukselle	93
Kirjallisuus:	95

1. Johdanto

1.1. Arvokeskustelun hermolla Ajankohtaisen kakkosen Homoilta

Eli musta kuulostaa vaan hirveen julmalta toi, kun koko ajan vedotaan, että raamatussa puhutaan selkeästi näin, ja koko ajan mennään sen taakse. Mun mielestä, kun koko ajan muu yhteiskunta menee eteenpäin, niin miksi ei raamatun tulkinta ja kirkko voi mennä näissä asioissa eteenpäin. Että siellä jäädään jonnekin mitä.. 2000 vuotta sitten -tasolle, kun muu yhteiskunta menee eteenpäin, niin se on mun mielestä tosi törkeätä.

Tällaisen kommentin lausui 12.10.2010 Yleisradion *Ajankohtaisen kakkosen* Homoillassa sateenkaariperheen äiti Heidi Kontkanen. Mielestäni kommentti kuvaa hyvin suomalaisessa yhteiskunnassa monien ihmisten mielipidettä sukupuolineutraaliin avioliittoon. Kun evankelis-luterilainen kansankirkko ei suostu vihkimään samaa sukupuolta olevia avioliittoon – vaikka maallisessa mielessä parisuhteen rekisteröiminen maistraatissa onnistuukin ja tämä yleisesti yhteiskunnassa hyväksytään – tilannetta pidetään jälkijättöisenä ja koetaan, että kirkon tulisi muuttua ajan mukana eikä pantata oikeutta parisuhteen siunaamiseen homo- ja lesbopareilta.

Homoilta-ohjelma sai aikaan vilkkaan julkisen keskusteluryöpyn muissa viestimissä sekä viritti aktiivista keskustelua kansan parissa. Myös monet julkisuuden henkilöt ottivat kantaa aiheeseen. Aihe jakoi selvästi kansaa eri leireihin. Viivi Pärssisen (2011, 53) mukaan televisio-ohjelman jälkeisessä julkisessa keskustelussa käsiteltiin homoseksuaalien oikeuksia, mahdollista kirkollista siunaamista sekä homoseksuaalisten ihmisten kanssa ja puolesta rukoilemista, minkä myös kirkolliskokous marraskuussa hyväksyi. Lisäksi keskustelu sukupuolineutraalista avioliitosta keskustelu jatkui Homoillan herättämän keskustelun myötä.

Pärssisen (2011, 71) mukaan arvokeskustelun vastapuoliksi muodostuivat konservatiiviset ja liberaaliset näkemykset. Konservatiivisissa näkemyksissä korostettiin raamatun asemaa tarkkaan noudatettavana elämänohjeena. Myös kirkon oppi ja instituutio haluttiin säilyttää muuttumattomana. Liberaaleissa näkemyksissä taas painottuivat perus- ja ihmisoikeudet sekä halu muuttaa valtion ja kirkon suhdetta tai kirkon sisäistä toimintaa. Yleisesti merkillepantavaa on, että konservatiivisia näkemyksiä esittivät ennen muuta kirkon jäsenet, liberaaleja sen sijaan monet eri osapuolet.

Ajankohtaisen kakkosen Homoilta-ohjelman tarkoitus oli keskustella homoseksuaalien yhteiskunnallisista oikeuksista, mutta yksi sen kuluessa esiin noussut iso kysymys koski kirkon oikeutta päättää, mitä sen seinien sisäpuolella tapahtuu. Tulisiko kirkon luopua Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sakramenttien ja ratkaisujen pohjalla olevista monituhatuotisista perinteistään ja raamatun opeista vain siksi, että muu yhteiskunta ei samoja oppeja allekirjoita ja on kirkkoa liberaalimpi? Tämän kannan mukaan kirkko on länsimaisessa yhteiskunnassa viimeisiä instituutioita, jotka vielä hidastavat jälkimodernin yhteiskunnan kehitystä yhä vapaamielisempään suuntaan.

Seuraavanlaisen ajatuskulun lausui Homoillassa puolestaan raamatunopettaja Pasi Turunen. Hän kommentoi kansanedustaja Pentti Oinosen eduskunnassa esittämää räväkkää vertausta siitä, miten homoliittojen vihkimistä kirkossa saattaa seurata ihmisten avioituminen rakastamansa hauvelin kanssa:

Tein mielenkiintoisen havainnon, että jokainen osapuoli loukkaantuu, mut vähän eri syyistä. Myönnettäköön, että tää on vähän karkea ja ajattelematon tällainen eläinvertaus, mutta se herättää meissä sen kysymyksen, että mitä avioliitto oikein todellisuudessa oikeastaan on. Ja jokainen tajuaa, et se ei kuulu ihmisten ja eläinten välisiin suhteisiin; se kuuluu ihmisten välisiin suhteisiin.

Yksi laajempi kysymys Homoilta-keskustelun taustalla liittyykin siihen, tulisiko maallisen vallan ottaa käsiinsä ohjat ja valta määrittä, tuleeko kirkon siunata homopareja vai ei. Samana vuonna, kun Ajankohtaisen kakkosen Homoilta järjestettiin, eduskunnalle esitetty kysely paljasti, että niukka enemmistö (54 prosenttia) kansanedustajista vastusti homoavioliittoa. Kansalaisille esitettynä kysymys homoavioliittojen kannatuksesta osoitti heidät hieman kansanedustajia vapaamielisemmiksi, sillä vastanneista 54 prosenttia vastanneista kannatti kyselyssä homoavioliittoa, kun taas 35 prosenttia heistä vastusti sitä. (*Ajankohtaisen kakkosen* Homoilta 12.10.2010)

Asiaan kytkeytyy vielä isompi kysymys siitä, pitäisikö kirkko ja valtio Suomessa erottaa toisistaan. Tämä selkiyttäisi kirkon roolia itsenäisenä toimijana, ja tällöin putoaisi pohja siltä evankelis-luterilaisen kirkon kritiikiltä, jota voidaan perustella kirkon saamiin verotuloilla. Taustalla olevan ajatuskulun mukaan maallisen esivallan tulee saada ohjata kirkon asioita, jos

kerran sen verotulojen kautta kirkko saa koko taloutensa pohjan. Tämä olisi kuitenkin hyvin äärimmäinen ratkaisu, sillä tuolloin kirkon pitäisi keksiä kokonaan uudenlainen järjestelmä varojensa turvaamiseksi, eikä sellaista ole ihan heti näköpiirissä. Suomen evankelis-luterilainen kirkkohan on siinä muihin kirkkokuntiin nähden erityisasemassa, että iso osa sen varoista kerätään valtion verotuksen yhteydessä.

Viivi Pärssinen eritteli politiikan tutkimuksen pro gradussaan vuoden 2010 kirkon ja valtion suhdetta koskevaa kirjoittelua Helsingin sanomissa, ja hänen mukaansa asia tulkittiin pääkirjoituksessa niin, että kyse on kirkolle tärkeistä periaatteista: suhteesta oppiin sekä suhteesta tähän aikaan ja yhteiskuntaan (Pärssinen 2011, 57). ”Kirkon on siis oltava uskollinen oppilleen, mutta samalla huomioitava yhteiskunnan kehitys ja sen mukanaan tuomat muutospainet”, Pärssinen (2011, 57) summaa. Hän (2011, 59, 60) nostaa esiin myös sen, miten jälkeenjääneeksi kirkko tulkittiin suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan etenkin homoseksuaalien suhteen. Julkisessa keskustelussa nousi vahvasti esiin demokratian, tasa-arvon ja ihmisarvon noudattamisen puute kirkon toiminnassa.

Edellä esitetyt näkökohdat ovat esimerkkejä Suomessa parhaillaan käytävästä laajemmasta uskontokeskustelusta, jonka yhtenä kimmokkeena ja areenana *Ajankohtaisen kakkosen* Homoilta toimi. Tässä tutkielmassa käytän Homoilta-ohjelmaa havainnollistavana viitepisteenä tarkastellessani sitä, miten uskonnollisia aiheita sivuavia kiihkeitä yhteiskunnallisia arvokiistoja käydään joukkoviestimissä maallistuneen yhteiskunnan arvoilmastossa. Tuukka Välimäki (2010) esittää tiedotusopin pro gradussaan, että liberaalissa kansallisvaltiossa tapahtuneen sekularisaation myötä on yleistynyt ajattelutapa, jonka pohjalta oletetaan, että `julkisen kenttä` on näennäisesti ei-uskonnollinen, luonnolliseen järkeen pohjautuva ja vapaa ideologiasta. Välimäen (2010, 122) mielestä myös mediavälitteinen julkisen alue on kuitenkin ideologian läpäisemä: sitä hallitsee sekularismin ideologia. Tällöin tietyt julkista kenttää hallitsevat ryhmät määrittyvät esimerkiksi `neutraaleiksi` tai `rationaalisiksi`. Muut nimetään `uskonnollisiksi` ja aidataan yksityisen elämänpiiriin. Pidän *Ajankohtaisen kakkosen* Homoiltaa ja homoliittokiistaa yhtenä jäävuoren huippuna ja esimerkkinä laajan ja pitkällisen kehityskulun tuottamasta julkisesta keskustelusta, jossa uskonnollista arvoista neuvotellaan yhä vahvemmin median tuottamassa julkisuudessa. Tästä syystä lähdän työssäni liikkeelle valottamalla sangen perusteellisesti modernisaation vaikutuksia sekä uskontoon että mediaan.

Joukkoviestimillä on nyky-yhteiskunnassa paljon valtaa jo siksi, että ihmiset viettävät verkon sosiaalisen median lisääntyneestä suosioista huolimatta perinteisten viestinten parissa ennennäkemättömän paljon aikaa. Juho Rahkonen (2007, 8) huomauttaa, että joukkoviestimet vievät suomalaisten ajasta lähes kolmanneksen, yli seitsemän tuntia päivässä, ja vuonna 2010 pelkästään televisio ja radio veivät ihmisten ajankäytöstä yhteensä yli kuusi tuntia. (Tilastokeskus)

1.2. Nykyuskonnollisuuden piirteitä

Mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi homoliittokiistan tarkastelun tekee myös uskonnon nykyinen asema suomalaisessa yhteiskunnassa. Luterilaisen kristinuskon opilla ei ole enää Suomessakaan aiemman kaltaista painoarvoa, vaan se joutuu yhä enemmän perustelevaan asemaan mediajulkisuuden kentällä.

Nojaudun paljon Stewart Hooveriin ja hänen tutkimustuloksiinsa. Hoover on Coloradon yliopiston mediatutkimuksen professori, joka yhdistää tutkimuksessaan kulttuurintutkimusta, laadullista sosiologiaa ja antropologiaa. Hoover tunnetaan tutkimustyöstään median ja uskonnon, uskontojournalismin ja televankelisuuden parissa. Lisäksi hän on yhdysvaltalaisen Media, uskonto ja kulttuuri -keskuksen perustaja ja johtaja. Hänen tunnettuja teoksiaan ovat muun muassa *Rethinking Media, Religion and Culture* (1997) sekä *Religion in the News. Faith and Journalism in American Public Discourse* (1998). Hoover keskittyy lähinnä yhdysvaltalaiseen kontekstiin, joten tiedostan, että tämä saattaa vinouttaa omia havaintojani. Hoover kuitenkin käy läpi uskonnon ja journalismin suhdetta niin monipuolisesti, että uskon monien hänen tarkastelemiensa kehityskulkujen olevan sovellettavissa myös eurooppalaisessa ja suomalaisessa yhteydessä. Moni mediateollisuuden kehityskuluista on lisäksi lähtenyt liikkeelle Yhdysvalloista, mutta päätenyt myös Eurooppaan. Lisäksi eurooppalaista lähdeaineistoa ei ole samaan tapaan ollut saatavilla, joten en ole voinut sellaiseen yhtä paljon tukeutua. Lukijan on kuitenkin hyvä muistaa, että kaikkea esiin tuomaani ei voi suoraan yleistää eurooppalaiseen kontekstiin.

Voisi sanoa, että uskonnolliset perustelut eri asioille eivät näyttäyty mediavälitteisessä julkisessa keskustelussa uskottavina tai valideina. Syy on, että uskonto nähdään nykyään yksityisasiana ja samastetaan se harrastuksen kaltaiseksi asiaksi; uskonnolla toisin sanoen on oikeutus yksityisen alueella, mutta se ei ole hyväksyttävä tietämisen tapa sen ulkopuolella (ks.

Hoover 1998, 29, 40). Uskonto on nykyisin aiempaa epäinstitutionaalisempaa. Lisäksi uskontojen kenttä on viimeisten vuosikymmenten aikana moninaistunut. Tämä on vauhdittanut laitosten merkityksen heikentymistä, sillä uskon harjoittaminen tapahtuu niiden ulkopuolella. Suomessa evankelisluterilainen kirkko on saanut kilpailijoita etenkin itämaisista uskonnoista ja uskomusjärjestelmistä, vaikka nämä eivät institutionaalisia olisikaan. Juho Rahkonen (2007, 11) katsoo, että länsimainen uskonto on ylimalkaan itämaistumassa, ja tuonpuoleisen jumaluuden asemesta korostetaan enenevästi tämänpuoleista. Taisto Lehikoisen (2006, 41-42) mielestä taas yksilökeskeisyyden seurauksena uskonnosta on tullut ikään kuin tullut näkymätöntä, ja muodonmuutosten myötä sen roolia on jopa vaikea tunnistaa erilaisten terapia- ja vaihtoehtoliikkeiden taustaideologioina.

Piispa Tapio Luoma (2010, 11) katsoo, että nykyisessä Suomeenkin asti ulottuneessa uskonnon ja tieteen välisessä keskustelussa uusateismiksi nimitetty virtaus tukeutuu runsaat sata vuotta vanhaan, valistuksen jälkeiseen modernin ajan sodankäyntimyyttiin. Tässä keskustelussa uskonto ei ole enää se aggressiivisempi osapuoli, joka pyrkii nujertamaan tieteen voittokulun. Sen sijaan eri kirjoittajien ajatukset julistavat nyt sodan uskontoa vastaan. Uusateistien viimeaikainen toiminta nähdään ensisijassa vastavetona uskonnolliselle fundamentalismille. Tämä virtaus näkee todellisuuden hyvän ja pahan taistelukenttänä, jossa hyvän voittokulku varmistuu oikein toimivien ja Raamattua oikein tulkitsevien kristittyjen kautta. (emt.)

Hoover (1998, 67, 80, 194) kuitenkin katsoo, että huolimatta sekularisaatioteorian rationaalisesti ennakoimasta laitostuneen uskonnon heikkenemisestä tai katoamisesta uskonnolla on edelleen suuri merkitys sosiaalisesti, kulttuurisesti ja poliittisesti sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Sellaisissakin ihmisryhmissä, joissa uskonnon merkityksen olettaisi katoavan, se säilyy sinnikkäästi. Rahkonen (2007, 34) kokee tulkintojen uskonnon heikkenemisestä ja sen muotojen dramaattisesta muutoksesta johtuvan nykyisin vallalla olevasta ajattelutavasta, joka korostaa muutoksen ja uudistumisen välttämättömyyttä.

´Uskonnon uudelleenjärjestäytymisestä´ puhuu myös Hooverin (1998, 33-34, 36) siteeraama yhdysvaltalainen sosiologi Robert Wuthnow. Kyse on siitä, että muodollisten instituutioiden näkyvyys, jäsenmäärät ja oikeutus vähenevät, ja luottamus johtajiin horjuu. Uudenlaiset uskonnot, ryhmät ja toiminnot lisääntyvät, yhtenä esimerkkinä viime-mainituista voi nostaa esiin vaikkapa vapaaehtoistyön nousun. Toisaalta uskonasioissa valtaa alaa henkilökohtainen

autonomia, jossa yksilö – ei ryhmä tai instituutio – itse määrittää nykyuskonnollisuuden ja on suoraan yhteydessä tuonpuoleiseen ilman laitostuneita välikäsiä. Olennaisia ovat ryhmän ja instituution asemesta itseen kytkeytyvät tuntemukset, usko ja henkisyys. Näiden yleisempien kehityskulkujen perusteella evankelis-luterilaisella kirkollakaan ei ole instituutiona aiemman kaltaista asemaa ihmisten elämässä, vaan nämä luovat oman maailmankatsomuksensa arvoineen ja uskomuksineen enenevästi itse.

1.3. Julkisen arvokeskustelun tarve ja joukkoviestimet

Uskonnon suhde mediaan kytkeytyy kysymykseen uskonnosta käyttöaineena ja aiheena julkisessa keskustelussa. Journalisti Bill Moyers korostaa uskontoa koskevien julkisen puheen välttämättömyyttä ja joukkoviestinten keskeisyyttä sen kehystäjinä. Hänestä demokratiassa on velvollisuus keskustella eri arvomaailmoista julkisesti. Jos mielipidettä yhteisiin asioihin kysytään ekonomistilta, poliitikolta, psykologilta ja filosofilta, Myersin mielestä näin täytyy tehdä myös teologin tapauksessa. Silti julkisesta keskustelusta tuntuu kuitenkin puuttuvan ymmärrys uskonnon perustavasta sosiaalisesta roolista. (sit. Hoover 1998, 211) Hooverin (emt.) mukaan Wuthnow katsookin, että julkisen elämän sanaston on tultava sinuiksi uskonnon perustavien ideoiden ja arvojen kanssa.

Teologian professori Gordon Lynchin (2012, 246) mukaan uskon pyhyteen liittyvät konfliktit käydään aiempaan nähden yhä enemmän joukkoviestimissä. Kenneth Thompson ja Anita Sharma (1998, 439, 442) puolestaan katsovat, että moraalisen sääntelyn purun ja uudelleen rajoittamisen kamppailevat voimat ovat johtaneet mediavälitteisen julkisuuden kentän muuttumiseen kulttuurisotien areenaksi. Niissä erilaiset moraaliset diskurssit hakevat itselleen julkista huomiota. Julkisia kiistoja ja kulttuurisotia ovat virittäneet esimerkiksi lisääntynyt suvaitsevuus ja sen kääntöpuolena nähty säädylisyyden vapautuminen.

Mielestäni homoliittokiistaa voi ajatella suomalaisittain yhtenä esimerkkinä tällaisesta 'kulttuurisodasta', jonka areenana joukkoviestimet ja niiden journalistisesti tuottama julkisuus toimivat. Yhdysvalloissa radiotoimittaja Lynn Neary on Hooverin mukaan ansioitunut tällaisten uutisoinnissa. Hän on kuvannut sekä kiistan edistyksellistä (liberaalia) että sen fundamentalistista (konservatiivista) puolta, jotka molemmat kokevat hänen mukaansa olevansa vähemmistössä ja riistettyjä. Konservatiivit katsovat humanismin dominoivan julkista elämää ja liberaalit taas

näkevät konservatiivien haluavan kontrolloida ihmisten yksityistä valintaa. Tässä tutkielmassani sovellan jaottelun niin, että pidän konservatiiveina homoliittojen vastustajia ja liberaaleina niiden puolustajia. Neary korostaa, että yksityiset vaateet on tuotava julkisuuteen ja käytävä kiistat siellä, ei jätettävä niitä yksityisen ajattelun ja valinnan kysymyksiksi. (Hoover 1998, 47-48)

Myös Veikko Pietilä (2010, 373-374) tuo esiin, kuinka normatiivisissa pohdinnoissa demokratian ja joukkoviestinten välisestä suhteesta on toistuvasti korostettu, että toimiakseen asianmukaisesti modernit demokratiat tarvitsevat viestimiä tarjoamaan yhteiskuntia pystyssä pitävää julkista keskustelua ylläpitäviä välineitä. Kaarle Nordengstrengin mukaan yksi joukkoviestinten keskeisistä funktioista Pohjoismaissa on foorumifunktio, johon sisältyy eri näkemysten mahdollisuus päästä julkisuuteen. Taustalla on 1700-luvun edistyksellisen porvariston vaatimus, että yksityishenkilöiden välisestä kriittisestä keskustelusta muodostuneen julkisen mielipiteen tulisi olla päätösten ja lainsäädännön ainoa oikeutettu perusta. (Emt., 374)

Pietilän (2010, 378-379) lainaaman Herbert Blumerin mukaan kollektiivinen määrittelyprosessi määrää yhteiskunnallisten ongelmien vaiheet alkaen näiden ilmaantumisesta ulottuen niiden loppumiseen, mikä se sitten onkin. Määrittelyprosessia kuvataan ”väitteitä ja vaateita esittäväksi toiminnaksi”. Yksilöt ja ryhmät voivat esiin astuessaan väittää, että jokin asiantila on vahingollinen ja vaatii korjausta. Ongelmasta tulee keskustelun ja kiistelyn kohde, jota kuvataan ja jota koskien esitetään toisistaan poikkeavia väitteitä. Edellä kuvatun tuotosta kutsutaan `yhteiskunnallisten ongelmien diskurssiksi´ tai `yhteiskunnallisten ongelmien kielipeliksi´. (emt.)

1.4. Uskontoa vastustava media?

Kun kohdennetaan huomio median rooliin, voidaan esittää kysymys, onko liberaali journalismi jollain tavalla jopa uskontoa vastaan. Hooverin (1998, 99; ks. myös Thompson & Sharma, 1998, 451) mukaan sangen yleisesti ajatellaan, että media on jollain tapaa ennakkoasenteellinen uskontoa kohtaan tai jopa sen vastainen. Erimielisyyttä on kuitenkin siitä, onko kyse jonkinlaisesta uskontoon kohdistuvasta `salaliitosta´ vai onko torjuva asenne seurausta toimittajien henkilökohtaisesta penseydestä uskontoa kohtaan.

Hoover (1998, 59) viittaa S. Robert Lichterin, Stanley Rothmanin ja Linda Lichterin Yhdysvalloissa vuonna 1980 tekemään kyselytutkimukseen, joka paljasti joukkoviestinten ja

toimittajien suhtautumisesta uskontoon kiinnostavia asioita. Kyselyyn vastanneista mediateollisuuden edustajista puolella ei ollut minkäänlaisia uskonnollisia kytköksiä, ja 86 prosenttia kertoi käyttävänsä uskonnollisia palveluita harvoin tai ei koskaan. Tutkimuksen mukaan viestinten edustajat ovat myös muuta väestöä liberaalimpia esimerkiksi seksuaalisen vapauden suhteen. Tämä on mielestäni oleellista panna merkille omaa tarkastelun kohdettani, eli homoliittokiistaa, ajatellen. Yhdysvaltalainen kristitty poliitikko Ralph Reed on luonnehtinut tilannetta jopa syndroomaksi, jossa viestimet esittävät uskovia yhtä stereotyyppisesti kuin aikanaan tummaihoisia. (Hoover 1998, 59)

Hooverin (1998, 79) mukaan useat tutkimukset ovat osoittaneet toimittajien muita väestönosia vähäisemmän uskonnollisuuden. Onkin mahdollista ajatella, että koska toimittajat eivät koe uskontoa tärkeäksi itselleen, he eivät myöskään osaa ajatella sen mahdollista tärkeyttä lukijoille. Toiseksi toimittajat eivät Wassonin mukaan hahmota uskonnon hedelmällisyyttä aiheena, sillä heillä ei ole aiempaa mallia uskonnon monivivahteisesta esittämisestä journalismissa.

Edellä kuvatussa `uutishuoneen kulttuurissa` tai journalistisessa `yhteiskulttuurissa` nousevat Hooverin (1998, 212-213; ks. myös Tuchman 1978, 211) mukaan esiin epämuodolliset ryhmävaikutukset. Ilmapiiri ja ristiriidat suhteessa uskontoon ovat enemmän rivien väleistä luettavissa kuin nähtävissä muodollisina käytäntöinä. Rahkonen (2007, 12) puolestaan toteaa, että ammatillisen itseymmärryksensä mukaan journalismi on kaikkien instituutioiden edustaja, mistä syystä uskonto ei saa olla erityisasemassa, samalla journalismin on kuitenkin annettava uskonnolle mahdollisuus `vastaiskuun` liberaalis-sekulaaria maailmankuvaa kohtaan.

1.5. Tutkimukseni rakenne ja eteneminen

Johdantoluvun jälkeen tutkielmani etenee siten, että luvussa 2 käyn läpi yhteiskunnan modernisaatiota ja uskonnon ja median muutosta sen myötä. Sivuan uskonnon ja historian yleisiä kehityskulkuja. Lisäksi käsittelen uskontojournalismin kehittymistä ja pohdin sen haasteita. Valotan myös viimeaikaista tilannetta uskonnon ja median suhteissa Suomen osalta.

Luvussa 3 käsittelen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja sen edustajien kantoja ja niiden taustalla olevia raamatun tulkintoja. Kirkon ratkaisu olla vihkimättä seksuaalivähemmistöjä avioliittoon juontuu siitä, että tähän ei koeta olevan opillisia perusteita eikä siten myöskään

valtuuksia. Halusin selvittää, minkälaisia raamatunkohtia ja ajatuskulkuja kirkon kantojen takana on. Toisaalta on huomattava, että kirkon edustajien kanta ei suinkaan ole yksimielinen, vaan hajontaa esiintyy paljonkin.

Neljännessä luvussa pureudun kirkon ja median – täsmällisemmin ottaen joukkoviestinten – suhteisiin. Yhteiskunnallisina laitoksina nämä kaksi ovat kulkeneet rinnakkain mutta myös kilpailleet keskenään. Lisäksi käsittelen nykyuskonnollisuuden ja -journalismin piirteitä, uskontoa käsittelevän journalismin määrää ja sen normatiivisia vaatimuksia. Käyn luvussa läpi myös uskonnon luonnetta ja ongelmallisuutta journalismin aiheena.

Viidennessä luvussa silmään *Ajankohtaisen kakkosen* historiaa sekä luonnehdin sitä ajankohtaisohjelmaa. Kuudes luku on analyysillinen. Se keskittyy *Ajankohtaisen kakkosen* vuonna 2010 järjestämään Homoiltaan, joka oli temaattinen keskusteluohjelma homoseksuaalien yhteiskunnallisista oikeuksista. Valitsin juuri Homoillan esimerkiksi siksi, että se onnistui sysäämään liikkeelle vilkkaan keskustelun seksuaalivähemmistöjen asemasta ja kirkon roolista Suomessa.

Ohjelma sai osakseen myös suuren yleisön. Ensimmäisellä jaksolla ohjelmaa seurasi 415 000 katsojaa ja toista katsoi 309 000 katsojaa.¹ Myös Yle Areena -palvelussa ohjelman ensimmäistä osaa katsottiin 100 000 kertaa ja toista 64 000 kertaa. (Hytönen 2012, 267)

Kuten todettua Homoilta sai aikaan todella laajan julkisen keskustelun aiheesta. Sen lisäksi, että yleisökeskus kävi kiivaana Ajankohtaisen kakkosen ohjaamana verkkoareena A-tuubissa lähetyksen ajan ja sen jälkeen, ohjelma huomioitiin laajalti myös muissa viestimissä. Homoilta oli merkittävä Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle, sillä sitä seurasi valtava eroaalto kirkosta. Verkkopalvelun eroakirkosta.fi kautta kirkosta erosi ihmisiä enemmän kuin koskaan, eli 54 000 henkilöä. Pelkästään keskusteluillan jälkeen kirkosta erosi 40 000 ihmistä edellisvuotta enemmän. Jo seuraavan aamun erojen on arvioitu aiheuttaneen kirkolle 5,5 miljoonan euron verotulomenetykset. (<http://fi.wikipedia.org/wiki/Homoilta>)

¹ Homoilta-ohjelma oli jaettu kahteen osaan. Ensimmäinen osa kesti 49 minuuttia 21 sekuntia ja toinen tunti kuusi minuuttia ja 27 sekuntia.

Kuudennessa luvussa tarkastelen lähemmin Ajankohtaisen kakkosen Homoilta-ohjelmaa julkisen uskontokeskustelun areenana kolmen kysymyksen kautta:

1. Mitkä ovat ohjelman homoliittokiistasta esiin nousevat ja hallitsevat teemat ja miten niistä puhutaan?
2. Ketkä pääsevät Homoillan keskustelussa ääneen, ja kenet ohjelma valitsee aiheen `asiantuntijoiksi`?
3. Miten Homoilta itse asemoituu suhteessa homoliittokiistaan; onko ohjelmalla havaittavissa jokin selvä kanta kiistaan tai siihen, miten kirkon tulisi kiistassa toimia?

Seitsemännessä eli johtopäätökset-luvussa kokoan yhteen aiempien lukujen annin ja teen niiden pohjalta kokoavia päätelmiä.

2. Modernisaatio, uskonto ja media

Kristinuskonto on kokenut aikojen kuluessa monenlaisia muutoksia, ja sen asema on joutunut uhatuksi niin eri uskontojen suunnalta kuin ympäröivän maailman myllerrysten vuoksi. Samoin median rooli on muuttunut. Näitä muutoksia on syytä käydä hieman läpi, sillä ne taustoittavat myös nykypäivän uskontokeskustelua ja vaikuttavat sitä ympäröivään yhteiskunnalliseen tilanteeseen.

2.1. Uskonnon, median ja journalismin kehityskulkuja

Jeremy Garrette ja Richard King (2012, 62-63) luonnehtivat valistusta länsimaisissa yhteiskunnissa tieteen kehitystä seuranneiden rationalismin, humanismin sekä modernin liberaalin kansallisvaltioajattelun hedelmiksi. Uskonnon `yksityistäminen` 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa tapahtui kahdessa vaiheessa. Ensin uskonto *individualisoitiin* esittelemällä se yksilön omana valintana, uskomuksina ja yksityisenä mielenlaatuna sekä pyrkimällä suojelemaan maallista aluetta uskonnon vaikutuksilta. 1800-luvun lopulla yksityistämisen toisessa vaiheessa uskonto *kaupallistettiin*.

Lehikoisen (2006, 31, 36, 41) käsittelemän regimenttiajattelun mukaan maalliseen hallintavaltaan kuuluvat asiat on jätettävä esivallalle kirkkojen huolehtiessa hengellisen elämän asioista. Siksi protestanttisissa Pohjoismaissakin kirkon vaikutusvalta politiikassa ja julkisuuden tuottamisessa on nykyisin vähäinen. Kehitys on nostanut maailmankuvan keskiöön yksilön, jonka `uskonnoksi` tuli järki. Tieteen, teknologian ja talouden saavutukset sekä uudet ideologiat pakottivat rationaalisen maailmankuvan myötä uskonnon kapeaan, kulttuuris-seremonialliseen rooliin. (Emt.)

Ennen modernia aikaa julkiset puhutavat Euroopan maissa olivat kirkon ja valtion kontrolloimia. Uuden porvariluokan, massademokratian, modernin valtion ja yritysmaailman nousu loivat uudenlaisen kehyksen julkiselle diskurssille. Jürgen Habermasin (2010, 166) mukaan tämä erosi esimodernista diskurssista siinä, että julkisuus oli vahvasti riippuvainen uudesta yksityisen elämänalueen käsitteestä, joka oli julkiselle vallalle vastakkainen. Porvarillinen julkisuus voitiin ymmärtää sfääriksi, jossa yksityiset ihmiset olivat kokoontuneet yleisöksi. (Emt.)

Hooverin (1998, 38) mielestä rationalistinen länsimainen järjestys jätti uskonnoille kaksi vaihtoehtoa. Joko ne pysyivät visusti yksityisen elämänpiirin alueella, poissa häiritsemästä julkista sfääriä. Tällöin uskonnon edustajien oli omaksuttava omat kriteerit, joilla kilpailla rationalististen diskurssien kanssa. Toinen vaihtoehto oli rationalisoida uskonto integroimalla se maallistuvaan todellisuuteen sen rakenteiden ja organisaatioiden kautta, mikä oikeuttaisi uskonnon kilpailemaan rationalismille rakentuvien merkitysmaailmojen kanssa.

Maailmansotien välisenä aikana ihmiset saattoivat uskoa sisimmässään ja hyödyntää kirkkoa elämän virstanpylväiden aikaan, mutta muuten kirkkolaitos koettiin painostavaksi ja tuomitsevaksi. Pohjois-Euroopassa uskonto koettiin jäänteeksi, mutta muualla se säilyi keskeisenä paitsi populaarikulttuurissa myös jokapäiväisessä elämässä. Näin oli paitsi katolisissa maissa myös muualla, kuten Etelä-Euroopassa ja Yhdysvalloissa. (Murdock 2006, 90) Lehikoisen (2006, 35) mukaan Suomessakin vielä 1900-luvun alussa kirkolla oli keskeinen osa yhteisen julkisuuden tuottajana.

Mediatutkija Graham Murdockin (2006, 90) mukaan monet havainnoitsijat ovat panneet merkille, että maailmansotien jälkeen massakulutus nousi läntisen yhteiskunnan keskiöön ja tarjosi keskeisen viitepisteen yksilön identiteetille. Lehikoinen puolestaan tulkitsee yhteiskunnan ja median syvenevän kaupallistumisen niin, että nykyään ihmiseltä odotetaan hyvää kansalaisuutta ja kuluttajuutta. Hyvä ihmisyyys ei enää ole julkisesti tärkeää, sillä se on `vain` yksityisasiä. (Lehikoinen 2006, 31)

Murdock (2006, 91-92) korostaa sitä, että kulutusyhteiskunnassa työ on menettänyt merkitystään ihmisten identiteetin keskeisenä rakennusaineena. Pikemminkin vapaa-ajan vietto ylellisyyksineen antoi yksilön elämälle `merkityksen ja oikeutuksen`.

Itsekin modernisoituvan yhteiskunnan tuotteena lehdistö oli ensi näkemällä modernisoitumisen puolella. Se omaksui opinkappaleekseen objektiivisuuden, mikä tuki positivistista tiedettä ja ihanteeksi noussutta rationaalisuutta. Toimitustyö esitettiin lähes mekaanisena prosessina, irrallisena arvoista ja vakaumuksista. Modernin journalistin tuli vain tallentaa faktat, ei ottaa kantaa. Lehikoisen (2006, 53) mukaan valistuksen ajan liberalismiin, poliittisen demokratian ja intellektuaalisen humanismin perillisenä journalismi suhtautuu uskontoon kriittisesti. Murdock (2006, 92) kuitenkin huomauttaa lehtien tarjonnan tapahtumien

raportoimisen kautta myös tarinoita, joissa oli kuvauksia hyvästä ja pahasta sekä muista esimodernin ajan uskonnollisista myyteistä.

2.2. Uskontojournalismin varhainen kehittyminen Yhdysvalloissa

Uskonnon rooli oli Hooverin mukaan mutkikas etenkin Yhdysvalloissa, jossa uskonnon ja joukkoviestinten suhde on aina ollut tiivis. Ensimmäiset yhdysvaltalais-kustantamot omistautuivat tuottamaan nimenomaan hengellistä sisältöä. Varhaisen kaupallisen journalismin uskonnollinen linja oli itsetietoista toisin kuin nykypäivän läpikotaisin maallistuneen median. (Hoover 1998, 19)

Eräänlainen rajapyykki ylitettiin Yhdysvalloissa 1800-luvun alkuvuosikymmeninä, kun niin sanottu `pennilehdistö´ syntyi. Sen kehittäjät näkivät suuren potentiaalin halvassa, massalevikkisessä tuotteessa, joka kattoi kulut mainostuloilla. (Hoover 1998, 19)

Liike-elämän kierto rytmittää journalismiakin. Kuten kulttuurinen mediatutkija James Carey toteaa, journalismilla, kapitalismilla ja kirjanpidolla on yhteinen alkujuuri, minkä lisäksi lehdet ovat itse osa talousjärjestelmiä, voittoa tavoittelevia yrityksiä. 1830-luvun pennilehdistön myötä lehdet alkoivat kilpailla hinnan tai laadun asemesta ajankohtaisuudella. Samalla katkesi poliittisen journalismin perinne. Uutistoimistojen sähkeet edellyttivät tieteenomaista, lyhyttä ja vakiomuotoista kieltä. Tarinallisuus katosi, ja tapahtumien paljous vaati rutinoitua uutisarviointia ja tehdasmaista toimitusorganisaatiota. Kehityksen myötä objektiivisuus ja faktoihin pitäytyminen syrjäyttivät keskustelun journalismissa. (Carey 2010; 189-190) Hooverin (1998, 19) mukaan journalismin kaupallistuminen ja demokratisoituminen itsenäistivät kustantajan asemaa.

Hoover esittelee James Gordon Bennett seniorin toimituksellisena uudistajana, jonka täytyi tehdä tuotteestaan kilpailukykyinen ja vetoava koulutukseltaan, poliittiselta ja taloudelliselta taustaltaan moninaiselle yleisölle. Bennett havaitsi varhain, että uskonto myi lehtiä; eritoten siihen liittyvä kiistanalaisuus näytti vetoavan lukijoihin. Perustamassaan *New York Heraldissa* hän loi toimitukseen uuden journalistisen käytännön kirjoittaessaan uskonnosta tavalla, joka herätti paljon närää, kritiikkiä ja painostusta uskonnollisten johtohahmojen taholta. He pitivät hillittömänä maallisuutena sitä, mikä oli journalismin näkökulmasta itsenäisyyttä. (Hoover 1998,

19-20) Sen sijaan, että olisi kirjoittanut uskonnosta ulkoapäin Bennett lähestyi sitä ihmisläheisesti, mikä etäännytti hänet uskonnollisista instituutioista ja niiden kritisoiduista johtajista. Vaikka Bennett käsitteli uskontoa myös neutraaliin tai jopa positiiviseen sävyyn, hän jäi kiistojen takia journalismin kollektiiviseen muistiin nimenomaan epätraditionaalista tavoistaan ja sensaatiohakuisuudestaan. (Hoover 1998, 20)

Hooverin mielestä 1800-luvun jälkipuolella Yhdysvalloissa totuttiin asteittain ajatukseen, että uskontoa saatettiin käsitellä maallisessa massalehdistössä. Uskonnon siirtymistä erityisille lauantaivuolle arvosteltiin vielä, mutta aselepo kehittyi vähitellen uskonnon kesymmän käsittelytavan myötä. Monet herätykset ja muut uskonnolliset tapahtumat maailmassa saivat amerikkalaislehdistön huomion, ja Bennettille ominainen kriittinen arvostelu hiipui lehdistössä. Tämä oli osin lauantaipainoksen ja kirkkosivun lanseeraamisen ansiota. (Hoover 1998, 20)

Historioitsijoiden kannat uskonnon käsittelystä joukkoviestimissä, erityisesti lehdistössä, 1900-luvun alusta 1950-luvulle eroavat. Monien mielestä uskonto sai 1900-luvun alussa `kovan uutisen´ kohtelun ja paljon sen mukaista näkyvyyttä. Hoover viittaa historioitsija Mark Silkiin, joka korostaa, että uskontouutisten raportoimat kiistat olivat kokonaisuuden kannalta merkityksellisiä, sillä uskonto sai osansa myös positiivisesta julkisuudesta. Uskonnosta tuli niin jokapäiväinen asia, että sitä ei usein edes noteerattu. Toki tämä edellytti jonkin verran aiheen käsittelyn normitusta ja yleistyksiä. Hoover lainaa viestinnän professori Kenneth Nordinia, jonka mukaan tämä käytäntö edesauttoi myös ylläpitämään uskonnollista yksimielisyyttä Yhdysvalloissa tuona aikana. (Hoover 1998, 22)

1890-luvulta 1920-luvulle ulottuvana ajanjaksona ilmeni Yhdysvalloissa poliittista aktiivisuutta ja uudistusmieltä, joka heijastui myös sikäläisen journalismin kehityksessä. 1800-luvun lopun *persoonallisen journalismin aika* toi mukanaan tutkivan journalismin ja keltaisen lehdistön, joka edesauttoi paljastamaan väärinkäytöksiä ja epäoikeudenmukaisuutta. 1920-luvulla alettiin nimetä omia erikoistoimittajia kirjoittamaan uskonnosta, mikä oli linjassa ajalle muutenkin ominaisen eri alojen ammattilaisten erikoistumisen kanssa. (Hoover 1998, 22)

1800-luvun puolivälistä alkaen tapahtunut muutos Yhdysvaltojen yhteiskunnassa maatalous- ja pikkukaupunkivaltaisista paikallisyhteisöistä moderniksi, alueellisesti laajaksi, väestöllisesti heterogeeniseksi ja suurkaupungistuneeksi teollisuusyhteiskunnaksi kirvoitti myös kritiikkiä.

Veikko Pietilän (1997, 119-120) tarkastelema John Dewey (1859-1952) on tarkastellut 1900-luvun alun uutisjournalismia. Hän tarkasteli inhimillistä yhteistoimintaa ennen muuta toiminnan tulosten kautta. Hän erotti kahdenlaisia toiminnan seuraamuksia: suoria, ”jotka koskevat toimintaan välittömästi osallisia henkilöitä” ja epäsuoria, jotka koskevat ”muitakin kuin toimintaan välittömästi osallisia”. Deweyn mukaan julkinen intressi viriää silloin, kun yksityisistä ja yksilöllisistä toimista koituu epäsuoria seuraamuksia. Julkinen piiri syntyykin, milloin toiminnan seuraukset ulottuvat koskemaan laajalti muitakin kuin toimintaan osallisia. (emt.)

Dewey ihanoi Pietilän (1997, 120) mukaan pienyhteisöjen keskinäisviestintää, joka oli ennen muuta suoraa ja välitöntä. Tuo viestintä yhteisyytenä ja osallisuutena on se muoto, josta yhteisö elää, demokratia. Dewey puhui `julkisen elämän pimennyksestä`, millä hän tarkoitti, ettei entisille paikallisyhteisöille ominainen julkinen elämä ollut mahdollista uudessa teollisuusyhteiskunnassa. Kehitys ei myöskään tuottanut noissa oloissa toimivaa uutta julkisen elämän muotoa.

Pietilän (1997, 122) lainaama Dewey katsoi, että organisaation laajeneminen modernin yhteiskunnan mittaan oli mahdollista vain, jos organisaation eri puolia yhdistävät tekniset yhteyskanavat laajenevat samassa mitassa. Sisällöllinen puoli jäi kuitenkin teknisestä kehityksestä jälkeen ja ajautui epäsuhtaan sen kanssa. Epäsuorien seuraamusten ala, josta ennen oli huolehdittu paikallisyhteisöjen piirissä, oli uusissa oloissa laajentunut, lisääntynyt ja mutkistunut. Deweyn mukaan julkisia piirejä ja huolenaiheita oli liiaksi, jotta niitä olisi pystytty käsittelemään. (emt.)

Persoonattomalle tasolle siirtyneiden, ihmisten elämää koskettavien asioiden monimutkaistuminen ja lisääntyminen johti Deweyn mukaan siihen, että ihmiset vieraantuivat niistä ja apolitisoituivat. Heiltä puuttui tietoa, kysyä ja välineitä osallistua itseään koskevien asioiden hoitamiseen. (Pietilä 1997, 122-123)

Dewey katsoi Pietilän (1997, 124) mukaan, etteivät silloiset viestimet edistäneet valistuneen yleisen mielipiteen muodostumista. Tätä ehkäisi hänen mukaansa kaksi ehkäisevää seikkaa. Ensinnäkin viestimet olivat taipuneet jonkin tietyn, vallalla ja rahalla siunatun tahon äänitorviksi.

Toiseksi Dewey arvosteli uutistoimintaa siitä, että uutisaiheiksi valittiin ohimeneviä, usein sensaatiopitoisia sattumuksia ja että ne myös esitettiin 'satunnaisuuksina, välikohtauksina', eikä aidosti aiempiin tapahtumiin kytkettävänä tapahtumina. (emt.)

Lääkkeeksi Dewey näki Pietilän (1997, 125) mukaan kehittyvää yhteiskuntatutkimusta, joka voisi tuottaa uudessa ympäristössä tarvittavia tietoja ja käsityksiä. Tutkimustieto pitäisi julkistaa ja saattaa sosiaalisesti saataville. Silti vaikka viestimet tämän tekisivät ja ihmiset ottaisivat tiedon vastaan, yleinen mielipide voitiin Deweyn mukaan saattaa eläväksi vasta yhteisöelämässä, keskustelussa. (emt.)

Myös Walter Lippmann pohti Pietilän (1997, 141-142) mukaan yhteiskunnan uutta tilannetta ja journalismia. Lippmannin mukaan julkinen elämä rakentuu muiden ihmisten käyttäytymisestä sikäli, kun se risteää yksilön oman kanssa, riippuu hänestä tai koskettaa hänen etujaan. Myös Lippmannin mielestä yksittäisen ihmisen kokemus tavoittaa modernin yhteiskunnan valtavasta järjestelmästä vain murto-osan. Hänkin pohti joukkoviestinnän roolia nimenomaan demokratian kannalta. Lippmann piti ongelmana tiedon puutetta. Hän teki erottelun maailmaan ja ihmisten sitä koskeviin mielikuviin. Yhteiskunnassa ajatukset koskevat tapahtumia, jotka ovat näköpiirin ulottumattomissa ja vaikea tavoittaa. Tuo mielikuvajoukko rakentaa Lippmannin mukaan eräänlaisen pseudoympäristön ihmisen ja ympäristön väliin. Toimiessaan ihminen reagoi todellisen ympäristön asemesta pseudoympärisöön. Mitä loitommas ulkopuolinen maailma ja mielikuvat siitä toisistaan erkaantuvat, sitä hatarammalla pohjalla yhteiskunnallinen toiminta lepää. (emt., 143)

Syinä edellä kuvattuun Lippmann luettelee Pietilän (1997, 144) mukaan modernin yhteiskunnan laajuuden lisäksi asioiden salailun ja sensuroinnin, ihmisten yhteiskunnallisen aseman ja usein ahtaiden sosiaalisten ympyröiden vaikutuksen heidän tietoisuuteensa, julkisten asioiden seurantaan käytetyn ajan niukkuuden sekä pulmat, jotka sisältyvät tietoa välittävien kielelliseen ja muuhun esitystapaan. Ihmiset ajattelevat Lippmannin mukaan stereotyyppisesti, mikä vaikeuttaa informaation kulkeutumista ihmisten tietoisuuteen. Ihmiset tulkitsevat asioita Lippmannin mukaan lisäksi sen mukaan, minkälaiset ovat heidän etunsa ja luonteensa. Lippmann kritisoi lisäksi sitä, miten lehdistö on taloudellisesti riippuvainen mainonnasta ja siten sen talutusnuorassa. Uutinen on myös luonteeltaan riippuvainen tapahtumista. (emt., 146)

Avainta ongelmiin Lippmann piti Pietilän (1997, 147) mukaan ympäristöä koskevan raportoinnin ja kirjanpidon kehittämistä. Lisäksi tarvittaisiin tieteen ja asiantuntijoiden apua, asiantuntijuutta. Siinä missä Dewey piti tietoa resurssina, jonka varassa ihmiset voivat olla toimijoita, Lippmann samasti `toimivat ihmiset´ yhteiskunnan poliittiseen eliittiin. Lippmannin ajattelua sävyttääkin elitismi. Yleinen mielipide ei Lippmannin mielestä pysty arvioimaan päätösten sisältöä, koska ihmiset eivät lopulta voi hallita niiden pohjana olevaa tietoa. (emt., 147-148)

2.3. Uskontotoimittajien aseman kehitys

Hooverin (1998, 22-23). lainaaman tunnetun yhdysvaltalaisen uskontotoimittajan George Cornellin mukaan Uskontotoimittajien Yhdistyksen (Religion Newswriters´Association, RNA, perustettu vuonna 1949) kohensi uskontoon keskittyvien erikoistoimittajien asemaa ja paransi uskonnon arvostusta aiheena mediateollisuudessa. Uskontotoimittajat kävivät kamppailua ajalle ominaista, uskonnon roolia ja asemaa koskevaa, sisäistettyä mielikuvaa vastaan. Siinä uskonto nähtiin aiheena puhtaasti institutionaalista näkökulmasta, mikä taas juonsi juurensa vakiintuneeseen tapaan uutisoida uskonnosta muodollisten laitosten ja niiden johtajien kautta. Toisaalta lähestymistapa uskontoon ennen 1980-lukua oli hyvin kunnioittava. Tämä oli *tahdikkuuden aikaa*, kuten Hooverin lainaama Los Angeles Timesin uskontoreporterteri John Dart kuvaa. Kohtelias asenne myös kirkkosivuilla kuvastaa Dartin mielestä sitä, kuinka lehdet nähtiin ennemmin eräänlaisina palvelun tuottajina laitostuneelle uskonnolle kuin että uskonto olisi otettu journalismin kriittisen arvioinnin kohteeksi. (Hoover 1998, 23)

Hoover (1998, 23-24) kuvaa 1980-luvun jälkeistä muutosvaihetta seuraavasti: 1900-luvun lopulle tultaessa aiemman hienotunteisuuden on korvannut ammattimaisuus. Uskonnosta kirjoittavien toimittajien `kirkkotoimittaja´-titteli on muuttunut `uskontotoimittajaksi´. Raportoidessaan jonkin tietyn organisaation toimista ei siis suoraan oleteta sen edustavan koko uskonnon kenttää. Tämä kehitys edellyttää Hooverin mielestä, että uskonto aiheena vapautetaan myös kesyiltä lauantaivuiltaan. Uskontotoimittajan työtä määrittää Hooverin mukaan tietynlainen käsitys yleisön odotuksista ja vakiintuneista lähteistä. Tällainen ymmärrys elää ja vaikuttaa erityisen vahvasti uutiskoneistojen sisällä. Sen sijaan, että uskontotoimittajat ottaisivat vaikutteensa konkreettisista ammattimaisuuden standardeista, heihin vaikuttavat erityisesti kollegoiden mielipiteet.

2.4. Uskonnon ja median suhteiden viimeaikaisia kehityskulkuja Suomessa

Uskonnon ja median suhteiden kehitystä voidaan kuvata myös mediatisaation käsitteellä. Mediatisaatiolla tarkoitetaan Markus Mobergin ja Sofia Sjön (2012, 80) mukaan modernin sekä sosiaalisen ja kulttuurisen muutoksen mukanaan tuomaa vaikutusta mediaan kokonaisuutena – sen teknologiaan, organisaatioon ja kaupalliseen yritteliäisyyteen – ja sen ulottumiseen kaikkeen sosiaaliseen ja kulttuuriseen jokapäiväiseen elämään, myös uskontoon ja uskonnolliseen elämään.

Tanskalaisen mediatutkija Stig Hjarvardin (2012, 27, 28) mukaan Pohjoismaissa mediatisaatio on Euroopan maista verrattain erityisen pitkälle kehittynyttä. Uskonnon mediatisaatio toteutuu Hjarvardin mukaan silloin, kun yhteiskunnassa täyttyy neljä ehtoa: (1) valtamedialla ei ole julistuksellista orientaatiota ja julistuksellisen median käyttö on muutenkin vähäistä, (2) mediasta on tullut pääasiallinen areena uskonnollisten symbolien ja kerronnan luo julkiselle näkymiselle, (3) on olemassa jokin vahva uskonnollinen instituutio (kuten protestanttinen kirkko) ja (4) yhteiskunnassa vallitsee vahva maallinen orientaatio.

Hjarvard tiivistää, että kaikissa Pohjoismaissa protestanttinen kirkko on menettänyt aiemman auktoriteettinsa määrittellä ja kehystää julkisesti, mitä uskonto on. Sitä vastoin maallisesta mediasta on tullut enenevästi uskonnollisten symbolien, käytänteiden ja uskomusten välittäjä. (Hjarvard 2012, 40)

Henrik Reinford Christensen käy läpi viimeaikaisia kehityskulkuja evankelis-luterilaisen kirkon ja nykypäivän median suhteissa Suomen osalta. Meillä julkista tietoisuutta uskonnosta ovat viime aikoina lisänneet uskonnollisten toimijoiden huomattava rooli arvoja koskevissa julkisissa kiistoissa, uskonnon yhdistäminen enenevästi globaaleihin konflikteihin ja lisääntynyt maahanmuutto, etenkin maista, joissa on länsimaista poikkeavat kulttuuriperinteet. (Christensen 2012, 82)

Kirkko ja uskonto liitetään Christensenin (2012, 82) mukaan mediassa kansallisiin ja kansainvälisiin konflikteihin melkein päivittäin kirkon edustajien ottaessa kantaa arvolatautuneisiin aiheisiin, kuten seksuaalivähemmistöjen ihmisoikeuksiin, armomurhaan ja sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Samoin maahanmuutto on tuonut tullessaan muslimien

suuremman medianäkyvyyden, josta Christensen (2012, 83) nimeää esimerkiksi Yleisradion vuonna 2010 esittämän tv-sarjan Muslimielämää.

Mobergin ja Sjön mielestä uskonto ja uskonnolliset toimijat ovat ylimalkaan saaneet viime vuosikymmeninä Suomessa enemmän julkista näkyvyyttä. Samalla mediasta on heidän mukaansa tullut ensisijainen paikka, jonka ansiosta uskonto pystyy säilyttämään asemansa julkisessa ja yksityisessä elämässä. Lisäksi mediasta on tullut väylä, jonka kautta monet uskonnolliset yhteisöt nykyään pyrkivät myös tietoisesti laajentamaan toimintaansa. Moberg ja Sjö nostavat esiin jälkimaallistumisen, post-sekulaarisuuden käsitteen, johon sisältyy ajatus, että uskontojen lisääntyneen medianäkyvyyden myötä ihmisten käsitykset uskonnollisen ja maallisen rajoista ja yleisistä rooleista yhteiskunnassa ovat laajentuneet. (Moberg & Sjö 2012, 83-84)

3. Uskonto ja homoseksuaalisuus suomalaisessa yhteiskunnassa

Tässä luvussa käyn tutkimuskirjallisuuden kautta läpi kirkollisen uskonnon ja homoseksuaalien asemaa ja roolia tämänhetkisessä suomalaisessa yhteiskunnassa. Merkillepantavaa on, että molemmat ovat tänä päivänä omalla tavallaan uhatussa asemassa ja altavastaaajia, jos kohta kuuluvat samalla niihin asioihin, joiden asemaa yhä enemmän halutaan suojella ja ylläpitää. Homoseksuaalien asema tuntuisi olevan vahvistamassa, kun taas kirkko näyttää joutuvan enenevässä määrin perustelemaan olemassaoloaan ja pönkittämään uskottavuuttaan julkisesti. Tämä on oma mielipiteeni, eikä asiasta liene yksimielisyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Taustoitan tarkastelmani valottamalla ensin, miten uskonto ja homoseksuaalisuus ylimalkaan ilmenevät länsimaisessa yhteiskunnassa. Käsittelen sekularisaatioteoriaa ja maallistumisparadigmaa, joiden mukaan länsimaisen kulttuurin kehityksessä muun muassa rationaalisen ajattelun ja teknologisen kehityksen siivittämänä yhteiskunta on muuttunut yhä antroposentrisemmäksi, ihmiskeskeisemmäksi. Uskonnon on tässä kehityksessä nähty marginalisoituvan ja sen merkityksen vähenevän.

Tämän jälkeen käyn tutkimuskirjallisuuden pohjalta läpi lyhyesti, miten homoseksuaalien asema on suomalaisessa yhteiskunnassa kehittynyt ja millainen se on tänään. Valotan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon yleistä tilannetta, ja sitä, millaisena maamme uskonnollisuuden tila yleisemminkin näyttäytyy. Selvää on, että uskonnon ilmaiseminen on muuttunut aiemmasta. Tässä muutoksessa uskonnosta on tullut individualistisempaa, pirstaleisempaa ja anti-institutionalisempaa. Lisäksi mediasta on tullut yhä merkityksellisempi tila uskonnon julkisessa näyttämisessä.

Käsittelen luvussa myös sitä, minkälainen on maamme evankelis-luterilaisen kirkon suhde homoseksuaalisuuteen. Kuvaan prosessia, jossa suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on saanut uusia muotoja eri aikoina. Samoin käyn läpi kirkon edustajien nykyisten näkemysten kirjoja, joka ulottuu konservatiivisen kielteisistä kannoista ympäröidneiden neutraalien kantojen kautta liberaalien myönteisiin suhtautumistapoihin.

3.1. Sekularisoitumisen näkökulma yhteiskunnan kehitykseen

Sekularisaatiolla eli maallistumisella viitattiin 1800-luvulla kulttuurin itsenäistymiseen kirkon ja uskonnon vaikutusvallasta. 1800-luvulla syntyneet poliittiset liikkeet pyrkivät poistamaan kirkon

vaikutusvallan yhteiskunnasta. Sekularismin kannattajat torjuivat yliluonnollisen kaikissa ilmenemismuodoissaan puolustaen samalla ei-uskonnollisia tai uskonnonvastaisia periaatteitaan. (Kääriäinen, Niemelä ja Ketola 2003, 89)

Ensimmäisinä sekularisaatioteorian muotoilijoina voidaan pitää Emile Durkheimia (1858-1917; esim. teos *Uskontoelämän alkeismuodot*, 1912) ja Max Weberiä (1864-1920; esim. teos *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*, 1904). (Kääriäinen, Niemelä ja Ketola 2003, 90) Uskonnon tulevaisuudesta nämä varhaiset sosiologian klassikot olivat eri mieltä, mutta molemmat katsoivat, että perinteiset uskonnot eivät selviä maallistuneiden arvojen modernissa yhteiskunnassa. (Kääriäinen, Niemelä ja Ketola 2003, 90) Sekularisaatioteorian sittemmän ns. klassisen paradigman keskeisimpiä kehittäjiä ovat muun muassa sosiologit Thomas Luckmann, Peter Berger, Talcott Parsons ja Robert Bellah. Toisistaan poikkeavista muotoiluistaan huolimatta näillä teoreetikoilla on sekularisaatiosta yhteisiä perusteesejä, tärkeimpinä eriytyminen, uskonnon heikkeneminen ja privatisoituminen. (Emt., 91)

Kääriäisen ja kumppaneiden (2003, 91) mukaan *eriytymisessä* kehittyi erilaisia elämänalueita varten vähittäin omat institutionaaliset rakenteensa. Eriytymisen taustalla voidaan nähdä jo keskiaikaisessa yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset. Eriytymiskehitykseen vaikutti neljä samanaikaista, toisiinsa kytkeytyvää prosessia: protestanttinen reformaatio, uusien valtioiden synty, modernin kapitalismin kehitys ja modernin tieteen kehittyminen. Näillä kullakin oli omat vaikutuksensa sekularisaatioon.

Kääriäinen ja kumppanit (2003, 92) esittävät edelleen, että modernien kansallisvaltioiden synty heikensi kirkon valta-asemaa. Kirkot tavoittelivat erityisasemaa tietyn valtion sisällä, mutta kontrolli säilyi kuitenkin maallisella hallinnolla. Myös kapitalismin vauhdittuminen edesauttoi yhteiskunnan eriytymistä voimakkaasti; kirkon pyrkimykset säädellä yhteiskunnan taloudellisia suhteita epäonnistuivat. Maallisen alueen aspekteista kapitalistiset markkinat osoittautuivat eniten sekulaariksi, eikä kapitalismi edellyttä uskonnollista tai moraalista tukea. Lopulta oli puhe 'puhtaasti taloudellisista hyveistä'. (Emt.)

Kirkon ja luonnontieteiden välille puolestaan syntyi ristiriita, joka ei liittynyt niinkään maailmankaikkeutta koskevien teorioiden sisältöön, kuin siihen, oliko tiede saavuttanut itsenäisyyden tiedon hankinnassa eli eriytynyt perinteisestä, skolastiikan luomasta metafysisestä järjestelmästä. (Kääriäinen, Niemelä ja Ketola 2003, 92)

Sekularisaatioteorian yhtenä keskeisimpänä käsitteenä voidaan pitää modernisaatiota. Sekularisaatiota tarkastelleiden sosiologien yhteneväinen mielipide onkin sen liittyminen 1800-luvun modernisaatiokehitykseen sen osana siten, että mitä pidemmälle modernisaatio kehittyy, sitä pidemmälle ulottuu myös sekularisaatio. Modernisaation keskeisiä piirteitä olivat myös teollistuminen, kaupungistuminen ja muuttoliike, jotka kaikki osaltaan murensivat perinteistä, tiettyyn asuinpaikkaan kiinnittyvää, yhteisöllistä elämäntapaa. (Kääriäinen, Niemelä ja Ketola 2003, 93)

Klassisen sekularisaatioteorian puoltajien mukaan yhteiskunnan eriytymiskehitys johtaa *uskonnon aseman heikkenemiseen*. Yhteiskunnallisella tasolla sekulaarien rakenteiden korvatussa uskonnolliset uskonnollinen maailmankuva muuttuu irrelevantiksi. Yksilötasolla uskonnon aseman heikentyminen kasvattaa epäuskoa traditionaaliin uskonnollisiin oppeihin, kuten Jumala-uskoon. Uskonnon heikkeneminen ei silti tarkoita uskonnon tai uskonnollisten kokemusten katoamista täysin. Uskonnollista maailmankuvaa on vain aiempaa vaikeampi oikeuttaa. (Kääriäinen, Niemelä ja Ketola 2003, 93)

Klassisen sekularisaatioteorian mukaan uskonto siirtyy vastaisuudessa enenevästi yksityiselle elämänalueelle eli privatisoituu. (Kääriäinen, Niemelä ja Ketola 2003, 94) Thomas Luckmann (1967, 110-115) katsoo, että *privatisaatio* etenee ensinnäkin maailmankatsomuksen kannalta uskonnollisten kokemusten muuttumista subjektiivisiksi. Toiseksi pitkälle edennyt sekularisaatio merkitsi institutionaalisen uskonnollisuuden epäpolitisoitumista yhteiskunnan tehtävien eriytymisen seurauksena. Tällä Luckmann viittaa siihen, että yhteiskuntaa ei enää voida pitää koossa institutionaalisen uskonnon kautta.

Kääriäisen ja kumppaneiden (2003, 94) tulkinnan mukaan Luckmann esittää, että perinteiset uskonnolliset instituutiot muuttuvat ihmisten kannalta yhä vähemmän relevanteiksi. Moderni pelastuksen ja elämäntarkoituksen etsintä on siirtynyt kirkosta yksityiselle elämänalueelle, mikä heistä kuitenkin on vain muuttanut uskonnon `näkyttömäksi`. (Emt.)

Privatisaatioteesin mukaan elämän tarkoituksen etsintä on täysin yksilön oma asia. Moderneissa yhteiskunnissa ei enää tarvitse olla yhteisiä käytänteitä, uskomuksia ja moraalialia. Yksilöt rakentavat –tai joutuvat rakentamaan – mielekästä elämäntarkoituksen kokonaisuutta tarjolla olevista vaihtoehdoista vaihtelevasti. (Kääriäinen, Niemelä ja Ketola 2003, 94-95)

Katson, että edellä kuvatulla kehityksellä on omat vähintäänkin epäsuorat seurauksensa nykyiseen postmoderniin yhteiskuntaan, ja että se heijastuu keskusteluihin, joita homoseksuaalisuuden asemasta tänään käydään.

3.2. Homoseksuaalisuus yhteiskunnassa

3.2.1. Homoseksuaalien asema suomalaisessa yhteiskunnassa

Homoseksuaalisuus on nyky-Suomessakin aiempaa hyväksytympää. Vielä 1980-luvulla homoseksuaalit osoittivat mieltään suvaitsevaisuuden puolesta, osa heistä pussi päässä, sillä he pelkäsivät tuoda julki omaa suuntautuneisuuttaan. (Mustola ja Pakkanen 2007, 26) Nykyään järjestetään näyttäviä kymmeniä tuhansia ihmisiä yhteen kokoavia Helsinki Pride -tapahtumia ja julkaistaan homoseksuaaleille suunnattua NHL-ilmaisjakelulehteä. Homoseksuaaleilla on muuten samat kansalaisoikeudet kuin heteroillakin, mutta he eivät pääse osallisiksi kirkollisesta vihkimisestä. He voivat kuitenkin rekisteröidä parisuhteensa maistraatissa ja adoptoida lapsia. Huolimatta suvaitsevaisuuden noususta näyttävät julkiset mielenilmaukset herättävät edelleen joissakin ihmisissä vihareaktioita.

Homoseksuaalisuus poistettiin Suomen rikoslaista vuonna 1971 ja sairausluokituksesta vuonna 1981. Martti Nissinen (2007, 9) katsoo, että tämä ilmentää homoseksuaalisuuden hyväksyttävyyttä. Euroopan unionin jäsenmaissa on lainsäädännössä myös taattu tasavertaisuus kaikille riippumatta seksuaalisesta suuntautumisesta (Rönkkö-Miinalainen 2007, 17). Vuonna 1995 uudistetussa Suomen rikoslaissa ja vuoden 2001 työsopimuslaissa mainitaan, että syrjintä työssä ja työhönotossa on kielletty seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Seksuaalisella suuntautumisella tarkoitetaan hetero-, homo- ja biseksuaalisuutta; transseksuaalien syrjintä Suomessa on EU-linjan mukaan kielletty sukupuoleen kohdistuvana syrjintänä. Vuonna 2004 tuli voimaan laki yhdenvertaisuuden turvaamisesta. Sen tarkoituksena on edistää laaja-alaista yhdenvertaisuuden toteutumista ja kieltää mm. ikään, uskontoon, vakaumukseen ja seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä. (Emt, 18)

Kuitenkin Lapin Kansan päätoimittaja Johanna Korhonen irtisanottiin vuoden 2008 lokakuussa seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi. Hän kuitenkin valitti tapauksesta hovioikeuteen, ja voitettuaan jutun sai Alma Median tytäryhtiöltä 80 000 euron korvaukset.

WAS – World Association for Sexology, eli Seksologian maailmanjärjestö antoi vuonna 1999 seksuaalioikeuksien julistuksen. Sen mukaan seksuaalioikeudet ovat universaaleja ihmisoikeuksia, jotka perustuvat kaikille ihmisille luonnostaan kuuluviin vapauteen, arvoon ja tasavertaisuuteen. Ne ovat perustavaa laatua olevia ja yleismaailmallisia ihmisoikeuksia. Julistuksen eri kohdissa korostetaan niin oikeutta seksuaaliseen vapauteen ja oikeudenmukaisuuteen kuin oikeutta seksuaaliterveyspalveluihin. (Rönkkö-Miinalainen 2007, 19-20)

SETA eli Seksuaalinen tasavertaisuus ry – Sexuelit likaberättigande on valtakunnallinen, vuonna 1971 perustettu ihmisoikeus- ja sosiaalialan kansalaisjärjestö. SETA:lla on 19 jäsenjärjestöä ympäri Suomea. Sen tavoite on yhdenvertainen kansalaisuus suomalaisessa yhteiskunnassa riippumatta ihmisen seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuoliikäyttäytymisestä ja -identiteetistä. Toiminnan piirissä ovat lesbot, homot, biseksuaalit, transvestiitit ja transeksuaalit. SETA pyrkii vaikuttamaan lainsäädäntöön ja yleiseen asenneilmapiiriin. Järjestö tekee yhteistyötä eri viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa sekä Suomessa että kansainvälisesti.

Juridisista säädöksistä ja erilaisista periaatelinjauksista ja -julistuksista huolimatta homoseksuaalien asema ei ole täysin yhdenvertainen heteroseksuaalien kanssa. Aihe pysyi pitkään marginaalisena. Tutkija Halme-Tuomisaaren (2010) mukaan YK:n yleiskokous huomioi vasta tällä vuosituhanella, että yksikään kansainvälinen järjestö ei ollut määritellyt seksuaalivähemmistön eikä seksuaalisen suuntautuneisuuden käsitettä. Asiasta keskusteltiin YK:n ihmisoikeuskomissiossa, nykyisessä ihmisoikeusneuvostossa, kun Brasilia ehdotti seksuaaliseen suuntautuneisuuteen perustuvan syrjinnän kieltämistä. Aloite osoittautui kuitenkin liian kiistanalaiseksi erityisesti Afrikan ja islamilaisten maiden vastustuksen vuoksi, ja se poistettiin komission agendalta. Lisäksi esimerkiksi vuoden 2004 ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa seksuaalivähemmistöjä käsiteltiin vain ohimennen. Tätä taustaa vasten hän pitää lakimuutosten tuloa hämmästyttävän nopeana. Halme-Tuomisaaren mielestä seksuaalivähemmistöjen tasaveroisen aseman kuulumista suomalaiseen ihmisoikeuskäsitykseen ei voida perustella suoraan kansainvälisellä normistolla, vaan se pohjautuu ennemminkin käsitykseen ihmisarvoisesta elämästä. (emt.)

3.3. Kirkon kantojen kirjo

3.3.1. Kirkon viralliset kannanotot homoseksuaalisuudesta

Evankelis-luterilaisen kirkon suhtautumisesta homo- ja lesbosuhteisiin on sinänsä keskusteltu kauan. Suomessa annetuista kirkon edustajien kannanotoista on nähtävissä paitsi kulloisenkin `ajan henki´ kirkon piirissä osin myös yhteiskunnan yleinen asenneilmaston muutos. Käyn seuraavassa läpi viime vuosikymmenten historiaa asian käsittelyssä ja tarkastelen kirkon virallisia kannanottoja, joissa homoseksuaalisuutta on käsitelty.

Vuonna 1966 Suomen piispat julkaisivat kirjana kannanoton *Ajankohtainen asia* (Palmu 2010, 93). Sen mukaan homoseksuaalisuus on lääkärihoitoa vaativa häiriö ja siveellisen rappion merkki, jonka toteuttamisesta on tarpeen pidättäytyä. Piispa Karl-Erik Forsell ei allekirjoittanut kyseistä luonnehdintaa vaan vetosi seurakuntia olemaan tuomitsematta seksuaalisesti poikkeavia. (Palmu, emt.)

Pastori Heikki Palmu (2010, 94) kirjoittaa, että vuoden 1984 piispojen kannanottokirja sai nimekseen *Kasvamaan yhdessä*. Kanta on siinä aiemmasta lieventynyt, mutta peruslinja on sama. Homoseksuaali ei ole itse vastuussa taipumuksestaan (tieteen tulokset myönnetään), mutta hänen käytöksensä nähdään luonnonvastaisena ja synnillisenä. Kirkon ja yhteiskunnan on kuitenkin hyväksyttävä homoseksuaalit täysvaltaisiksi jäsenikseen, mutta kirkon työssä he eivät saa opettaa tai toimia vastoin kirkon kantaa.

Vuoden 2002 (jolloin eduskunta säati lain parisuhteen rekisteröinnistä) kirkolliskokouksessa tehtiin Palmun (2010, 91-95) mukaan kaksi hyvin erilaista aloitetta. Toisessa niistä esitettiin, että samaa sukupuolta olevan parisuhteen rekisteröinyt henkilö ei voi toimia kirkon viranhaltijana tai työntekijänä ja toisessa taas, että kirkolliskokous antaisi käsikirjavalioikunnalle tehtäväksi valmistella vaihtoehtoisia siunaamiskaavoja parisuhteen siunaamiseksi. Kirkolliskokous siirsi aloitteiden käsittelyn piispainkokoukselle. Pari vuotta myöhemmin se puolestaan siirsi selvitystyön Kirkon tutkimuskeskukselle. Vuonna 2005 taustaselvitystyön perusteella asetettiin työryhmä valmistelemaan ratkaisuja aloitteisiin. Vuonna 2009 Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet -työryhmä julkisti seikkaperäisen työnsä *Raamatun opetus seksuaalisuudesta*. Tuorein piispallinen kannanotto, nimeltään *Rakkauden lahja. Piispojen puheenvuoro perheestä, avioliitosta ja seksuaalisuudesta*, aiheesta syntyi samana vuonna. Siinä kantojen hajonta on lisääntynyt; Wille Riekkinen ja Kari Mäkinen eivät

kannanottoa allekirjoittaneet. Varovaisessa, ympäröivässä tekstissä korostetaan homoseksuaalisuuden riippumattomuutta omasta tahdosta. Mietinnössä pohditaan kiperää tilannetta, jossa kirkkoon suunnataan kahtalaisia odotuksia. Todetaan, että jokaisella on oikeus tulla siksi, mitä hän on, mutta toisaalta jokainen joutuu asettamaan itselleen rajoituksia. Palmu toteaa osuvasti, että piispojen teksti tuskin tyydyttää kumpaakaan osapuolta, seksuaalivähemmistöjen edustajia tai heidät uskonnollisin perustein torjuvia. (Palmu, emt)

Piispainkokous asetti vuonna 2005 piispa Mikko Heikan johtaman työryhmän, jonka oli määrä ”laatia ehdotus parisuhdelain rekisteröinnin seurauksiin liittyvistä teologisista ja juridisista seurauksista”. Työryhmä selvitti samaa sukupuolta olevien parien tarvetta saada oma parisuhteen siunaustoimitus ja samaa sukupuolta olevan kanssa parisuhteessa elävän mahdollisuutta toimia kirkon työntekijänä. Taustalla oli halu tunnustaa yhteinen missio, vaikka kysymyksessä on erilaisia näkemyksiä. Ryhmä kuuli eksegetiikan, systemaattisen teologian, teologisen etiikan, käytännöllisen teologian ja lääketieteen edustajia vuonna 2006. Seuraavana vuonna oli juridiikan asiantuntijoiden vuoro puhua. (Saarelma 2009, 5-6)

Seminaareista julkaisun toimittanut Antti Saarelma (2007, 5-6) kirjoittaa, että vuonna 2007 Heikan johtama työryhmä järjesti kaksi seminaaria, joiden oli määrä pohjustaa keskustelua ja vaihtaa näkemyksiä parisuhteen rekisteröinnin vaikutuksista kirkossa. Seminaarien puolueettomilta asiantuntijoilta odotettiin tutkimuksellista objektiivisuutta. Ensimmäisessä, tammikuun seminaarissa aiheena olivat homoseksuaaliset parisuhteet raamatuntulkinnan, kristillisen etiikan ja ekumeenisten yhteyksien kannalta. Marraskuun seminaarissa puolestaan käsiteltiin ihmiskuvaan liittyviä kysymyksiä seurakuntatyössä ja julkisessa terveydenhuollossa sekä lainsäädäntöön liittyviä kysymyksiä kirkon hallinnossa ja seurakuntien toiminnassa. (Saarelma, emt.; ks. myös Rönkkö-Miinalainen 2007, 30-31) Palmu (2010, 95) tiivistää seminaarien lopputuleman toteamalla: ”Kohtuullista on, että kirkko kirkkona jotakin asiasta sanoo.”

3.3.2. Parisuhdelakiseminaarien anti kirkon keskustelulle

Evankelis-luterilaisen kirkon vuoden 2007 kahdessa parisuhdeseminaarissaesityksissä puheenvuoroissa (ks. Liite 1 ja Liite 2) esiin nouseva huomattavan laaja kantojen kirjo osoittaa, että homoseksuaalisuus herättää kirkon piirissä nykyisellään hyvin moninaisia ajatuksia. Toki on

huomattava, että kaikki puhujat eivät olleet varsinaisesti `kirkon edustajia`, vaan esittivät eri tieteenalojen huomioita ja keskustelua kirkon sisäisen pohdinnan tueksi.

Merkillepantavaa on myös, että molempien seminaarien puheenvuoroissa puhujan virallinen asema ei lopulta kerro lainkaan siitä, miten henkilö asiaan suhtautuu. Vanhan testamentin eksegetiikan professori saattaa liputtaa hyvinkin vahvasti homoliittojen puolesta (ks. Nissinen 2007), kun taas maallisen oikeuden edustaja, varatuomari, suhtautuu asiaan hyvin konservatiivisesti (ks. Mäkinen 2007). Omissa mielikuvissani oli aluksi ilmeinen stereotypia, jonka mukaan kirkko ainakin jossain määrin yksituumaisesti tuomitsisi homoseksuaalisuuden. Todellisuudessa asia ei näytä olevan ollenkaan näin yksinkertainen.

Eri kantojen läpikäyminen avarsi mieltäni ymmärtämään edes hiukan siitä, miten kirkon piirissä on vaikeata lyödä lukkoon yhtä varmasti `oikeaa` kantaa. Rönkkö-Miinalainen (2007, 29) nimeää yhdeksi syyksi sellaisen yksittäisen tahon puuttumisen, joka voisi sanoa edustavansa kirkon ääntä. Hanna Salomäki (2006, 304) puolestaan katsoo, että vaikka kirkolla olisikin yhtenäinen kanta jonkinlaisen kannanoton muodossa, käytännössä opetusta annetaan eri tavoin. Salomäki lainaa piispa Jukka Paarman vuoden 2002 kommenttia: ”Jos tietäisimme, miten Jeesus olisi menetellyt, noudattaisimme sitä tukka putkella.”. (emt.)

Se kuitenkin voidaan sanoa, kuten Palmu (2010, 97) asian ilmaisee, että ”kirkossa vallitsee suuri yksimielisyys siitä, että raamatun kanta homoseksuaalisiin tekoihin on selvän kielteinen. Erimielisyyttä sitä on vastoin siitä, puhuuko raamattu homoseksuaalisuudesta ilmiönä, sellaisena kuin se nähdään aikamme parisuhteissa, vai vain tietyissä tapahtumissa, joita raamattu kuvaa.” (emt.)

Tarkastelen seuraavaksi lähemmin molempien seminaarien kannanottoja, jotka olen jaotellut myönteisiin, neutraaleihin ja kielteisiin sen mukaan, miten ne homoseksuaalisuuteen ja nykyiseen kiistaan suhtautuvat. Huomattava on, että joistakin puheenvuoroista oli hyvin vaikea erottaa, mihin ryhmään niiden kirjoittajat lopulta kuuluvat, kun taas toiset kallistuvat selvästi jommallekummalle puolelle. Jätän – mielenkiintoisuudestaan huolimatta – epäselvät puheenvuorot tarkastelun ulkopuolelle.

Kannat jakautuivat parisuhdelakiseminaareissa määrällisesti siten, että myönteisesti homoseksuaalisuuteen suhtautuvia oli 10, neutraalisti suhtautuvia yhdeksän ja kielteisesti suhtautuvia yhdeksän.

3.4. Kantojen jakaantuminen

3.4.1. Myönteiset

Monia homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuvia puheenvuoroja yhdisti se, että niissä todettiin monen asian muuttuneen Raamatun ajoista. Todettiin, että Uuden Testamentin opit osin kumoavat Vanhan Testamentin käsityksiä. Puheenvuoroissa todettiin, että nykyään vallitsee demokratian ja ihmisten tasavertaisuuden ihanne. Puututtiin myös siihen, että Raamattu ei ymmärrä homoliittojen kumppanuudellista puolta, vaan sen käsittelytapa on puheenvuorojen mukaan puhtaasti yhdyntäkeskeinen. Osa toi esiin asian biologiset aspektit; homoseksuaalisuutta on esiintynyt niin kauan kuin ihmisiäkin. Todettiin, että syrjiminen ja toiseuttaminen on väärin ja julmaa, ja niistä pitää pyrkiä eroon. Tuotiin esiin myös se, että moderni länsimainen yhteiskunta ei tarvitse teologisia näkökantoja legitimoidakseen kantansa homoseksuaalisuuteen. Todettiin myös, että kirkon on hyväksyttävä homoseksuaalit jäseninään, ja että maallisten lakien ja kirkon asetusten on oltava keskenään linjassa.

Homoseksuaaleihin myönteisesti suhtautuva eksegetiikan professori Martti Nissinen (2007, 48-49) esittelee Raamatun ajan ja nykyajan ajatusmaailman eroja. Hänestä niiden tavat ymmärtää ihmisen sukupuolisuutta yleisesti ja samaa sukupuolta olevien suhteita erityisesti poikkeavat syvästi toisistaan. Muinaisissa ja myös nykyisissä ei-länsimaisissa yhteiskunnissa painottuvat Nissisen mukaan sukupuoliroolit ja seksuaalinen käyttäytyminen; samaa sukupuolta olevien keskinäisten suhteiden hyväksyntä riippuu siitä, onko osapuolilla yhteisössä hyväksyttyä roolia (roolisisidonnaisuus ohittaa biologisen määräytymisen). Mieheyden ja naiseuden sekä seksuaalisen käytöksen tulee noudattaa hyväksyttyä roolijakoa. Nykyisissä länsimaisissa keskusteluissa kuitenkin painottuvat seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identifikaatio, biologisesti ja psykologisesti ymmärretty mieheys ja naiseus. (emt.)

Nissisen (2007, 50) mukaan nykykäsitys eroaa Raamatun sukupuolentulkinnasta selkeimmin 1890-luvulla käyttöön otetun homoseksuaalisuuden määritelmän vuoksi. Sen mukaan homoseksuaalisuus viittaa käytöksen lisäksi ihmisen koko identiteettiin. Useimmissa länsimaissa ajatellaan, että samaa sukupuolta olevien parisuhteet voivat perustua rakkauteen ja sitoutumiseen; nämä suhteet on yhteiskunnissa hyväksytty. (emt.)

Nissisen (2007, 53-54) mukaan raamatun `homokohdat` puhuvat eri asiasta kuin mistä nykypäivänä keskustellaan, eikä niitä siis voi tämän päivän keskustelussa täysimääräisesti

soveltaa. Lisäksi Nissinen osoittaa raamatusta kohtia, jotka hänestä puhuvat rekisteröityjen parisuhteiden puolesta. Esimerkiksi Matteuksen evankeliumin kohta, jossa Jeesus puhuu fariseuksille sapatista: ”Jos te ymmärtäisitte, mitä tämä tarkoittaa: `Armahtavaisuutta minä tahdon, en uhrimenoja´, te ette tuomitsisi syyttömiä”, tarkoittaa Nissisen mielestä, että ihminen otetaan todesta omana itsenään, syyllisenä tekemäänsä pahaan, mutta syyttömänä siihen mitä hän itse on. (emt.)

Suomen nykyinen parisuhdelaki on Nissisen (2007, 54) mukaan vahva viesti siitä, että häpeää homoseksuaalisuudesta ei enää tarvitse kantaa, ja että homoseksuaalien tarpeet otetaan vakavasti. Kirkko ei ole ollut tätä valmis hyväksymään, vaikka siltä moni vapauttavaa viestiä odottaakin. (emt.)

Homoliittoja kohtaan suopea teologian tohtori Jaana Hallamaa (2007, 116-117) kommentoi kollegansa Antti Raunion kirjoitusta seminaarikeskustelussa. Hän lähestyy asiaa moraalien ja etiikan näkökulmasta. Aiheen kannalta tärkein on hänestä moraalien normatiivinen taso: mitä kristinuskon etiikka on sekä mikä on kristillisen uskon sisällön ja etiikan suhde?

Nykykulttuurin eettisissä analyysissä normatiivisen etiikan kolme kysymystä kysytään Hallamaan (2007, 118) mukaan yksikössä: kuka minä olen, mitä minun tulisi tavoitella ja mitä minun tulisi tehdä? Nämä kysymykset on yksilön itsensä ratkaistava, sillä moniarvoisuuden nimiin vannova yhteiskunta ei muotoile niihin valmista vastausta. Eri arvoyhteisöjen kannalta tärkein on kolmas, toimintaa ohjaava kysymys, mikä taas kertoo Hallamaa mielestä siitä, että ajassamme arvostetaan etenkin tekoja ja saavutuksia.

Moraalikeskustelu on Hallamaasta (2007, 119) ylimalkaan mielekästä vain, jos ajatellaan ihmisten elämäntilannetta voitavan parantaa toiminnalla. Näkemyserojen takia konsensuksen tavoittelu ei ole mielekästä, politiikan keinot riittävät kyllä kohtuullisen hyvän yhteiskunnan ylläpitoon. Elämään kuuluvia mielipide-eroja ei hänestä tulisi säikähtää kirkossakaan. (emt.)

Kirkollista parisuhdelakikeskustelua Hallamaa (2007, 120) kertoo seuranneensa kiusaantuneena. Siinä on hänestä samastettu kristillinen etiikka seksuaalimoraaliin, ikään kuin kristillisessä etiikassa ei enää muusta olisi kysymys kuin homoista. Toivon ja ilon sanoma on vaihtunut ahdasmieliseen tirkistelymoraaliin. Samoin Hallamaa kritisoi sitä, että keskustelussa suuri enemmistö määrittelee vähemmistön sallitut tavat elää. Käymättä on jäänyt keskustelu kristittyjen homoseksuaaleja kohtaan osoittamasta kohtelusta ja väkivallasta. Oman moraalien yliveritaisuuteen ei tulisi Hallamaan mielestä luottaa, sillä se ei tee ihmisistä täydellisiä. (emt.)

Subjektiviisiin moraalikysymyksiin vastaaminen kertoo aina keskustelijan tilanteesta. Hallamaa vierastaa keskustelussa tapahtunutta toiseuttamista. Hänestä luomisuskon pohjalta ulkopuolisia toisia ei ole, onhan Jumala luonut jokaisen ihmisen. Raamatun kirjaimen liiallinen painoarvo on hänestä jättänyt varjoonsa elävien ihmisten kokemuksen. (Hallamaa 2007, 123)

Homoseksuaalien sivuuttaminen kertoo Hallamaan mielestä, että keskustelussa taustalla onkin oleellista kirkon opetus avioliiton tarkoituksesta ja päämäärästä. Ongelmallista hänestä on myös kirkon traditioon ja raamattuun vetoajien eriarvoistava suhtautuminen: heteroseksuaalit pelastuvat Jumalan armosta, homot kääntyvät ensin heteroiksi. Hallamaa tähdentää, että kaikkien olisi huomioitava raamatullisen puhtauden oletuksen sijaan näkemysten historiallinen muotoutuminen. (Hallamaa 2007, 124-125)

3.4.2. Neutraalit

Homoseksuaalisuuteen neutraalisti suhtautuvissa kannanotoissa parisuhdeseminaareissa keskityttiin enimmäkseen aiheen viralliseen puoleen; pohdittiin muun muassa rekisteröidyn parisuhteen juridiikkaa, tilannetta ja käytäntöjä muissa Pohjoismaissa ja sitä, että päädyttiinpä ratkaisuihin lopputulemaan tahansa, evankelis-luterilaisen kirkon papin tulee sitoutua noudattamaan tätä kirkon yleistä järjestystä.

Homoseksuaalisuuteen neutraalisti suhtautuva teologian tohtori Kari Kuula avaa ensiksikin periaatteita, joilla myös homoseksuaalisuudesta puhuvia raamatun kohtia tulisi tulkita, ja kuinka arvioida sitä, miten niitä sovelletaan tämän päivän teologiseen keskusteluun. Lisäksi hän pohtii, mikä on raamatun yleisen antropologian anti tälle kysymykselle. Samoin hän käy analyttisesti läpi asiaa käsittelevät raamatunkohdat ja kielteisen kannan perustelut.

Eksegetiikka on tekstin historiallista tutkimusta; tekstien syntyä ja kirjoittajia, asioille annettu merkitys alkuperäisissä yhteyksissään, kirjoittajien laajempi käsitys asiastaan, näkemyksiin vaikuttaneet seikat ja kirjoittajien tarkoitusperät. *Hermeneutiikka* taas pureutuu tekstien soveltamiseen nykypäivän teologisessa kontekstissa, tietyn raamatunkohdan antiin tänään. Jälkimmäinen kysyy, vastaako teksteissä viitattu ilmiö sitä, mitä nykyään tarkoitamme homoseksuaalisuudella, riittääkö raamatun teologinen informaatio kristillisen kannanmuodostuksen perustaksi ja millä periaatteilla tekstejä sovelletaan nykytilanteeseen. Hermeneutiikka vastaa myös teologian ja etiikan näkökannoista, jotka vaikuttavat kyseisten raamatun kohtien tulkintaan ja soveltamiseen. (Kuula 2007, 10)

Raamatussa asiaa käsittelevät teologian tohtori Kari Kuulan (2007, 13-14) mukaan ensimmäiseksi 3. Mooseksen kirjan miehenmakaamiskiellot (3. Moos. 18:22 toteaa: ”Älä makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, sillä se on kauhistuttava teko” ja 3. Moos. 18:13 puolestaan: ”Jos mies makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, he ovat molemmat tehneet kauhistuttavan teon ja heidät on surmattava. He ovat itse ansainneet kuolemansa.”). Miesten välisen yhdynnän ajateltiin tapahtuvan kuten naisen kanssa. Toinen mies omaksuu väliaikaisesti naisen passiivisen antautuva roolin; hän antautuu toiselle ja ottaa tämän vastaan.

Kuulan (2007, 15) mukaan miesten välinen makaaminen kielletään kirkollisessa diskurssissa usein neljästä syystä (järjestyksessä epäluotettavimmasta luotettavimpaan). Ensinnäkin miesten välinen yhdyntä ei johda lisääntymiseen, vaan siinä `tuhlataan siementä`. Kuula ei löydä tälle perusteluja raamatusta, sillä muitakaan tapoja tuhlata siementä ei ole kielletty, ja rakastella saa rakkaudestakin (vrt. Laulujen laulu). (emt.)

Kuulan (Kuula 2007, 15) mukaan toisen perustelun kieltö torjuu kultillisen homoerotiikan pakanallisten jumalten kunniaksi. Homoerotiikkaa luonnehtiva ”kauhistus”-termi tarkoittaa vanhassa testamentissa paitsi epäjumalanpalvelusta myös monenlaisia eettisiä vääryyksiä.

Lujemmalla pohjalla suhteessa raamatun oppiin on Kuulan (2007, 16-17) mielestä kolmas argumentti, kiellon liittäminen puhtaussäännösten kategoriaan. Kaiken olevan tulee käyttäytyä lajityypillisellä tavallaan. Siksi 3. Mooseksen kirjan 18:n kohdan kieltämät seksuaaliset tavat tekevät epäpuhtaiksi. Lähtökohtaisesti miehen ja naisen on edustettava omia lajejaan ehjästi, eikä samalla voi kuulua useampaan luokkaan. Sopimattomat sukupuoli-suhteet saastuttavat ihmisen ja maan, jossa he asuvat. Kieltojen taustalla on Kuulan mukaan myös itsestään selvä käsitys siitä, minkälaisia eri sukupuolet ovat. (emt.)

Neljänneksi homoseksuaalinen käytös on sopimatonta, koska siinä mies ei käyttäydy miehelle ominaisella tavalla. Passiivinen mies nöyryyttää itsensä ja menettää mieskunniansa. Siksi miehiä saatettiin häpäistä raiskaamalla heitä homoseksuaalisesti Esimerkiksi 1. Mooseksen kirja 1-25 kertoo sodomalaisten miesten yrityksestä raiskata Lootin miesvieraat ja Tuomareiden kirja 19:22-25 puolestaan benjamilaisten miesten yrityksestä raiskata eräs leeviläinen mies. Kuulan mukaan on lisäksi mahdollista mutta ei välttämätöntä esittää vanhan testamentin pohjalta, että homoseksuaalinen käytös on vastoin luomissuunnitelmaa, jonka mukaan eri sukupuoli täydentävät toisiaan seksuaalikumppaneina. (Emt. 2007, 21)

Kuula nostaa Uuden Testamentin puolelta esiin Roomalaiskirjeen jakeet 26-27: ”Naiset ovat vaihtaneet luonnollisen sukupuoliyhteyden luonnonvastaiseen ja miehet samoin luopuneet luonnollisesta yhteydestä naisiin ja heissä on syntynyt himo toisiaan kohtaan. Miehet ovat harhautuneet harjoittamaan keskenään säädyttömyyttä ja saavat ansaitsemansa palkan.”, 1. Korinttolaiskirjeen jakeissa 6-9: ”Jumalan valtakunnan perillisiä eivät ole siveettömyyden harjoittajat eivätkä epäjumalien palvelijat, eivät avionrikkojat, eivät miesten kanssa makaavat miehet, eivätkö varkaat eivätkä ahneet, eivät juomarit, pilkkaajat eivätkä riistäjät.”

Kuulan (2007, 24-25) mukaan Paavalin viittauksista vedettävien eksegeettisten johtopäätösten mukaan tämä tuomitsee kaikenlaisen homoseksuaalisen käytöksen, olettaa kristittyjen olevan samaa mieltä ja pitää homoseksuaalista toimintaa luonnonvastaisena, sillä Jumalan luomien miehen ja naisen kuuluu liittyä toisiinsa. Homoseksuaalisesti käyttäytyvät ovat siis vaihtaneet itselleen ominaisen toiminnan joksikin muuksi. Paavali jakaa 3. Mooseksen kirjan makaamiskieltojen linjauksen. Kuulan mukaan myös Jeesus olisi tuominnut homoseksuaalisuuden, sillä hän ankkuroi oppinsa juutalaiseen etiikkaan ja aiempiin oppeihin. (emt.)

Hermeneutiikan puolelta Kuula (2007, 26-27) esittää neljä huomionarvoista ongelmaa kysyttäessä, mitä raamattu opettaa nykypäivän kristityille homoseksuaalisuudesta. Ensimmäisenä hän mainitsee *vastaavuusongelman*; vastaako raamatun puhe homoseksuaalisesta käytöksestä samaa, mitä me tarkoitamme homoseksuaalisuudella ”ihmisenä olemisen tapana”? Raamattu käsittelee aihetta yhdyntäkeskeisesti sivuuttaen kumppanuudelliset puolet asiasta. Toisten mielestä raamattu ei puhu homoseksuaalisuudesta nykyisessä merkityksessä, ja siksi sen painoarvo on vähäinen. Vastapuolen mukaan kyseiset raamatun kohdat lyhykäisyydessäänkin antavat riittävän selvät suuntaviivat kristityille. (emt.)

Riittävyysongelma kysyy Kuulan (2007, 27) mukaan, käsitteleekö raamattu homoseksuaalisuuteen liittyviä näkökulmia niin laajasti, että niiden perusteella voidaan muodostaa nykypäivän kristillinen kanta asiaan. Kuulan (2007, 27-28) mielestä on oleellista, että Paavali ei perustellut kantaansa mitenkään. Toisten mielestä hänen kantansa luonnonvastaisuudesta vakuuttaa edelleen, ja siten homoseksuaalisuus on vastoin ihmisen olemusta. Toisten mielestä homoseksuaalisuus on joillekin ominainen, luonnollinen, ja heitä tyydyttävä ihmisenä olemisen tapa, eikä sitä voida osoittaa moraalisesti vääräksi, sillä se ei lähtökohtaisesti vahingoita ketään. (emt.)

Kuulan (2007, 28) mainitsema *yhteysongelma* tarttuu siihen, onko homoerotiikan torjuvien kohtien elimellinen yhteys raamatun muuhun oppiin niin tiivis, että raamatullinen ihmiskuva ei jätä teologisesti mitään tilaa homoseksuaalisuudelle. Osa näkee makaamiskieltojen perustavan suoraan luomiskertomukseen, jolloin se opettaisi epäsuorasti, että ihmisten tulee liittyä ainoastaan vastakkaiseen sukupuoleen. Toisten mielestä tällaisen ajatuskulun tekee tyhjäksi se, että kieltoja ei perustella luomiskertomuksella. (emt.)

Kulttuuri- ja inhimillisyysongelma pohtii Kuulan (2007, 29) mukaan, ovatko kieltokohdat sen ajan kulttuuriin kuuluvia näkemyksiä, joilla ei ole samanlaista Jumalan sanan painoarvoa kuin joillakin toisilla. Toisten mielestä po. kohdat eivät ole kulttuurisidonnaisia, jolloin niitä ei voi ohittaa `raamatun inhimilliseen luonteeseen kuuluvina´. Vastaan ovat he, joista nuiva suhtautuminen homoseksuaaliseen käytökseen ei velvoita kristittyjä aina ja kaikkialla. (emt.)

3.4.1. Kielteiset

Homoseksuaalisuuteen kielteisesti suhtautuvat tukeutuivat monilta osin Raamatun kohtiin asiasta. Monet totesivat, että Jumala on asettanut avioliiton nimenomaan miehen ja naisen välille, eikä muunlaisia sovelluksia liitosta tule sallia. Näin ollen koska Jumala ei armahda ja pelasta kuin tuomitsemalla synnin, kristillinen yhteisökään ei voi noudattaa sellaista armahtavaisuutta tai rakkautta, joka hyväksyy ihmisen sellaisenaan. Monet toivat esiin Lutherin ja muiden ajattelijoiden, kuten J.V. Snellmanin ajatuksia. Monet totesivat, että Uusi ja Vanha Testamentti varsin johdonmukaisesti ovat homokielteisiä. Osa toi esiin tutkimuksia, joiden mukaan homoseksuaalisuus aiheuttaa seksuaalista promiskuiteettia ja mielenterveysongelmia. Lisäksi esiteltiin erilaisia muutosterapioita homoseksuaaleja varten.

Homoseksuaalisuuteen kielteisesti suhtautuva teologian tohtori Antti Laato kommentoi Kari Kuulan esitystä. Hän tarjoaa Kuulan käsittelemiin ongelmiin omat näkemyksensä. Vastaavuusongelmaa hän kommentoi toteamalla, että raamattu ei tosiasiaassa ota kantaa ihmisen homoseksuaaliseen taipumukseen. Kristillisissä kirkoissa ei hänestä vierasteta homoseksuaalia, vaan toivotetaan yhtä lailla hänet mukaan seurakuntaan. Silti raamatun tekstejä kunnioittavassa kirkossa niin heteroita kuin homojakin koskevat tietyt elämänohjeet; homoseksuaalinen yhdyntä ja avioliiton ulkopuolinen seksi ovat esimerkiksi epäsuotavia. Osapuolten eriarvoiseen

tilanteeseen (siihen, että heteroilla kuitenkin on `lupa´ seksiin avioliitossa, kun taas homoseksuaalit eivät siihen saa lupaa) Laato ei ota kantaa. (Laato 2007, 35)

Kuulan yhteysongelmaan Laato vastaa, että Paavalin mukaan pakanamaailmassa on pimeys heidän kykenemättömyytensä löytää Luojan kädenjälkeä luomakunnasta, ja siksi heidät on jätetty oman viisautensa varaan. Tällöin on vaihdettu Luoja kaikenlaisiin epäjumaliin ja vastaavasti Hänen luomansa heterorakkaus homoseksiiin. Paavalin mukaan synti on paitsi paha myös elämän omien lakien [so. luomiskertomuksen] vastaisuutta. (Laato 2007, 37-39)

Kulttuuri- ja inhimillisyysongelmaan Laato vastaa, että monien kirkkojen silmissä homoseksuaalisissa suhteissa eläminen on Jumalan tahdon vastaista. Raamatun tekstit eivät edes uudessa testamentissa anna lupaa homoseksuaaliseen yhdyntään. Siksi hermeneuttista mallia homoseksuaalisuuskysymyksessä ei ole hänestä mahdollista löytää. (Laato 2007, 39-40, 41)

Laato (2007, 41-42) katsoo, että jos tässä asiassa raamatun sana ”ei” muutetaan sanaksi ”kyllä”, koko raamatun hermeneutiikka ajautuu ekumeeniseen kriisiin. Sen jälkeen raamatusta ei hänestä löytyisi asiaa tai yksityiskohtaa, jota ei voitaisi muuttaa samanlaisella argumentoinnilla, ja siitä syystä kirkkojen maailmanlaajuisesti on vaikea hyväksyä homoseksuaalista elämäntapaa kristillisen avioliittokäsityksen rinnalle. (emt.)

Teologian tohtori Antti Raunio suhtautuu niin ikään homoliittojen siunaamiseen kielteisesti. Hän avaa asiaa uskon ja rakkauden erottelun valossa, pohtimalla missä määrin parisuhde liittyy muuttumattoman uskon sisältöön, ja missä määrin siihen liittyvät asiat ovat enemmän eettisiä ja rakkauden toteuttamisen alueella. Vastakkain luterilaisessa teologiassa hänestä ovat siis *luonnollinen moraalilaki* ja *evankeliumi* syntien anteeksi antamisesta. Teologisen antropologian kysymys Rauniosta on, onko moraalisen toiminnan perusta luonnollinen järki vai usko. Luterilainen etiikka edellyttää kummankin puolen läsnäoloa. (Raunio 2007, 93-94)

Suomalainen keskustelu luterilaisen etiikan perusteista kytkeytyy Raunio mielestä suurelta osin luonnollisen moraalilain traditioon, mutta sisällöstä ei ole yksimielisyyttä. Moraalilain tulkintoja ja niistä tehtäviä johtopäätöksiä on monia. Ensimmäisen tulkinnan mukaan *ihmiset kyllä tuntevat lain*, eli ymmärtävät järkensä avulla oikean ja väärän, mutta he tuntevat myös mahdottomuuden sen täyttämiseen. Toinen näkemys *erottaa toisistaan luonnollisen moraalilain ja kristillisen rakkauden lain*. Kultaisen säännön määrittelemä luonnollinen moraalilaki on vastavuoroisuuden periaate ihmisten arjessa, ja auttaa pitämään keskinäisen

avunannon puntit suunnilleen tasan. Kolmannen näkemyksen mukaan *luonnollinen moraalilaki ja kristillinen rakkauden laki ovat sama asia*. Moraalilaki on kyllä kirjoitettu ihmisen sydämeen, mutta langenneisuutensa takia tämä toimii moraalivaateiden vastaisesti. (Raunio 2007, 95-96)

Raunio summaa, että parisuhdeasiassa ensimmäisen johtopäätöksen mukaan ihmisten *luonnolliseen moraalilakiin nojaava arviointi riittää*. Toisen mielestä *luonnollisen moraalitajun mukaisuus ei takaa kristillisen rakkauden mukaisuutta*. Kolmannen mukaan *moraalitaju ei riitä mittariksi, vaan on nojattava moraalilakiin* eli rakkauden kaksoiskäskyyn ja kymmeneen käskyyn. (Raunio 2007, 96)

Raunion mukaan kirkon käsitys avioliitosta sisältyy uskon alueeseen eikä muutu uuden tiedon tai historiallisten olosuhteiden vaikutuksesta. Sen asemesta käsityksissä homoseksuaalisuudesta voi tapahtua muutosta, ja käsitykset raamatun sitä koskevien lausumien luonteesta voivat täsmentyä. Raamatun käsitys homoseksuaalisuudesta on kyllä selkeän kielteinen, mutta monien tutkijoiden mukaan raamatun puhe homoseksuaalisuudesta ei kata kaikkia sen nykymerkityksiä. Pikemminkin se ei heistä tunne sellaista pysyvän taipumuksen homoseksuaalisuutta, mihin itsellä ei ole vaihtoehtoa. Raunio (2007, 106-107) mukaan luterilainen teologia ei löydä vastausta hermeneuttiseen kysymykseen Raamatun homokohtien tulkinnasta.

Kirkkohallitus linjasi kannanotossaan parisuhteiden rekisteröinnistä, että se ei kannata rekisteröintiä, vaan tukee samaa sukupuolta olevien pariin oikeudellisen aseman kehittämistä. Yhteiskunta on hyväksynyt parisuhteiden rekisteröinnin. Lainsäädäntö ei kuitenkaan rinnasta parisuhdetta avioliittoon, vaan pitää sitä avioliitosta erillisenä oikeudellisena instituutionaan. On Raunio mielestä huomattava, että avioliitto yhteiskunnallisessa merkityksessä on hieman eri asia kuin avioliitto teologisesti ymmärrettynä. Perusongelma lienee Rauniosta (2007, 108) rekisteröinnin asemesta kysymys, kuinka laajat oikeudet samaa sukupuolta oleville pareille ylimalkaan suodaan. Kirkkohallitus ei tee eroa avioliittoon maallisessa ja hengellisessä merkityksessä. Maallisina instituutioina avioliitto ja rekisteröity parisuhde ovat jo hyvin lähellä toisiaan.

Parisuhdelakiseminaarien lausunnot osoittavat, että evankelis-luterilaisen kirkon piirissä ja aiheen ympärillä kannat ovat siis kirjavia.

4. Uskonto ja journalismi

Seuraavaksi pureudun kirkon ja median suhteisiin. Yhteiskunnan kehityksessä nämä kaksi ovat yllättäen tavallaan kulkeneet rinnakkain, mutta myös kilpailleet keskenään. Tarkastelen tässä nykyjournalismin piirteitä, uskontoa käsittelevän journalismin määrää ja siihen kohdistuvia normatiivisia vaatimuksia. Käsittelen myös uskonnon ongelmallisuutta journalismin aiheena.

4.1. Uskontojournalismin piirteitä ja lähtökohtia

Stewart Hooverin (1998, 24, 27, 98) mukaan uskontojournalismia journalismin osana on vaikea määritellä. Jossain määrin se keskittyy kouriintuntuvien uskonnollisten instituutioiden (niiden tapojen, käytäntöjen ja toimintojen) ympärille. On kuitenkin laaja yhteisymmärrys siitä, että journalistisen uskonnosta kertomisen täytyy käsittää paikallisen hengellisen toiminnan lisäksi muutakin, kuten kysymyksiä uskosta ja arveluista. Hooverin mielestä nykyuskontojen moninaistuminen edellyttää, että myös uskontojournalismin on muututtava monisyisemmäksi. Hooverin ja tämän lainaaman journalisti John Dartin mukaan uskontojournalismin elämänfilosofiaa tai asennetta elämään ja kuolemaan on avattava entistä paremmin yleisölle. (emt.)

Hooverin (1998, 195-196) mukaan uudet trendit vievät myös journalismia kohti henkilökohtaista lähestymistapaa. Syitä tähän ovat uskonnon mahdollisesti tarjoama kilpailukykyinen näkökulma paikallisen aiheen käsittelyyn ja sen kautta vaikeasti aukeavaan aiheeseen saatava inhimillisuus.

Taisto Lehikoisen (2006, 47-48) mukaan uskontoa voidaan journalistisessa julkisuudessa tarkastella viidestä näkökulmasta. Yhteiskunnalliselta (poliittinen, yhteiskuntaeettinen) kannalta voidaan pohtia uskonnon kansallista yhteisöä koskevia kysymyksiä ja ulottuvuuksia. Rationaaliselta kannalta punnitaan, ovatko uskonnon esittämät väitteet tosia ja mitä niistä ylipäätään voidaan sanoa. Kulttuurinen näkökulma avaa uskonnon tapaa muokata kulttuuria ja näkymistä siinä. Elämyksellis-henkilökohtainen näkökulma pureutuu uskonnon henkilökohtaiseen merkitykseen, kokemuksiin sekä vaikutuksiin arvoihin ja moraliin. Opillistunnustuksellinen näkökulma tarkastelee uskonnollisen yhteisön määritelmää uskon sisällöstä ja sen harjoittamisesta. Viime mainitussa uskontoa määritellään sekä suhteessa maalliseen että muihin uskontoihin.

Sovellettaessa ensimmäisestä Lehikoisen erottamista näkökulmista eli yhteiskunnallisesta näkökulmasta voisi miettiä tutkimassani tapauksessa, miten evankelis-luterilainen kirkko vaikuttaa siihen, ettei homoliittoja siunata. Toisesta eli rationaalisesta näkökulmasta pohdittavaksi asettuu, ovatko kristinuskon opinkappaleet tosia homoliittojen osalta ja mitä oikeastaan voimme niistä tietää ja sanoa. Kolmannen eli kulttuurisen näkemyksen pohjalta kysyttäisiin, miten luterilainen kirkko muokkaa kulttuuria ja sen kannat näkyvät siinä. Neljäs, elämyksellis-henkilökohtainen suuntaisi huomion siihen, mitä usko merkitsee ihmisille henkilökohtaisesti ja miten se vaikuttaa heidän toimintaansa. Viides eli opillis-tunnistuksellinen näkökulma nostaisi keskiöön sen, miten kansankirkkomme määrittelee kristinuskon sisällön ja harjoittamisen.

Lehikoisen mukaan käytännössä toimitukselliset selitystasot liittyvät julkisuuden henkilöiden maailmankatsomuksiin (julkis-ilmion uskonnollinen ulottuvuus; miten julkisuuden henkilö uskoo), yhteiskunnallisiin instituutioihin (kirkko ja merkittäviä yhteiskunnallisia ulottuvuuksia sisältävät liikkeet), uskontoon elämyksenä (miten usko muuttaa elämää antaen sille hyvät edellytykset), uskontoon hyvän elämän ohjeena (etiikka), uskontoon yhteiskuntakriittikkona -kannanottoihin, kalenterivuoden tapahtumiin (kirkkovuosi, juhlapyhät), uskontoon kulttuurina ja traditiona, uskontoon asiantuntijana (hengellisten johtajien haastattelut), uskontoon sensaationa sekä uskontoon rituaalina (joulukirkko, hautajaiset). (Lehikoinen 2006, 49)

Hoover (1998, 25) kertoo, että aiemmin Yhdysvaltalaisessa journalismissa uskontoa ei otettu aiheena vakavasti, vaan sen oli mahduttava uutiskriteerien sisään. Lehikoisen (2006, 29-30, 52) mielestä uutiskriteerit arvottavat esimerkiksi taloutta ja politiikkaa tärkeydessä toisten edelle, ja vakiintuneiden lähteiden ja aiheiden myötä media esittää valikoituja totuuksia. Hänestä hengellisten johtajien vaikutus ihmisiin on usein yhteisöissä poliitikkoja välittömämpi, ja yhteiskunnan vaikuttajien moninaisen taustan kautta uskonto on läsnä kaikkialla. Professionaali journalismi pitää kuitenkin itseään itsenäisen tiedon etsimisen, jalostamisen ja jakelun yhteisönä, joka arvostaa faktoja. Uskonto on vaikeuksissa näkemystensä todennettavuuden kanssa. (emt.)

Lehikoisen (2006, 52) mukaan positiivinen näkökulma uskontojournalismiin on, että ammattitaitoinen journalisti tunnistaa uutisaiheen silloinkin, kun se kytkeytyy uskontoon uutisoiden sen samalla ammatillisen koodiston mukaisesti.

Hooverin (1998, 25) mukaan uskonnon käsittelyssä on keskityttävä käyttäytymisen kuvaamiseen. Hänen lainaamansa *Nashville Tennesseen* päätoimittaja Teresa Wassonin mukaan uskontojournalismi kuvaa sitä, mistä uskonto itse katsoo itsensä koostuvan – toisin sanoen uutisoidaan uskovien käytösmalleja ja asenteita. Lisäksi valotetaan käyttäytymistä motivoivia arveluita ja uskomuksia. Näin juttu voidaan kirjoittaa perinteistä uutisarviointia uhraamatta. (emt.)

Omaan maahan keskittyvän lähestymistavan myötä Hooverin (1998, 26) mukaan korostetaan paikallisuutta ja seurakunnallisuutta. Paikallisuuden korostuminen ei ole hänestä ominaista vain uskontojournalismille, vaan nykyinen kilpaileva suurkaupunkikeskeinen uutisointi on vienyt journalismissa painotuksen paikalliseen näkökulmaan. Paikallisuus saa tukea lukijoiden odotuksissa saada tietoa omasta hengellisestä yhteisöstään. (emt.)

Oletus paikallisuudesta ja seurakunnallisuudesta, kiistojen pelko ja perinteinen tuntuma, että uskonto ei ole aiheena `kova uutinen´ ovat kuitenkin Hooverin mielestä johtaneet aiheen marginalisoitumiseen. Tätä vastaan on alettu käydä aiheen käsittelyn lisääntyneellä ammattimaistumisella. Erikoistumisen myötä journalistisesti vakuuttavat jutut uskonnosta puhuvat puolestaan vähentäen kollegojen itse aiheeseen liittyviä ennakkoluuloja. (Hoover 1998, 26)

4.2. Uskontojournalismin määrä

Uutisointi uskonnosta vaikeutui Stewart Hooverin (1998, 81-82) mukaan Yhdysvalloissa 1960-70-luvuilla, koska uskonnon määrittely hankaloitui. Uskonto jo valmiiksi vähän arvostettuna aiheena menetti lisää suosiotaan. Samoin kirkollisten laitosten merkityksen hiipuminen tulkittiin virheellisesti uskontojen hiipumiseksi. (emt.)

Uskontojournalismin määrän kehityskuluista Yhdysvalloissa on hyvin ristiriitaista tietoa. *Los Angeles Timesin* toimittaja David Shaw ja alan ammattiliitossa uskontojournalisteja edustanut Terry Mattingly näkivät kuitenkin 1980-luvun alussa merkkejä positiivisesta kehityksestä. Myöhemmät tutkimuksetkin ovat Hooverin mukaan todistaneet, että tuona vuosikymmenenä uskonnon käsittely lisääntyi (Hoover 1998, 55) Vuonna 1992 ilmestyneen *Newsletter of the Religion Newswriters' Associationin* numerossa pohdittiin uskonnon tuolloista asemaa uutisaiheena. RNA:ssa koettiin, että lyhyen kasvun jälkeen uskontojournalismi olisi

jälleen laskussa maan lehdissä. Tosin *Detroit Free Pressin* uskontojournalisti David Crumm oli sitä mieltä, että kirjoittaminen uskonnosta oli saavuttanut ennennäkemättömän aseman ja profiilin. Vuoden 1994 RNA:n paneelikeskustelussa vallalla oli ajatus, että kehityskulku oli kohti parempaa. (Emt., 68-69)

Lehikoisen (2006, 49-50) arvion mukaan Suomen valtamediassa (STT, Yleisradio, paikallisradiot, televisio ja sanomalehdet) oli 2000-luvun alkuvuosina yhdestä kolmeen prosenttia uskontoa käsitteleviä uutisia. Muualla Länsi-Euroopassa määrä on samaa luokkaa, mikä osoittaa Lehikoisesta (emt.), kuinka syrjäytetty aihe uskonto joukkoviestimissä on. Hooverin (1998, 54) mukaan empiiriseen tutkimustyöhön perustuva kritiikki uskontojournalismia kohtaan on laajasti osoittanut, että tähän mennessä uskonnon käsittely on ollut liian niukkaa. *Pluralistinen* syy niukkuudelle on, että uskonnon kenttä on monimuotoinen ja vaihteleva, ja jonkin tietyn uskonnon suosimisen pelko estää käsittelyn kokonaan. Toiseksi *median toimijat*, kuten sosiaaliset ja ammatilliset ryhmät, edistävät vähintäänkin välinpitämätöntä asennetta uskontoon. Kolmantena syynä Hoover pitää *historiallista sekularismia*, eli myös median järjestelmät ovat muun muassa sekulaarin koulutusjärjestelmän (esim. yliopistojen tavoiteltavana pitämä välimatka uskonnosta) vahvasti muokkaamia. (Emt., 56-57)

Hoover kuvaa Yhdysvalloissa vallalla ollutta journalistien näkemystä uskontojournalismista, jonka mukaan uskonto ei ole varteenotettava aihe, se tulee karsinoida omaan osastoonsa ja uskontojournalistit ovat vähemmän ammattimaisia verrattuna muihin journalisteihin. Uskontojournalismin yleisöä väheksyttiin hänestä vastaavin stereotypioin. Tämä kertoo paitsi medioista myös yhteiskunnan yleisestä uskontodiskurssista. (Hoover 1998, 4) Lehikoinen (2006) puolestaan toteaa, ettei uskonto ole sattumalta vaan aktiivisesti marginalisoitu. Hän perustelee kantaansa Yleisradion havainnolla, jonka mukaan kysyntää uskonnollisille ohjelmille olisi nykyistä tarjontaa enemmän, mutta toteaa, että tätä tarvetta ei ole otettu vakavasti. (Emt., 51)

Hooverin lainaaman journalisti Joan Collinin mukaan uskontojournalismin laatu taas voi kärsiä kahdella tavalla. Journalistit näkevät uskonnon sekulaarin rationalismin silmin, mikä aiheuttaa ymmärtämättömyyttä tai avointa vihamielisyyttä uskontoa kohtaan. Toiseksi mahdollisesta omasta uskonnollisesta vakaumuksestaan huolimattakin journalistit saattavat olla

haluttomia tai kyvyttömiä liittää sitä ammatilliseen dialogiin uskonnosta. David Mattinglyn mukaan tämän `toimittajien sokean pisteen´ ja aiheen pehmeäksi uutiseksi luokituksen takia uskonnon on alati puolustettava itseään epäluuloa, oppimattomuutta ja sivuuttamista vastaan. (Hoover 1998, 210-211, 55)

1960-luvun historiallisten kehityskulkujen tuloksena uskontoa on kuitenkin alettu Hooverin (1998, 54) lainaaman toimittaja David Shaw´n mukaan päivälehdissä seurata aiheena aiempaa paremmin. Uskonnon lauantaisivuja on tarvittaessa (jonkin merkittävän tapahtuman aikaan) laajennettu `uskonto-osastoiksi´, ja uskonto on ajoittain löytänyt tiensä myös muille uutisosastoille.

Hooverin (1998, 68-70) mukaan näyttöä niin positiivisesta kuin negatiivisesta kehityksestä on. *New York Timesin* toimittaja Peter Steinfield pani vuoden 1994 RNA:n kokouksessa merkille, että monet suuremmat sanomalehdet ovat säilyttäneet mielenkiinnon uskontoon läpi taloudellisesti tiukkojenkin aikojen, osa on jopa laajentanut aiheen käsittelyä. John Dartin ja Jimmy Allenin tutkimus *Bridging the Gap* (1993) puolestaan osoittaa Hooverin (1998, 70) mielestä, että vaikka RNA:lla on yli 200 jäsentä, vain 67 sanomalehdellä on oma täyspäiväinen uskontojournalisti. Samoin Dart ja Allen kritisoivat sitä, miten alan erikoistoimittajiin ei panosteta lainkaan samoin kuin muiden aihepiirien, kuten talouden ja urheilun, toimittajiin. (emt.)

Joka tapauksessa Hoover (1998, 71) toteaa, että nähtävillä on paljon merkkejä parempaa uskontoaiheen paremmasta käsittelystä journalismissa Yhdysvalloissa. Monet maan `lippulaivoiksi´ katsotuista medioista ovat noteeranneet uskonnon muodikkuuden, ja osa muista viestimistä on seurannut perässä. Tilanne 1990-luvun lopussa oli se, että uskontoa käsitteleviä uutisia oli enemmän kuin koskaan, ja vaikka kehityksen jatkoa ei voi taata, vaikuttaa Hooverista siltä, että uskontoa aiheena arvostetaan aiempaa enemmän. (Hoover 1998, 85) Samoin E. C. Hynds havaitsi Hooverin kertomana tutkimuksessaan, että uskontoaiheen käsittely uutisissa laajenee, saa uskottavuutta ja muuttuu laadukkaammaksi. Tähän liittyi se, että uskonto oli pääsemässä ulos perinteisestä karsinastaan eli kirkkosivulta. (Hoover 1998, 55)

Vaikka uskonto journalismin aiheena on ollut aiemmin marginalisoitu ja väärinymmärretty, se nähdään Hooverin (1998, 12) mukaan mielenkiintoisena ja

välttämättömänä osana uutisointia, saaden lisää palstatilaa ja ajallista omistautumista.

Lehikoinen (2006, 37) katsoo, että uskonto on viime aikoina noussut Suomessakin uudella tavalla otsikoihin. Hänestä kyse on globaalista suuntauksesta, kun postmoderni, yksilöllinen ja elämyksellinen uskonnollisuus nousevat täyttämään länsimaisen ihmisen hengellistä nälkää.

Hoover (1998, 72, 200) siteeraa Dartin ja Allenin tutkimusta, jonka mukaan journalistit ja yleisö haluavat nähdä uskonnon uutisten valtavirrassa. Tämä voisi tapahtua luomalla tarpeeksi laajoja ja moninaisia uskonnon kategorioita ja määritelmiä. Valtavirtaistumista penäävät myös lukijat siinä, että uskonto nähtäisiin mediassakin osana ihmisten jokapäiväistä elämää. (Emt.)

Tähän mennessä vain harvat journalistit ovat Hooverin (1998, 195) mukaan kyenneet valottamaan uskontoa tavalla, joka kertoisi varsinaisesti siitä, mistä uskonnossa on kyse. Kun nykyuskonnollisuus on entistä monimutkaisempaa ja ihmisille merkittävämpää, on Hooverin mielestä tarpeen aloittaa vakava keskustelu siitä, kuinka uskontoa ylimalkaan tulisi lähestyä journalismissa. Tämä lisäisi uskontojournalismin laatua ja laajuutta sekä laajentaisi toimittajien aiheen haltuunottoa ja ymmärtämistä. (Emt.) Hooverin (1998, 10) mielestä jonkinlaisia normatiivisia standardeja tarvitaan, ja mitä käsittelen seuraavassa alaluvussa.

4.3. Normatiiviset vaatimukset uskontojournalismille

Hooverin (1998, 75, 28, 29) mielestä journalismilta puuttuu herkkyyttä ja kykyä tavoittaa uskonnon olennaista puolta. Hänestä uskonto on myös ylimaallista ja siten osin konkreettisen ja tiedetyn ulkopuolella. Uskonnosta on kuitenkin helpompi tehdä uutisia, jos ne linkittyvät johonkin muuhun aiheeseen. (Emt.)

Uskontojournalistit ajattelevat Hooverin (1998, 77, 36, 29) mielestä yleisesti, että kysymyksiä uskosta, inspiraatiosta ja vaikuttimista ei tulisi sivuuttaa kokonaan, mutta ei myöskään jatkuvasti mitata ja arvioida. Silti uskonnon kytkennät materiaaliseen todellisuuteen, kuten asenteisiin, käytänteisiin, sosiaaliseen elämään ja instituutioihin, tarjoavat sopivia aiheita, joita sekulaari media voi hyvin hyödyntää. On myös totta, että subjektiivinen kokemus, vaietut ja vaikeasti käännettävät asiat ovat vaikeita kiireisen toimittajan tallentaa, etenkin kun journalismille olennaista on juuri vahvistaminen, todisteet ja lähteet uskonnon ytimen jäädessä pohjimmiltaan uskon varaan. (Emt.)

Lisäksi Hoover (1998, 45-46) katsoo, että journalismi ei tiedä, miten kieltä tulisi käyttää uskonnosta puhuttaessa. Hooverin lainaaman journalisti Joan Connellin mielestä jokaisella uskonnolla on oma `ensisijainen kielensä`, mikä sisältää sen pyhät kirjoitukset, moraalisen maailman, sen arvot ja etiikan. Connell penää journalisteilta tutustumista tähän kieleen, sillä erikoisjournalistin ammattitaito perustuu kykyyn purkaa ja tulkita käsittelemiensä erikoisalueiden käyttämät kielet. Tämän lisäksi tarvitaan `toissijainen kieli`, jolla puretaan asiat lukijoille. (Emt.) Lehikoinen (2006, 41-42) puolestaan peräänkuuluttaa uskontojournalismiin entistä analyyttisempää otetta, eräänlaista `uskonnon kuluttajavalistusta`.

Journalisteille kohdistuu vaatimus kääntää uskonnon vaikeasti ymmärrettävä sisältö laajemmalle yleisölle, mikä on haastavaa, koska uskontoa ei enää käsitellä teologisesta tai institutionaalaisesta lähtökohdasta. Hooverin (1998, 24, 92-93) lainaama arizonalainen uskontotoimittaja Kim Sue Lia Perkes linjaa, että on katsottava, mitä vaikutusta uskonnolla on tähän päivään ja miksi se on tärkeää. Yleisö ei ehkä käsitä tuota merkitystä, ja siksi toimittajat on saatava välittämään. Toimittaja Tracy Weberin mielestä pitäisi löytää yhteinen maaperä, jossa jutut uskonnoista olisivat informatiivisia olematta liian abstrakteja ja silti tarpeeksi älyllisiä edesauttamaan ymmärrystä aiheesta. Journalismin professori Vanise Vagnerin mielestä useimpien uskontoa käsittelevien journalististen juttujen ongelma on, että ne ovat joko liian myötäileviä tai liian kriittisiä. Uutismedian tehtävänä ei ole miellyttää, vaan tuoda julki faktat. Kun toimittaja tekee juttuaan, hän yrittää lähinnä saada lähteensä ymmärrettäväksi myös muille. (Emt.)

Tasapainoilu kielen kanssa ei ole helppoa uskonnollisille yhteisöillekään. Lehikoinen (2006, 100-101) toteaa, että yleisen tulkinnan mukaan protestanttisten valtakirkkojen sanoma on liian uskonnollista maallistuneelle ihmiselle, mutta liian laimeaa uskosta ja uskonnosta kiinnostuneille ihmisille. Koska viesti on suunnattu oletetuille yleisöille, kirkkojen haaste hänestä (emt.) on, miten yhdistää median kautta avoin uskonnollinen sisältö ja populaari ilmaisu.

4.4. Tarve puhua arvoista julkisesti

Toin esiin aiemmin uskontoa koskevan julkisen arvokeskustelun tarpeen ja sen, että uskontoa tulisi käsitellä mediassa. Myös arvokeskustelun laatua on haluttu määritellä ja ohjeistaa.

Hooverin (1998, 47) lainaaman ranskalaisen filosofi Alexis de Tocquevillen mukaan journalistilla tulisikin olla asiantuntemusta avata ja ymmärtää uskonnollisten merkitysjärjestelmien usein alkukantaista kieltä, sitten puhua niistä yleisemmällä kielellä julkisesti. Uskonnollisten arvojen ja herkkyystasojen sävyttämät yksityisen alueen kerrostumat ovat purkautuneet julkisena ja poliittisena toimintana. (Emt.)

Lisäksi tietoisuus yleisön odotuksista ja tarpeista on tärkeää. Hooverin (1998, 217-218) lainaama Bill Moyers toteaa, että koska 1900-luvulla televisiosta on tullut ensisijainen lähde ideoille ja informaatiolle ympäröivästä maailmasta, aihepiirit eivät saa rajoittua vain tiettyihin asioihin, kuten hallintoon, vaan ihmisten kanssa on keskusteltava ja tarjottava heille kanavia, jossa väitellä myös hengellisistä arvoista. (Emt.)

Riittääkö sitten uskomusten ja vaateiden autenttisuuden huomioiminen journalismissa, vai tulisiko journalistin myös edesauttaa julkista ymmärrystä? Hooverin (1998, 48, 215) mielestä on riittämätöntä, jos toimittaja vain selostaa kiistojen eri puolten kannat. Hänestä (emt.) pitäisi myös kysellä osallisilta taustoja, jotta yleisökin hahmottaa, mistä asetelmassa ja sen osapuolissa on kyse.

4.5. Uskonnon ongelmallisuus journalismin aiheena

Vaikka uskonto olisi yhteiskunnassa tärkeä osa, Hooverin (1998, 2) mukaan aiheena se on toimittajille edelleen kiistanalainen ja vaikea. Monissa tapauksissa etenkin uutisointi on epäonnistunut tunnistamaan tapahtumien todellisen, uskonnollisen luonteen. Siksi on alettu yleisesti peräänkuuluttaa järkeenkäypää, reilua ja älykästä asioiden käsittelyä. (Emt.)

Lehikoinen (2006, 60) puolestaan toteaa, että toimittajat kokevat uskonnollisten asioiden raportoinnin epämiellyttäväksi ja vaikeaksi, vaikka pitäisivät sitä sinänsä tärkeänä asiana. Uskonto koetaan liian subjektiiviseksi ja epämääräiseksi, jotta siihen olisi mahdollista saada tarttumapintaa. (Emt.)

Toimittaja Michael Schaeffer jakaa Hooverin (1998, 84-85) mukaan monien journalismin edustajien kiusaantuneisuuden siitä, että uskonnolliset organisaatiot haluavat paitsi julkisuutta myös oikeuden kontrolloida sitä. Schaeffer katsoo, että usein mukana on myös halu tavoittaa uusia jäseniä ja markkinoida itseään. Hooverin mukaan useat toimittajat kuitenkin usein kiistävät

tämän johtavan työssään kiistoja välttelevään käsittelytapaan. (Emt.) Teemu Taira (2011, 69) huomauttaa, että uskonnolliset yhteisöt voivat olla taitavia lobbaajia tai toimia jopa väkivaltaisesti. Yleensä ne ovat kuitenkin altavastajan asemassa. (Emt.) Lehikoinen (2006, 55, 60) taas toteaa, että uskonnollisissa yhteisöissä koetaan vastaavasti epäluuloa julkisuutta kohtaan uutisoinnin epätarkkuuden ja sensaatiohakuisuuden takia. Joitakin toimittajia kiinnostaa hänestä uskonnollisissa yhteisöissä vain niiden rahatalous ja väärinkäytökset. Tästä huolimatta yhteisöt eivät voi vain linnoittautua traditioon, vaan niiden on elettävä maailmassa, jota osaltaan luodaan mediassa. (Emt.)

Hooverin (1998, 218-219) havaintojen mukaan hyvät toimittajat kokevat uskonnon kaikessa ongelmallisuudessaan sopivan kuin nakutettu hyvään journalismiin tarkasteltavaksi sen sijaan, että sitä käytettäisiin tekosyynä vältellä aiheita. Hänestä toimittajien epävarmuus on kaiken kaikkiaan vähenemässä, ja uskontoon suhtaudutaan kuin muihinkin aiheisiin peilaten mahdollista kritiikkiä omaa ammatillista käsityskykyä vasten. Lopulta toimittajat ovat vastuussa tuottamansa sisällön laajuudesta ja luonteesta yleisölle. (Emt.) Lehikoinenkin (2006, 60) mielestä toimittajat ovat havahtumassa siihen, että maailma käsittää materiaalin lisäksi myös hengellisen ulottuvuuden.

4.6. Uskontojournalistien professionalisoituminen

Juho Rahkosen (2007, 12) mukaan tutkimukset osoittavat journalismin muuttuneen yhä itsenäisemmäksi ammattikunnaksi, jonka professionaalisuus on koko ajan vahvistunut. Ammattimaistumiseen pyritään nykyään myös uskonnosta kirjoittavien toimittajien tapauksessa. Vuonna 1980 tutkijoille ja media-ammattilaisille pidetyssä uskonnon ja median konsultaatiossa monet osallistujat pitivät erikoistumista vastalääkkeenä aiempiin ongelmiin ja niistä seuranneeseen uskonnon marginalisoitumiseen mediassa. (Emt.) Hooverin (1998, 7, 26, 27) mukaan lisääntyvää erikoistumiskehitystä tuetaan toimituksissa, jotta aihe nähtäisiin vakavasti otettavana ja uutisarvoisena aiheena.

Uskontojournalisti Terry Mattingly Hooverin (1998, 55) mukaan iloitsee, että erikoistuvia toimittajia harjaannutetaan ja koulutetaan päteviksi, ja että mediat näkevät enenevästi aiheen alueena, johon kannattaa panostaa. Esimerkiksi useat yliopistot Yhdysvalloissa ovat luoneet uskontojournalismin linjan. Lehikoinen (2006, 63) mukaan journalistien uskontoa

koskevan hataran tietopohjan takia alan tärkeä kehittämishanke Suomessakin olisi erikoistoimittajien nimeäminen ja aiheeseen kohdistuva täydennyskoulutus.

Erityistä uskontojournalistia tarvitaan monien havainnoitsijoiden mukaan uskonnon monimutkaisen luonteen takia; muuten uskonto jää vain välttäväksi sivujen täytteeksi (Hoover 1998, 74). Hoover (1998, 74-75) katsoo, että erikoistoimittajat voisivat paitsi kirjoittaa juttuja myös toimia asiantuntijana muille, jotka uskonnosta kirjoittaville toimittajille, tarjoten heille tärkeää tietoa ja toimien institutionaalisen muistivaraston aiheesta.

Nykyisellään mediassa kärsitään Hooverin (1998, 9, 64, 103, 104, 107) mielestä yleisesti asiantuntemuksen puutteesta suhteessa niin uskonnon perimmäiseen luonteeseen kuin sen rooliin nykyelämässä ja moninaisuuteenkin. Lisäksi toimittajien kokemuksen puute vaikeuttaa hänestä uskontojournalismin kehittämistä. Kuitenkin jo uskonnon on näkyvyys julkisen alueella, vaatii hänestä toimenpiteitä. (Emt, 93)

Vaikka toimituksessa olisikin nimettyjä erikoistoimittajia, heitä ei välttämättä aina käytetä. Yhtäältä uskonnon tärkeys ja paino vaativat Hooverin (1998) mielestä, että enemmän kuin yksi toimittaja on tekemässä uutisia aihepiiristä. Toisaalta taas voidaan kokea erikoistoimittajan arvostuksen puutteena, jos rivitoimittaja astuu kuvaan etenkin tärkeän jutun kohdalla. Hoover lainaa kuitenkin toimittaja John Dartin anekdoottia, että jos Jeesuksen toinen tuleminen tapahtuisi, rivitoimittaja tekisi pääjutun, ja erikoistoimittajaa pyydetäisiin tekemään kainalojuttu tai kaksi. (Emt., 74, 24)

Mediateollisuuden edustajien suhtautumista uskontoon on tutkittu jonkin verran. Viittasin johdannossa Robert Richterin ja Stanley Rothmanin tutkimukseen, joka raportoi median edustajien muita alemmasta uskonnollisuudesta. Tämän huomioiden Hoover (1998, 61) toteaa voitavan vähintään epäillä, että tavallisten ihmisten ja toimittajakunnan uskonnollisuudessa on eroja. Tästä huolimatta luvut eivät välttämättä kerro totuutta juuri niistä toimittajista, jotka uskonnosta kirjoittavat. Lisäksi Rothmanin ja Richterin useat oletukset ansaitsevat tarkkaavaista punnintaa.

Ensinnäkin voidaan sanoa, että kaikkia medioita ei tuoteta yhtäläisesti. Suurten medioiden ammattilaisten asenteet uskontoa kohtaan vaikuttavat huomattavasti muiden pienempiin mediatoimijoihin. Toiseksi Hooverin huomion mukaan nämä `mediaeliitit´ itse

asiassa jopa määrittelevät sen, miten uskontoa käsitellään niin isommissa kuin pienemmissäkin medioissa. Kolmanneksi mediaeliittiin kuuluvien asenteet ja käytänteet saattavat jopa kehittyä puhtaaksi epäluuloksi ja vihamielisyydeksi. Huomattakoon, että Rothman ja Lichter kutsuvat tätä epäuskonnollisuuden asemesta sosiaaliseksi edistyksellisyudeksi tai liberaalisuudistuksellisuudeksi. (Hoover 1998, 61)

Lehikoisen (2006, 58) mukaan tutkimukset kuitenkin osoittavat, että journalismi ei lainkaan ole ymmärtänyt, mistä uskonnossa on kyse. Kyse ei olisi toimittajien muita ihmisiä suuremmasta epäuskonnollisuudesta, vaan toimituskulttuurin piirteestä. Hooverin (1998, 77) mukaan uskontoa käsittelevät erikoistoimittajat kohtaavat usein myös epäluuloisuutta kollegoidensa taholta. Esimerkiksi *Oakland Tribunen* toimittaja Belinda Taylor kuvaa uutishuoneen institutionaalista kulttuuria oleellisesti uskonnonvastaiseksi. (emt.) Hooverin (1998, 86-88) mukaan toimitukset ovat Taylorin kokemuksessa maskuliinisia paikkoja, jotka muokkaavat jäsenistään kovia ja kyynisiä myös uskontoa kohtaan.

Rahkonen (2007, 12) toteaa yhteiskunnan muodostuvan eri kentistä, joissa vallitsevat omat lainalaisuutensa; toimittajaa koskevat ensisijaisesti journalismin kentän voimat ja odotukset, kuten uutiskilpailu.

Yhtä kaikki Hooverin (1998, 213) mielestä Rothmanin ja Lichterin tutkimus pohjaa oletukseen media-ammattilaisten vaikutteista uutistyössä. Joissain tapauksissa yleinen välinpitämättömyys tai uskonnon halveksunta voi johtaa sellaiseen ryhmäkulttuuriin, jossa uskontoa aliarvostetaan. Toisaalta vastakkaisestakin on Hooverin mielestä näyttöä, sillä hänen Yhdysvalloissa kokoamansa haastattelut kertovat viimeaikaisesta kehityksestä, jossa uskonnon arvo hyvän journalismin aiheena on tunnustettu. (Emt.)

Hoover (1998, 214) vetää tältä osin yhteen *Arizona Republicin* uskontotoimittaja Kim Sue Lia Perkesin kokemuksia. Uskonnosta kirjoittavien toimittajien aikaansaannoksia määrittää heitä ympäröivä institutionaalinen ja kollegiaalinen viitekehys, joka voi olla uskontoa kohtaan avoimen vihamielinen, välinpitämätön, vaivaantunut tai hyväksyvä. Rahkonen (2007, 9, 36) puolestaan toteaa, että huolimatta yksilöllisistä ratkaisuistaan toimittajat ovat aina riippuvaisia ammattikunnan sisäisistä, kirjoittamattomista säännöistä ja työnantajan linjasta. Rahkonen viittaa kulttitutkijoiden Peter Goldingin ja Philip Elliotin havaintoihin, että vaikka journalismia tekevät

yksilöt, itse journalismi muuttuu käytännöiltään hyvin vähän. Rutiinien ja pelisääntöjen ohjailemassa journalismissa yksittäisellä toimittajalla ei ole suurta vaikutusta myöskään kokonaiskuvaan, joka kirkosta ja uskonnosta välittyy yleisölle; kiireen vuoksi journalistien työtä määrittävät paljolti heidän työkäytäntönsä.

Kun ajatellaan tilannetta sekularisaatioteorian suunnasta, herää lisäksi kysymys, katoaako uskonnon olemuksesta jotain oleellista, kun se ottaa itse käyttöönsä uusia mediateknologioita ja tulee median välittämäksi. Myös kaupallistumisen on David Herbertin (2012, 95) mukaan tutkittu vaikuttavan uskonnon sisäiseen koherenssiin ja identiteettiin pidemmällä tähtäimellä.

Herbert jatkaa, että paikoin uskonnollisten symbolien mediavälitteinen uudelleentuotanto ja diskurssi voivat jopa voimistaa niiden tehoa ylimaallisen välittämisessä eteenpäin. Herbertin mielestä uskonnollisen kulttuurin ja median vuorovaikutus pitäisi nähdä sekä uskonnollisen että julkisen kentän muuttumisena ennemmin kuin olettaa kapitalismin, medioitumisen tai sekularisaation suoraviivaisesti määräävän tahdin. (Herbert 2012, 96-97)

Hoover (1998, 105) on haastatellut eri uskontojen edustajia näiden näkemyksistä sekulaarista eli maallisesta mediasta. Heidän keskuudessaan vallitsee hänestä hienostunut näkemys sekulaarin ja uskonnollisen median eroista ja tehtävistä. Haastatellut ymmärsivät kovien uutisten tarpeen; monien haastateltujen havainnoissa uutiset uskonnosta ovat usein 'hyviä uutisia' eivätkä siksi vartenotettavia, kovien uutisten ollessa usein huonoja uutisia. Sekulaareilta lehdistä ei edes odotettu hengellistä ohjausta; vaikka ihmisläheiset jutut voivat kohottaa mieltä, niiltä ei edellytetä sitä, minkä uskonnollisten instanssien oletetaan tekevän paremmin, sillä asiasta tietämätön ei kykene antamaan aiheesta tarpeeksi hyvää käsitystä.

Konservatiivisemmatkin protestantit näkivät uskonnollisen median sekulaarin median täydennyksenä, eivät niinkään sen korvikkeena. (Emt., 106-107, 109, 110)

Suurin osa uskontojen edustajista ymmärtää Hooverin (1998, 112-113) mukaan myös journalististen lajityyppien luonteen ja tarkoituksen. Useat uskontoon liittyvät asiat voivat heistä olla uutisarvoisia, mutta niitä ei silti odoteta sijoittuvan etusivulle. Tämä kanta ei Hooverin tulkinnan mukaan heijastellut kirkkosivun korostamista, vaan ennemminkin sitä, että myös etusivulla voitaisiin nykyistä enemmän pohtia yhteisön ja kulttuurin uskonnollista elämää. Uskonnon haluttaisiin valtavirtaistuvan myös uutishuoneen käsityksissä ja rakenteissa. (Emt.)

Hooverin (1998, 150) mukaan median soveltamat käytännöt eivät hänestä koske vain uskonnollisia toimijoita, vaan pätevät kaikkiin, jotka haluavat tulla median välittämiksi. Median antamat vaihtoehdot ovat joko siirtyä enemmän tai vähemmän omaan promootioon tai tulla marginalisoiduksi median tuottamassa julkisuudessa.

5. Tarkastelussa Ajankohtainen kakkonen

5.1.Välineenä televisio

Taisto Hujasen (1993, 4) mukaan television sähköinen journalismi korostaa erityisellä tavalla ajankohtaisuutta. Televisio välineenä rikkoo ajan ja paikan rajoja, ja sen alkumuoto onkin suora lähetys, joka ”voidaan ymmärtää ajan ja paikan siirroksi” katsojien kyetessä seuraamaan asioita tässä ja nyt, milloin ja mistä tahansa (emt.).

Sähköinen journalismi on Hujasen (1993, 4) mukaan merkittävästi muuttanut journalismin aikakäsitystä tihentämällä sen aikarytmiä ja pienentämällä samalla maantieteellisiä etäisyyksiä. Nykypäivän journalismissa sanomalehdet ovat hänestä hitaita välineitä. Samalla televisio on radion kanssa sosiaalisesti ja kulttuurisesti suuren yleisön väline, jonka rakentama ja esittämä yhteisöllisyys Suomen kaltaisissa maissa on yleisradiomonopoliin perustuvaa kansallista yhteisyyttä. (emt.) Heli Väkeväisen (1993, 1-2) mukaan television merkitys on kasvanut jo 1980-luvulla, mutta erityisesti siirryttäessä 1990-luvulle. Samoin televisio kiilasi sanomalehden edelle tärkeimpänä uutisvälineenä 1980-luvun puolivälissä. Tehtyjen kyselyjen mukaan televisio ohitti 1990-luvun alkuvuosina sanomalehden ja radion myös luotettavimpana uutisvälineenä, sillä vuonna 1993 tehdyssä haastattelussa 49 prosenttia vastanneista piti televisiota luotettavimpana uutisvälineenä. (Emt.) Hujanen totesi 25.4.2013, että edelleen uutisvälineenä televisio nähdään luotettavimpana, mutta näki myös sanomalehtien roolin suurena.

5.2.Ajankohtaisohjelmasta

Heli Väkeväisen (1993, 2) mukaan televisio on merkittävä media uutisaineiston tarjoajana, mutta samalla uutiset kykenevät tarjoamaan vain viipaleita maailman tapahtumista. Jo suppean muotonsa vuoksi ne pystyvät kertomaan vain otsikot kaikkein tärkeimmillä lisätiedoilla, mutta taustoittaminen tapahtuu ajankohtaisohjelmissä. Tässä journalistisessa työnjaossa ajankohtaisohjelmat pyrkivät pureutumaan asioiden syihin ja seurauksiin.

Hujanen (1993, 4-5) määrittelee ajankohtaisohjelmien päämuodon, ajankohtaismakasiinin television ajankohtaisohjelmien perustyyppiksi, joka taustoittaa ja kommentoi päivän tai viikon keskeisiä uutisaiheita, ensisijaisesti talouden ja politiikan tapahtumia. Ajankohtaisohjelmat

aloittavat siitä, mihin uutiset jäivät. Journalismi on muutenkin määritelmällisesti ajankohtaista, äskettäisistä tapahtumista ja ilmiöistä kertovaa. Sen luonteeseen kuuluu myös asioiden ajankohtaistaminen; journalismin julkisuuteen nostamat asiat muuttuvat ajankohtaisiksi, julkisuuden päiväjärjestyksen osiksi. (Emt.)

Samalla kun journalismi ajankohtaistaa esille nostamia asioita, se Hujasen (1993, 4) mukaan muuttaa ne yhteisöllisiksi, yksilöiden ja ryhmien, jopa yhteiskuntien 'omaisuudeksi'. Ajankohtaisuus on siten paitsi aikaan ja paikkaan sidottua myös sosiaalista ja kulttuurista. (Emt.)

Heli Järvinen (1993, 21, 22) lisää edellisiin, että raporttien ja haastattelujen lisäksi television ajankohtaisohjelmaan sisältyy myös keskustelua. Se ei hänestä pyri uutisten tapaiseen realistiseen vaikutelmaan, ja käyttää enemmän myös tehosteita, kuten musiikkia, arkistofilmejä ja vaihtelevia kuvaustapoja. Journalistista esittämistä ei niissä tehdä uutisten tapaan näkymättömäksi ja neutraaliksi, vaan toimittajat ottavat jutuissa kantaa niin tekstillä kuin kuvituksella. (Emt.)

Väkeväinen (1993, 6) lainaa tv-kriitikko Kalevi Haikaraa, joka luettelee television perussynneiksi sen, että asioihin ei paneuduta kunnolla ajan kanssa sekä poliittisen, sosiaalisen ja taloudellisen arkuuden, piittaamattomuuden ja velttouden. Nämä ovat uutis- ja ajankohtaisjournalismin kannalta vaarallisimmat Haikaran nimeämistä journalismin kymmenestä kuolemansynnistä (emt.).

Hujanen (1993, 7) kokoaa yhteen Heikki Hellmannin ja Tuomo Saurin jaotteluja televisio-ohjelmista vuosilta 1970-1990. Tiedonvälitys vei jaksolla 43% osuuden. Uutis- ja ajankohtaisohjelmien yhteisosuus oli jaksolla 23% uutisten suuremman roolin painottuessa 1970-luvun alkuun ja ajankohtaisohjelmien jakson loppuun. (emt.)

Ajankohtaisohjelmat ovat Väkeväisen (1993, 10) mukaan suurten yleisöjen ohjelmia. Miehet ja naiset katsovat ohjelmaa yhtä paljon. Nuoria katsojissa on vähän, suuri yleisö on keski-ikästä ylöspäin. Ammattialoitain jaettuna suurimmat yleisömäärät ovat alempien toimihenkilöiden, työväestön ja maatalousväestön joukossa.

Kytömäki (2012, 36) muistuttaa, että televisiossa käyty keskustelu eroaa arkikeskustelusta jo istumajärjestyksestä lähtien. Keskusteluohjelmassa rakentuva keskustelu ei koskaan ole samanlaista

kuin arkikeskustelu, vaan on jo fooruminsa ja agendansa vuoksi aina institutionaalista keskustelua. Pelkästään vuoroja jakavat toimittajat tekevät keskustelutilanteesta erityisen: keskustelijoiden roolit on määrätty etukäteen ja toimittajilla on selvä kuva siitä, miten ohjelma etenee. Institutionaalisella keskustelulla on aina jokin tavoite, ja keskustelijoiden roolit määrittyvät näiden tavoitteiden pohjalta.

5.3. Yleisradiosta ja TV2:n ajankohtaisohjelmien historiasta

Väkeväinen (1993, 4-5) kuvaa mielikuvia yleisradiosta. Hänen mukaansa sitä on moitittu jäykäksi, vallitsevia rakenteita ylläpitäväksi paternalismin eli holhouksen linnakkeeksi, kun taas mainostelevisio on mielikuvissa viihteellinen ja kaupallinen. Kuitenkin myös vastakkaisia mielipiteitä on esitetty ja väitetty myös yleisradion sortuneen populismin tavoitellessaan suurempia yleisöjä. Väkeväinen (emt., 5) lainaa Hellmania, joka toteaa kädenväännön edellisten välillä olevan yleisradiotoiminnan sisäinen paradoksi, sillä sen odotetaan toisaalta tavoittavan suuren yleisön ja toisaalta palvelevan erilaisia pienryhmiä. Samanaikaisesti olisi siis ”kumarrettava sekä matala- että korkeakulttuurista, tavoiteltava suuria yleisöluokkia ja kasvatettava kansaa”. (sit. Väkeväinen emt.) Vaikka Yleisradiolla sekä talous että legitimitetti on Hellmanin mukaan jossain määrin kriisissä, asiaohjelmien puolella ei hänestä mikään uhkaa Yleisradion valtaa. (emt.) On kuitenkin otettava huomioon, että 2010-luvulle tultaessa asia on saattanut muuttua. Hujanen katsoi 25.4.2013, että kaupallisten välineiden uhka on pienempi kuin aikoinaan. Televisiojournalismin kenttä on vahvasti jakautunut, mutta esimerkiksi MTV3:lla ei ole kuin yksi viikoittainen asiaohjelma, ja Nelosella niitä ei ole lainkaan. Hujanen katsoi, että Yleisradiossa puolestaan asiaohjelmiin todella panostetaan.

Mäntymäki (2006, 25) käy läpi julkisrahoitteiseen toimintaan liittyviä myönteisiä konnotaatioita. Niitä ovat korkeakulttuurinen, arvokas, tasapuolinen ja asiallinen julkinen palvelu. Julkista palvelua voidaan Mäntymäen (emt.) mielestä pitää kielteisesti myös monopolistisena, poliittisena, elitistisenä, konservatiivisena ja etäisenä. Samalla kaupalliseen toimintaan saatetaan liittää myönteisiä konnotaatioita, kuten avoimuus, kansanomaisuus ja läheisyys.

Mäntymäen (2006, 27) mukaan julkinen palvelu painii ristiriitaisten tavoitteiden – kuten viihdyttävyyden ja asiallisuuden – ristipaineessa. Julkisen palvelun yhtiöt ovat itsekin hänen

mukaansa kiinnostuneet yleisömittauksista. BBC:n *Building Public Value* –raportissa todetaan, että julkisrahoitteisen yleisradiotoiminnan tulee palvella median käyttäjiä paitsi yhteisöllisiä tarpeita tyydyttävinä kuluttajina myös yhteiskunnan jäseninä. Julkisen arvon tuottaminen eli yhteiskunnallinen vaikuttavuus nostetaan tällöin keskeiseksi julkisen palvelun yleisradiotoiminnan olemassaolon perusteeksi. Julkiseen arvoon sisältyy BBC:n mukaan viisi eri ulottuvuutta a) demokraattinen, b) kulttuurinen ja luova, c) kasvatuksellinen, d) sosiaalinen ja yhteisöllinen ja e) globaali.

Kysymys median käyttäjien Yleisradio-suhteista kytkeytyy Mäntymäen (2006, 29) mielestä laajempiin keskusteluihin sekä kansalaisuuden ja demokratian että kuluttajuuden ja kansalaisyhteiskunnan mahdollisesti muuttuvasta/muuttuneesta luonteesta. Hänen (emt., 308) mielestään myös erilaiset valtiokäsitykset muovaavat ratkaisevalla tavalla puhetta Yleisradiosta julkisena instituutiona. Näin ollen voidaan hänestä sanoa, että keskusteltaessa YLEstä keskustellaan usein ennen kaikkea siitä, millainen asema valtiolla suomalaisessa yhteiskunnassa on ja millainen se voisi olla. (emt.)

Hujasen (1993) mukaan television ajankohtaisohjelmilla oli alkuun oma tuotantoryhmä osana dokumenttitoimitusta. Ajankohtaisohjelmilla tarkoitettiin alkuvaiheessa viikoittaisia ajankohtaisohjelmia. Dokumenttitoimituksen aikaiset ajankohtaisohjelmat, vuonna 1965 aloittanut Viikon päivät ja vuodesta 1967 pyörinyt Silmätikku, olivat muodoltaan makasiiniohjelmia, jotka koostuivat sarjasta eriaiheisia juttuja, joita sitoivat yhteen juonnot. Tätä perinnettä on jatkanut vuodesta 1969 lähetetty Ajankohtaisen kakkosen makasiini. (Emt., 9)

Hujasen (1993, 11) mukaan dokumenttitoimituksen varhaisista ohjelmatyypeistä yhteiskunnalliset ja asiaohjelmat muodostivat ryhmän, josta osa siirtyi sittemmin itsenäistyneeseen ajankohtaistoimitukseen. Näitä olivat nimenomaan yhteiskunnalliset ohjelmat, poliittiset keskustelut ja haastattelut.

5.4. Ajankohtainen kakkonen

Ajankohtaista kakkosta on esitetty TV2:lla vuoden 1969 syksystä (Hujanen 1993, 9). Se otti vuodesta 1967 esitetyn Silmätikun paikan ohjelmakartalla, mitä edelsi itsenäisen

ajankohtaistoimituksen muodostaminen kesällä vuonna 1969. Ensimmäiseksi toimituspäälliköksi nimitettiin Hannu Vilpponen.

Ensimmäiset ohjelmat koostuivat pääosin nauhoitetuista haastatteluista ja reportaaseista. Makasiinilähetyksen rinnalle kehittyi nopeasti keskustelu- ja haastatteluohjelmien perinne sekä reportaasituotanto. (Hujanen 1993, 11)

Väkeväisen (1993, 9) mukaan TV 2:n esimies Risto Heikkilä määritteli Ajankohtaisen kakkosen tehtäväksi lyhyesti sanottuna tiedonvälityksen siten, että aiheiden runsaudesta pyritään poimimaan asioita, joilla on oma historiansa ja omat vaikutuksensa. Näille aiheille Ajankohtainen kakkonen pyrkii antamaan sisällön ja kehykset. Ohjelma elää uutisvirrassa olematta silti uutislähetys. Väkeväisen mukaan ajankohtaisuutta ei pyritä Ajankohtaisessa kakkosessa määrittelemään tarkasti. On asioita, jotka ovat aina ajankohtaisia; pitää vain tietää, milloin ottaa ne esiin. Ajankohtainen kakkonen ottaa myös harkitusti etäisyyttä uutislähetysten aiheisiin ja tekotapaan. (Väkeväinen, emt., 9)

Toimituksen linjan Heikkilä määritteli niin, että ohjelma on mukana kaikessa, kyseenalaistaa päätöksentekijöitä, kertoo asioiden vaikutuksesta, tukee oikeudenmukaisuutta ja totuttaa katsojaa kuulemaan myös vastakkaisia mielipiteitä (Väkeväinen 1993, 9). Asioita, joita Ajankohtaisen kakkosen toimittaja saa linjan mukaan näkyvästi puoltaa, ovat oikeudenmukaisuus, humanit perusarvot ja tasa-arvo. Myös ympäristökysymykset ovat olleet nousussa. (Emt., 9-10)

Väkeväisen (1993, 10) mukaan Heikkilä katsoi, että Ajankohtainen kakkonen ei pyri antamaan `oikeita vastauksia`. Tärkeää on tuoda esiin myös näennäisesti yksinkertaisten asioiden monimutkaisuus. Kysymysten herättäminen on tärkeämpää kuin niiden ratkaiseminen. (Emt.)

Ajankohtaisen kakkosen makasiini on ollut TV 2 ajankohtaistuotannon kivijalka viime vuosiin asti, ja sille on osaltaan rakentunut suomalaisen television ajankohtaisjournalismin perusta. Professionaalisuudessa keskeistä on ollut periaate, että kaikki tekevät kaikkea. Lähetysten juontaminen on tosin ollut enimmäkseen toimitussihteerien harteilla, mutta tuo asema ei ole aina kiinnittynyt henkilöihin, vaan vuoro on ollut osittain kiertävä. Talous, politiikka ja ulkomaat ovat olleet vakiintuneimpia tarkastelualueita. Reportaaseissa, keskustelu- ja

haastatteluohjelmissa ohjelman toimittajina on myös ollut mahdollisuus kehittää erityisiä osaamisen alueita. (Hujanen 1993, 12-13)

4.1. 5.5. Yleisiä huomioita Ajankohtaisesta kakkosesta

Hujasen (1993, 136) mukaan ajankohtaisohjelmia pidetään maskuliinisena lajityyppinä. Myös Ajankohtaisessa kakkosessa tämä on näkynyt ohjelman tekijöiden, toimijoiden ja esiintyjien miesvaltaisuuksena. Kuitenkin Tasavallassa tapahtuu -vaiheessa vuosina 1975-1977 aihevalinnat pehmenivät, ja naiset pääsivät osallistumaan juttujen tekoon. Tämän välivaiheen jälkeen palattiin perinteeseen ja naiset lähes hävisivät Yleisradiokanava kakkosen ajankohtaisohjelmista. Maskuliinisuuden uusi murtuminen alkoi vuosina 1982-1983. Ajankohtainen kakkonen sai ensimmäisen naistoimitussihteerinsä, Helena Itkosen, vuonna 1987. (Emt.) Nykyään tilanne on *Ajankohtaisessa kakkosessa* se, että toimituksen 17 toimittajasta seitsemän on naisia, ja ajankohtaisohjelmien päällikkö on nainen, Riitta Uosukainen. Hujanen katsoi 25.4.2013, että ala on naisistunut, ja tämä koskee myös ajankohtaisohjelmia. Ajankohtaisessa kakkosessa tämä näkyy esimerkiksi siten, että juontajaparin toinen osapuoli on nainen.

Toimituksen uuteen sukupolveen kuuluvista useimmat ovat aloittaneet jutunteon vuonna 1986 tai sen jälkeen. Tähän ryhmään kuuluu myös Homoillassa nähty Jyrki Richt. Ajankohtaisen kakkosen historiassa myös toimittajainstituutio on ollut miesten hallitsema. Mutta jo 1970-luvun puolivälissä naisten osuus jutuntekijöistä lisääntyi muutamaksi vuodeksi. Vuodesta 1983 naisten osuus jutuntekijöinä on ollut vähintään viidennes ja saavutti huippunsa eli 34 prosenttia vuonna 1990.

Hujasen (1993, 117) mukaan uusi kilpailutilanne TV-kolmosen kanssa koitti vuosina 1987-1991. TV2:n ajankohtaistuotannossa tämä ilmeni muun muassa ohjelmaanimikkeiden lisääntymisenä; perinteistä makasiinia täydennettiin ajankohtaisilla keskusteluilla ja haastatteluilla. Haettiin uusia yleisöjä ja rajattiin vanhoja. (Emt.)

Toimitussihteerinä on ollut Ajankohtaisen kakkosen tuotantokulttuurissa kiertävä journalistinen vastuutehtävä. Toimitussihteerinä (vuodesta 1991 tuottajana) on tiistain makasiinilähetyksen journalistinen linjanvetäjä, joka yhdessä toimituskokouksen kanssa määrittelee kulloisenkin makasiinin yleisilmeen ja koordinoi makasiinin yksittäisten juttujen

tekoprosessia. Makasiinin vakiotyöryhmään kuuluvat tuottajan ja toimittajien lisäksi kuvaussihteerit ja studiototeutuksesta vastaava ohjaaja. (Hujanen 1993, 43)

Hujasen tutkimusjakson jälkeen moni asia on muuttunut mutta toisaalta Ajankohtainen kakkonen on jatkanut vanhaa perinnettään ajankohtaisten aiheiden käsittelijänä. 1990-luvulla remmiin astui taas uusi sukupolvi toimittajia, joista yksi näkyvimpiä on Homoillankin Salla Paajanen. (<http://yle.fi/vintti/yle.fi/a2/historia.html>)

2000-luvun alussa toteutui suuri murros, kun toimitus siirtyi ensimmäisten joukossa Yleisradiossa digitaaliseen ja nauhattomaan tuotantotapaan. Toinen iso muutos oli YLE:n organisoituminen kanavien sijasta sisällönmukaisesti: Ajankohtainen kakkonen kuuluu tässä jaossa Ajankohtaisjournalismin osaamiskeskukseen, jonka päällikkö on Jyrki Richt. 2000-luvulla Ajankohtainen kakkonen on edelleen TV2:n suosituimpien ohjelmien joukossa. Viime vuodet ohjelmaa on luotsannut vastaavana tuottajana Reeta Kivihalme. (<http://yle.fi/vintti/yle.fi/a2/historia.html>)

Ohjelman ulkoasu ja ilmaisu ovat keventyneet ja raikastuneet: juontajat tulivat pois pöydän takaa istumasta ja vieraita haastatellaan studiossa. Keskeinen journalistinen sisältö on kuitenkin pysynyt ennallaan. Edelleen Ajankohtainen kakkonen luotaa jutuillaan maailmaa ja ennen kaikkea suomalaista yhteiskuntaa. Ajankohtaisessa kakkosessa on vuosien varrella työskennellyt toimittajina joukko nykyisin tunnettuja julkisuuden henkilöitä, joista osa on siirtynyt journalismin kentältä politiikan puolelle tai muihin tehtäviin. (<http://yle.fi/vintti/yle.fi/a2/historia.html>)

5.6 Ajankohtaisen kakkosen käsittelemät aiheet

Käyn tässä alaluvussa läpi sitä, miten Homoillan kaltaisen arvokeskustelun käyminen on aiempina vuosikymmeninä Ajankohtaisessa kakkosessa ilmennyt. Tutkijoiden käsittelemät aihealueet on seuraavassa poimittu tätä silmällä pitäen.

Hujasen (1993, 69) mukaan yhteiskunnan kehittäminen, arvot ja normit (8 %) kuuluivat vuosina 1969-1991 Ajankohtaisen kakkosen kakkosaiheiden ryhmään työmarkkinajärjestelmän (7 %) ja talouspolitiikan (6 %) kanssa. Ykkösaieheiksi ovat yltäneet muun muassa kulttuuri ja vapaa-aika (17 %) ja poliittinen päätöksenteko (16 %). Muita aiheita olivat muun muassa

tuotanto, kulutus ja jakelu (12 %), sosiaali- ja turvavaltio (11 %), koulutus ja tiede (4 %) ja viihde (3 %). (Emt.) Väkeväinen (1993, 28) toteaa samasta asiasta, että yhteiskunnan kehittämisen, arvojen ja normien yksi pääluokka jäi ajankohtaismakasiineissa hänen tutkimusajankohtanaan (vuoden 1993 marraskuussa) suhteellisen vähäiseksi, saaden 5,9 prosentin osuuden.

1980-luvulla makasiini on poliittisen journalismin ohella Hujasen (1993, 71) mukaan panostanut yleistä yhteiskunnallista kehitystä normittaviin ja arvottaviin aiheisiin, joiden osuus on noussut 7:stä 9 prosenttiin. Tämä niin kutsuttu arvokeskustelu on Hujasen mielestä siis tärkeä osa Ajankohtaisen kakkosen journalistista perintöä. (emt.)

Hujasen (1993, 73) mukaan Ajankohtaisen kakkosen aihevalintojen rakenne osoittaa, että journalismin muutos nivoutuu läheisesti yhteiskunnan poliittis-ideologisen ilmapiirin muutoksiin. Kuitenkin sen sijaan, että journalismi vain raportoisi siitä, mitä yhteiskunnassa jo on, Ajankohtaisen kakkosen aihevalinnat osoittavat hänestä aktiivista osallistumista yhteiskunnallisen muutoksen mobilisointiin ja legitimointiin. Juuri tässä on Hujasen mielestä Ajankohtaisen kakkosen edustaman ajankohtaisjournalismin poliittisuuden ydin. Tällainen `muutosjournalismi´ on hänestä tärkeä osa ohjelman toimituksen kulttuurista perintöä, joka ajallisesti ja sisällöllisesti nivoutui 1960-luvun lopun informatiiviseen ohjelmapolitiikkaan. Informatiivisuuden kulttuurinen tavoite puolestaan oli hänestä suomalaisen yhteiskunnan modernisointi, mikä poliittisesti tarkoitti sitoutumista hyvinvointiyhteiskunnan projektiin. (Emt.)

Yhteiskunnan kehitys, arvot ja normit -aihealueeseen kuuluvaan vakiintuneimman sisältöluokan, `ympäristön´, käsittely on yhä enemmän eriytynyt omaksi journalistisen professionalismin alueeseen. (Hujanen 1993, 81-82) Demokratia ja ihmisoikeudet puolestaan ovat molemmat keskustelun alueita, joiden juuret ovat 1960-luvun lopun yhteiskunnallisessa murroksessa. (emt.) Niiden käsittely painottuukin Hujasen (1993, 82) mukaan selvästi 1970-luvulle, ja ne sijoittuivat tuolloin poliittisen vasemmiston ja kulttuuriradikalismin maailmankuvan tunnuksina Ajankohtaisen kakkosen journalistiseen kulttuuriin.

Viihde ja sensaatiot -aihealueen aiheet koostuvat Hujasen (1993, 85) mukaan lähes kokonaan perinteisistä human interest -aiheista (2,4 %) Human interest -aiheiden painopiste on

1980-luvulla, mutta myös 1970-luvulla niitä esiintyi säännöllisesti. Suhteellisesti eniten human interest -juttuja oli kuitenkin Hujasen tutkimusjakson lopulla vuonna 1990. (Emt.)

Viihteen ja sensaatioiden yleisen lisääntymisen Hujanen (1993, 57) näkee olevan yhteydessä siihen, että televisio-ohjelmat ovat yhä enemmän myytäviä tuotteita, jotka kilpailevat keskenään mahdollisimman suuresta näkyvyydestä. Siksi voidaan hänestä olettaa, että niin kutsutut kaupalliset uutiskriteerit vaikuttavat yhä enemmän myös Yleisradion televisio-ohjelmien aihevalintoihin (emt.). ”Poliittinen mobilisointi ja tiedonvälittäminen korvautuvat elämyksellisyyden ja välittömän kokemuksen korostamisella, sensaatioilla ja poliittisella populismilla”, Hujanen (1993, 57) kirjoittaa. Aiheiden valossa sekä viihteen ja sensaatioiden osuuden kasvettua 1980-luvulla näyttää Hujasesta (emt., 71) siltä, että *Ajankohtaisen kakkosen* makasiini on profiloitunut perinteiseen vakavaan journalismiin. Toisen tulkinnan mukaan ohjelman aiheet ovat saattaneet säilyä samoina, mutta niiden käsittelytapa on voinut muuttua ratkaisevasti. (emt., 72)

Loput aiheet -kaatoluokan yksittäisistä aiheista painottuvat kansalaistoiminta (1,4%) ja kirkko (1,3 %). Näistä kirkko painottuu selvästi 1980-luvulle. Väkeväisen (1993, 29) mukaan *Ajankohtaisella* kakkosella ei ollut human interestiin, vapaaseen kansalaistoimintaan tai kirkkoon liittyviä juttuja marraskuussa 1993. Muutenkin pehmeät arvot jäävät hänestä (emt., 31) muiden aiheiden jalkoihin, vaikka *Ajankohtaisen kakkosen* aihevalinnat ovat verrokki A-studioon nähden ihmisläheisempiä.

Hujanen katsoi 25.4.2013, että pehmeiden aiheiden lisääntyminen on trendi, mutta Yleisradion osalta tämä ei ole yksiselitteistä. Aiemmin aiheet pyörivät vahvasti talouden ja politiikan ympärillä, ja sosiaali-aiheet ovat lisääntyneet viime vuosina. Kyse on kuitenkin Hujasen mukaan siitä, mitä aiheita ylipäätään politisoidaan. Taloudella on edelleen vahva asema aiheena, sillä siitä puhutaan enemmän kuin koskaan. Kyse on kuitenkin Hujasen mukaan siitä, miten asioista puhutaan ja miten asioita käsitellään. Vakavista aiheista ei enää välttämättä puhuta vakavasti kuten oli esimerkiksi 1970-luvulla. (emt.)

Homoilta sopii Hujasen (25.4.2013) mukaan *Ajankohtaisen kakkosen* traditioon, sillä arvokysymysten tarkastelu on sillä aina ollut keskiössä. Kyse on yhteiskunnan muutoksesta, ja *Ajankohtainen kakkonen* pyrkii heijastamaan yhteiskuntaa. Siksi aiheesta syntyy keskustelua ja

järjestetään ilta, jonka teemana ovat homoliitot. *Ajankohtaisessa kakkosessa* halutaan nostaa suuria teemoja esiin. Homoilta kertoo tietyiltä osin Hujasen mukaan 2000-luvun yhteiskunnasta *Ajankohtaisessa kakkosessa*. (emt.)

4.2. 5.7 Ajankohtaisen kakkosen vieraat

Ajankohtaisen kakkosen vuoden 1969-1991 ulkopuolisiksi esiintyjiksi Hujanen (1993, 105-107) luettelee asiantuntijat (21%), poliitikot ja puolueet (17%), etujärjestöt (13%), viranomaiset (11%). Näiden lisäksi muita tärkeitä esiintyjäryhmien lähtökohtia ovat väestöryhmä (9%), kansalaisjärjestöt ja -liikkeet (5%) sekä tavalliset ihmiset (5%). Armeijan ja kirkon osuus on ollut esiintyjistä vähäisin (2%). Lisäksi esiintyjäkategoriaan lukeutuivat ammatti/professio (4%), urheilu (2%), julkkikset (1%), yritykset (7%) ja muut (3%) (emt.).

Määrällisesti hallitsevin yksittäinen ryhmä Hujasen (1993, 109-110) mukaan *Ajankohtaisen kakkosen* esiintyjissä halki historian on kotimaisen politiikan eliitti. Lisäksi listalta löytyy muutama asiantuntija, ay-liikkeen ja työnantajajärjestön edustajia, yksi julkisuuden henkilö, kaksi ulkomaista poliitikkoa ja yksi pankinjohtaja (emt.).

Ohjelman esiintyjäkategoriassa on tapahtunut vuosikymmeninä suuria muutoksia. Asiantuntijat sekä poliitikot ja puolueet ovat kasvattaneet osuuttaan, samoin väestöryhmien edustajat ja tavalliset ihmiset. Eniten ovat vähentyneet etujärjestöjen ja viranomaisten edustajat, myös kansalaisjärjestöjen ja -liikkeiden kohdalla tätä on tapahtunut. (Hujanen 1993, 126)

Ajankohtaisen kakkosen makasiinin esiintyjensä kautta rakentama yhteiskunta oli Hujasen (1993, 107) mukaan 1980-luvulla toisaalta asiantuntijoiden ja poliitikkojen, mutta toisaalta myös väestöryhmien ja tavallisten ihmisten yhteiskunta. Näistä piirteistä voidaan tunnistaa kolme journalismin yleistä muutostrendiä: asiantuntijavaltaisuus, henkilöityminen ja populismi. Muutosten seurauksena tapahtuu Hujasen (emt.) mielestä suomalaisen julkisuuden rakennemuutos, joka vaikuttaa sekä valtioon että kansalaisyhteiskuntaan.

Tiivistäen voidaan sanoa, että Hujasen mukaan (1993, 137) Ajankohtaisen kakkosen 1970-luvun journalismissa suomalainen yhteiskunta oli viranomaisten, korporaatioiden ja järjestöjen yhteiskunta. 1980-luvun journalismissa esiin nousivat puolueet ja poliitikot sekä toisaalla asiantuntijat, julkkikset ja järjestäytymättömät kansalaisryhmät. Talouden alueella

vastaavasti etujärjestöjen ja valtionyritysten merkitys supistui yksityisyritysten kasvattaessa painoarvoaan.

Hujasen (1993, 107) mukaan huolimatta henkilöitymisestä ja populismista Ajankohtaisen kakkosen makasiinin journalismi oli säilyttänyt 1990-luvulle tultaessa poliittisuutensa. Ohjelma on hänestä edelleen perinteisessä mielessä julkisuuden foorumi, jossa keskustellaan yleisistä ja yhteisistä asioista. Kuvaavaa tässä mielessä on esimerkiksi ns. tavallisten ihmisten käyttö esiintyjinä; he edustavat jutuissa yhdeksässä tapauksessa kymmenestä kansan ääntä julkisesti määritellyissä asioissa. (Emt.)

6. Otteita Homoillasta

6.1. Luupin alla Homoilta

Ajankohtaisen kakkosen studiossa puolesta ja vastaan -asetelma homoliittokysymyksessä oli 12.10.2010 -lähetysten näkyvä lähtökohta jo istumajärjestyksessäkin: puolikaaren muotoisessa asetelmassa homoliittojen puolustajat ja vastustajat oli sijoitettu keskenään eri puolille. (Homoillan osallistujat Liitteessä 3) Tällä harkitulla toimituksellisella ratkaisulla kantojen polarisaatio korostui. Katja Kytömäki (2012, 37) kiinnittää pro gradu -tutkielmassaan huomiota myös siihen, että homoliittojen kannattajia oli sijoitettu myös vastustajienkin puolelle. Tästä aiheutui, että vastustajat oli ikään kuin saarrettu: ”Eturivin tulilinjalle olevat Päivi Räsänen, Mikko Repo ja Lenita Toivakka eivät voi saada muuta tukea kuin katsomalla takanansa oleviin keskustelijoihin. Taaksepäin pälyily taas tuskin antaa vahvaa ja itsevarmaa kuvaa keskustelijasta. Istumajärjestys lienee tarkoin harkittu ja kertoo ohjelman takana olevasta suunnittelusta.” (Kytömäki 2012, 37)

Teemu Taira (Taira 2011, 70) tuo esiin tunnetun tosiseikan, jonka mukaan mediaa kiinnostaa uskonto siinä tapauksessa, että kyseessä on konflikti, mielenkiintoinen persoona tai tavallisuudesta poikkeava ilmiö. Lisäksi Tairan (emt., 71) mukaan asiantuntijoiden merkitys on suuri jo viitekehyksen tai lähestymistavan valinnassa. Pulmana vain on, että kehys on journalismissa usein jo etukäteen valittu, kuten oli mielestäni tässäkin tapauksessa. Tero Kankaanperä (Kankaanperä 2011, 100) puolestaan kiinnittää huomiota toimittajien vaikutusvaltaan keskustelijoiden valinnassa. Jos valinta perustuu vain polarisaatioon tai viihteellisyyden maksimointiin hyvien katsojalukujen toivossa, ei toimittajilla ole mitään annettavaa keskusteluun. (emt.) Homoillassa homoliittojen kannattajat olivat kaikki kolmea lukuun ottamatta itse homoseksuaaleja (poikkeuksina homoliittoja siunannut pastori Leena Huovinen, sateenkaariperheessä kasvanut näyttelijä Elsa Saisio ja seksuaaliterapeutti Tarja Sandberg), ja vastustajat selvästi kaikki konservatiivikristittyjä.

Kankaanperä (Kankaanperä 2011, 100) huomauttaa Homoillasta, että keskustelun kulkua muuttivat aiempaan vuoden 1996 Homoiltaan² nähden eniten lainsäädännössä tapahtuneet muutokset, eivät ajattelun tai tiedon muuttuminen. Oma huomioni oli, että homoliittojen

² 9.4.1996 Yleisradiossa järjestettiin ensimmäinen Homoliittoilta. Sen juonsivat Pasi Toivonen ja Anne Flinkkilä.

kannattajat vetosivat juuri maallisiin asetuksiin ja asian muuhun viralliseen puoleen, kun taas vastustajat puhuivat raamatun kirjaimen pohjalta. Tästä seurasi, että keskustelijat puhuivat lähes koko ajan ikään kuin toistensa ohi ja eri asioista. Kankaanperä (emt., 99) kiteyttää, että lopulta Homoillassa oli kyse siitä, ovatko homo- ja heteroseksuaalisuus samanarvoisia. Hänestä uskonnollisessa viitekehyksessä pysyttäessä kysymys homoseksuaalisuudesta kääntyy aina samoihin uskonkappaleisiin. Fundamentalistit kiinnittyvät edelleen raamatun yksiselitteisen kielteiseen kirjaimen ja näin ollen keskustelu ei etene.

Kankaanperä (2011, 99) näkee muutosta kuitenkin vuoden 1996 edelliseen Homoiltaan verrattuna myös siinä, että aiemman homokielteisyyden on korvannut nykyinen konservatiivikielisyys, mikä näkyi etenkin keskustelun kevennyksissä. Tairakin (2011, 70) tuo esiin saman asian hieman eri painotuksella. Hän lainaa Daily Telegraphin Martin Beckfordia, jonka mukaan vanhusten määrä kasvaa ja heitä kuunnellaan, mutta heidän sanomisiaan ei oteta vakavasti. Samoin on uskovien laita. (Emt.)

Ajankohtaisessa kakkosessa on ollut aiemminkin teemailtoja. Kytömäen (2012, 5) mukaan niitä on järjestetty yli kahdenkymmenen vuoden ajan muutaman kerran vuodessa. Riitta Väkeväisen (1993, 38-39) mukaan aiheet ovat äärilaidoilta, ja ottaa esimerkiksi vuonna 1992 järjestetyn teemaillan työttömistä. Sitä varten studiossa oli laaja kirjo työttömyyteen liittyviä vieraita.

Hujanen katsoi 25.4.2013, että teemaillat olivat jo 1990-luvulla *Ajankohtaisessa kakkosessa* perinne. Tuolloin hän teki huomion, että asioiden käsittely siirtyi studioista seurojentaloille. Nyt on palattu takaisin studioihin, mikä on Hujasen mielestä merkki yhteiskunnan medioitumisesta. Sen myötä median ei tarvitse enää mennä ulos, vaan se voi tuoda yhteiskunnan koneistoihinsa. Studiot ovat nykyään politiikan ja julkisuuden kehtoja. (emt.)

Homoillassa ei Kytömäen (2012, 37) mukaan ollut kuitenkaan kyse vuorovaikutuksesta katsojien kanssa, vaikka siltä ehkä vaikuttikin. Hänestä kyse oli niin sanotuista viestintätilanteiden sarjoista: Työryhmä valitsee jonkin aiemmin viestimissä runsaasti keskustelua herättäneen asian ja valmistelee siitä televisiokeskustelun. Yleisö voi varsinaisesti

osallistua näihin tilanteisiin vain ennen ja jälkeen itse keskustelun lähettämällä ohjelmasta erillisiä viestejä studioon.

6.2.Näin itse luin Homoiltaa

Tarkastelen Homoilta-ohjelman kulkua kolmen kysymyksen kautta. Loin itse metodin Homoillan erittelyyn, mutta siinä saattaa olla vaikutteita muun muassa narratologiasta, joka on kertomusten rakenteiden sekä niiden vaikutusten teoriaa ja tutkimusta. Ensimmäisen kysymykseni kautta selvitän, mitä teemoja ohjelmassa esiintyy ja miten eri keskustelijat niistä puhuvat. Tässä yhteydessä kirjasin keskustelun vaiheita avatakseni hallitsevia teemoja. Seuraavaksi katsoin ohjelman esiin nostamia `asiantuntijoita´ ja seurasin heidän käytöstään ohjelman aikana. Erotin toisistaan osallistujien itse ottamat ja toimittajien heille antamat puheenvuorot selvittääkseni, kuka saa mitenkään paljon aikaa ja kuinka hän puheoikeuttaan käyttää (toiset olivat muun muassa oma-aloitteisempia kuin toiset). Kolmanneksi tarkastelen ohjelman itsensä asemoitumista suhteessa homoliittokiistaan. Tätä varten kävin läpi ohjelmassa esitetyt tilastot, insertit, välitekstit, Pertti Jarlan kuvitukset ja juontajien toiminnan. Näin hain otetta siihen, `ottiko Ajankohtainen kakkonen ohjelmana jotain kantaa´ homoliittokiistaan ja kirkon toimintaan siinä.

Kytömäen (2012, 37) mukaan televisiokeskustelut poikkeavat arkikeskustelusta niiden tarkkaan suunnitellun luonteensa vuoksi. Tästä kertoo se, että ohjelman takana toimii työryhmä, joka suunnittelee käsikirjoituksen, laatii alustavia kysymysluetteloita toimittajille ja ennakoi puheenvuoroja. Suunnittelulla pyritään turvaamaan keskustelun eteneminen ja sitä kautta katsojan mielenkiinnon ylläpitäminen. (Emt.)

6.3.Homoilta kolmesta suunnasta

6.3.1. Keskustelun teemat ja niiden käsittely

Kytömäki (2012, 38-39) erottaa Homoilta-ohjelmassa kolme selvää alateemaa: 1) nykyinen lainsäädäntö ja homoseksuaalien oikeus avioliittoon, 2) sateenkaariperheet, adoptio-oikeus ja -laki, lasten edut sekä 3) homofobia ja homokammo. Hän (emt.) olettaa, että ainakin kolme mainittua teemaa olivat suunnitteluvaiheessa varmaan tarkoitettuja käsiteltäväksi Homoillassa.

Itse tunnistin Homoillasta kymmenen hallitsevaa teemaa, joita tarkastelen seuraavassa hieman lähemmin. Teemat olivat tasavertaiset kansalaisoikeudet ja tasa-arvo, lakialoite sukupuolineutraalista avioliitosta, puoluepoliittinen kysymys, avioliitto vain miehen ja naisen välille, kristilliset perusteet homoliittojen vastustamiselle, kirkon kantojen hajonta, kirkon sekä yhteiskunnan ja valtiovallan eroavaisuudet, homoperheet ja niissä kasvavat lapset, lapsen etu ja homokammo.

Tasavertaiset kansalaisoikeudet ja tasa-arvo

Homoillan keskustelu alkoi puheella kansalaisoikeuksista ja tasa-arvosta. Homoliittojen puolustajat valittivat sitä, että homoseksuaalit eivät ole heterojen kanssa samalla viivalla näiden oikeuksien osalta. Esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen kaavakkeita täyttäessä ja työhönottotilanteessa siviilisäädyn kysyminen saattaa altistaa syrjinnälle. Lain edessä ei puolustajien mukaan vallitse yhdenvertaisuus, mitä heistä rikkoo se, että he ole oikeutettuja kirkolliseen vihkimiseen, vaan heitä varten on olemassa rekisteröity parisuhde ja vain heteroita varten avioliitto. Myös monet homoliittojen vastustajat peräsivät samaa sukupuolta olevien lainsäädännöllisiä oikeuksia, osa esimerkiksi kokoomuksen kansanedustaja Lenita Toivakan tavoin adoptio-oikeutta.

Lakialoite sukupuolineutraalista avioliitosta

Homoliittojen puolustaja Oras Tynkkynen kehui ohjelmassa sukupuolineutraalia avioliittoa koskevan lakialoitteen mahdollisuuksia edetä eduskunnassa, sillä suurista puolueista neljä viidestä on hänen mukaansa sen kannalla. Lisäksi kansalaiset ovat laajalti yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kannalla, minkä voi olettaa vauhdittavan lakialoitteen etenemistä. Näyttelijä ja homoseksuaali Mikko Roiha puolestaan katsoi lain eteenpäin menon olevan vain ajan kysymys, sillä aika on muuttunut. Hän kuitenkin korosti, että homot eivät ole yksi yhtenäinen joukko, eivätkä kaikki heistä pyri avioliittoon.

Puoluepoliittinen kysymys

Puoluepolitiikka ei jäänyt väliin Homoillassa, ja sitä jopa toimituksellisilla ratkaisuuilla edesautettiin. Ohjelmassa esitettiin tilasto, jonka mukaan 46 prosenttia kansanedustajista kannattaa ja 54 prosenttia vastustaa sukupuolineutraalia avioliittoa. Juontaja Salla Paajanen toi

tässä yhteydessä esiin, kuinka kysymys jakaa eduskunnan, ja eroja arvomaailmoissa on; vihreät ja vasemmistoliitto ovat selkeästi lakialoitteen kannalla, kun taas kristillisdemokraatit ja perussuomalaiset ovat sen suhteen kielteisimpiä. Poliitikot Lenita Toivakka ja Päivi Räsänen kävivät läpi omien puolueidensa linjoja. Räsänen oli sitä mieltä, että perinteinen avioliittomalli saattaa pitää pintansa eduskunnassa. Teatteriohjaaja Mikko Roiha puolestaan huomautti, että keskustelu saattaa ottaa vauhtia alkamassa olevaan vaalikeskusteluun, eli osalla keskustelun vaikuttimet saattavat hänestä olla poliittisia ja puheenvuorot tähtäävät vuoden 2011 eduskuntavaaleihin. (ks. myös Kytömäki 2012, 45)

Avioliitto vain miehen ja naisen välille

Homoliittojen vastustajat puhuivat paljon perinteisen avioliittomallin säilyttämisestä. Raamatunopettaja Pasi Turunen korosti, että ihminen ei voi vapaasti liikenteen kulkusuunnan tapaan määrittellä, mitä avioliitto on. Turunen lisäsi heteroseksuaalisen parinmuodostuksen olevan painovoiman kaltainen vääjäämätön asia, jonka mukaan on toimittava. Myös Päivi Räsänen korosti perinteisen avioliittomallin universaaliutta, jonka takana hänestä on useiden uskontojen arvopohja. Molemmat muistuttivat, että yhteiskunnassa ei suosita myöskään polygamiaa eli moniavioisuutta eikä sukulaisten välisiä suhteita. Lenita Toivakka tähdensi, että perinteisellä avioliitolla on yhteiskunnassa myös suuri symbolinen merkitys.

Homoliittojen vastustajat korostivat myös, että homoseksuaalien liitolla ei ole avioliittoihin rinnastuvaa yhteiskunnallista tehtävää. Niin Sonja Falk, Matti Repo kuin Pasi Turunen muistuttivat kaikki hieman eri sanoin avioliiton tehtävän olevan suvunjatkaminen.

Kristilliset perusteet homoliittojen vastustamiselle

Homoliittojen vastustajat perustelivat raamatulla, miksi homoliittoja ei tulisi sallia. Piispa Matti Repo sanoi Jumalan asettaneen avioliiton luomistyössä miehen ja naisen välille. Turunen huomautti kirkolla olleen selvä kanta asiaan jo 2000 vuotta. Myös Räsänen toi esiin Raamatun olevan asiassa erittäin selväsanainen, eikä hän voinut ymmärtää, kuinka asian voisi tulkita jotenkin toisin. Kytömäen (2012, 41) mukaan jumalperäistä auktoriteettia on mahdotonta kumota kyseenalaistamatta koko auktoriteettia. Vastustajien väite siitä, että homoseksuaalisuus on väärin koska Raamatussa sanotaan niin, nojaa siis heille itselleen kumoamattomaan auktoriteettiin. Tosin jos

keskustelun toinen osapuoli ei koe Raamattua tai Jumalaa auktoriteettina, väitteen arvo on kumottavissa, mutta vain jälkimmäisen silmissä. (Emt.)

Homoillan keskustelussa käsiteltiin myös sitä, tulisiko homoseksuaalien toteuttaa taipumustaan. Perussuomalaisen kansanedustaja Oinonen korosti, että homoseksuaalit tulee kyllä hyväksyä, mutta ei heidän tapojaan. Homoliittoja kannattava sateenkaariperheen äiti Kontkanen piti surullisena, että kirkko näennäisesti hyväksyy homot seurakuntansa jäseniksi, mutta evää heiltä oikeuden solmia avioliiton. Tosimies-lehden päätoimittaja Kimmo Janaksen mukaan taas Raamattu ei ole mikään `sudenpentujen käsikirja´, jota voi vapaasti tulkita, miten haluaa. Hänestä kirkkohäitä haluavien homoseksuaalien pitää Raamatusta huomata, että homojen synnillisestä elämäntavasta tulee pyrkiä eroon. Kansanedustaja Räsänen korosti samaa tähdentäen, että Vanha ja Uusi Testamentti selvästi osoittavat, kuinka homoseksuaalinen käytös nähdään Jumalan tahdon vastaisena syntinä. Samalla hänestä on oikein ja rehellistä, että kirkko tuo homoseksuaaleille esiin raamatun oikean lain ja evankeliumin. Hänestä on välttämätöntä erottaa toisistaan ihmisen taipumus – se, ketä kohtaan henkilö tuntee seksuaalista vetovoimaa – ja ihmisen seksuaalinen käytös – se, toteuttaako tämä taipumustaan käytännössä. Homoseksuaalisuuden harjoittaminen on Räsäsestä moraalinen kysymys, ja olennaista hänestä on, seuraako ihminen viettejään vai ei. Kansanedustaja Tynkkynen piti tätä kantaa hyvin ristiriitaisena, sillä toisaalta sanotaan, että homot pitää hyväksyä, mutta kuitenkin jatketaan, että ei ole suotavaa `tehdä sitä, mitä on´.

Kirkon kannoissa hajontaa

Jakaantunut mielipide kirkon kannoissa homoliittoihin ei jäänyt keskustelussa vaille huomiota. Juontaja Jyrki Richt toi esiin, että kirkon virallinen kanta vastustaa siunaamista, mutta kirkosta kuitenkin löytyy pappeja (kaikki naisia), jotka ovat homopareja siunanneet. Pentti Oinonen ihmetteli monien piispojen ja pappien siirtymistä siunaamaan homoliittoja, samoin sitä, että juuri konservatiivisempia pappeja erotetaan vakaumuksensa takia. Homopareja itse siunannut pastori Leena Huovinen korosti, että hänen tekemiensä siunaamisten ajankohtana kirkolla ei ollut lausuttuna virallista linjaa, ja että hän ei näin ollen ole syyllistynyt virkavirheeseen. Huovinen katsoi, että kyse on tulkinnoista, ja että papin tehtävä on siunata sitä pyydettyä. Jumalan tehtäväksi jää hänen mukaansa päättää, kenelle siunauksensa antaa. Turusen mielestä taas

Huovinen on homoparien siunaamisellaan jopa tehnyt syntiä. Homoliittojen kannattaja, SETA:n hallituksen jäsen Manne Maalismaa korosti tässä yhteydessä osuvasti, että kirkon mielipidettä ei ole olemassa yhtenä ja yhtenäisenä.

Kirkon sekä yhteiskunnan ja valtiovallan eroavaisuudet

Omana teemanaan Homoillan keskustelussa nousi esiin, kuinka erilaisia kirkon ja ympäröivän yhteiskunnan sekä valtiovallan edustajien käsitykset homoliitoista ovat. Tilastojen kautta juontajat esittelivät kansanedustajista lähes 50 prosentin ja kansalaisista yli 50 prosentin kannattavan sukupuolineutraaleja avioliittoja.

Keskustelussa homoliittojen kannattajat kehuivat maallikoiden aatemaailmaa, joka muun muassa kansanedustaja Oras Tynkkynen mukaan on selvästi yhdenvertaisuuden kannalla. Mister Homo Suomi Kenneth Liukkonen huomautti homoseksuaalien kelpaavan muiden lailla virkoihin, eduskuntaan ja liike-elämään. Hän piti myös mahdollisena Pekka Haaviston presidenttiyttä. Manne Maalismaa korosti, ettei Suomessa uskonnon tulisi määrittää lakeja vaan tämä on maallisen vallan tehtävä.

Tynkkynen kuitenkin kritisoi kahden erillisen parisuhdeinstituution rinnakkaisuutta eriarvoistavaksi. Kirkkovaltuutettu Sonja Falk puolestaan totesi, että on valheellista rinnastaa rekisteröity parisuhde ja avioliitto. Lainsäädännössä näitä tulisi hänestä kyetä käsittelemään erikseen. Lisäksi hän erotti kaksi erillistä keskustelua – kirkon sisäisen ja yhteiskunnassa käytävän – hänestä käytössä myös eri argumentit ja perustelut. Pastori Huovinen totesi, että hänestä yhteiskunta on ollut jopa kirkkoa kristillisempi rekisteröityjen parisuhteiden äänenä. Sateenkaariperheen äiti Kontkanen toivoi myös kirkon kehittyvän aatemaailmassaan, kuten muussa yhteiskunnassa on tapahtunut.

Homoperheet ja niissä kasvavat lapset

Homovanhemmat lapsineen herättivät monipolvista keskustelua. Juontaja Richt kertoi aluksi, että nykyllä lainsäädännön mukaan homoilla on oikeus perheen sisäiseen adoptioon, mutta ei yleiseen tai täyteen adoptioon perheen ulkopuolelta. Sateenkaariperheet ry:n puheenjohtaja Juha Jämsä valotti Suomessa elävän arviolta tuhansia lapsia sateenkaariperheissä. Hän lisäsi Suomessa olevan myös paljon jaettua vanhemmuutta homoseksuaalien parissa, missä useampi

pariskunta muodostaa niin sanottuja kolmi- tai neliapilaperheitä. Lisäksi miespareilla on lapsia edellisistä, avioliitoistaan, ja jotkut mies- ja naisparit toimivat myös sijaisvanhempina. Konkreettisia ongelmia on hänen mukaansa sijoituslasten tapauksessa, kun adoptio ei ole mahdollinen. Jämsä piti pöyristyttävänä, että yleinen adoptio-oikeus edelleen evätään kooltaan suomenruotsalaisiin rinnastuvan kansalaisryhmän osalta. Elsa Saisio kertoi tuttavapariskunnastaan, jolle ainoa vaihtoehto saada oma lapsi olisi kohdunvuokraus ulkomailla, mitä hän piti ristiriitaisena.

Siitä, onko perheen sisäisen adoption laki viisas ratkaisu, oltiin Homoillassa montaa mieltä. Räsänen vastusti lakia, sillä hänestä olisi hyvä, jos sosiaalinen, juridinen ja biologinen vanhemmuus kulkisivat käsi kädessä. Maalismaa kuvasi kyseistä kommenttia kammottavaksi, sillä juuri lain avulla on hänestä taattu lapsen juridinen asema tulevaisuudessa. Biologisen isyyden mahdollisuutta ei suljeta pois, vaan tämä saattaa olla mukana kasvatuksessa. Toivakka oli samaa mieltä. Perheen ulkoisesta adoptiosta hän kuitenkin oli sitä mieltä, että siinä saattaa olla kyse enemmän vanhemman oikeudesta lapseen kuin toisinpäin. Repo korosti, että lapsista ei saa tulla vanhempien itsetunnon ja mielekkyyden kokemisen välineitä.

Keskustelussa nousi nopeasti esiin molempien vanhempien, isän ja äidin, roolimallien tarpeellisuus. Sekä Pentti Oinonen että Päivi Räsänen korostivat, että biologinen syntymä tapahtuu miehestä ja naisesta. Siksi ei pitäisi ehdoin tahdoin pyrkiä tilanteeseen, jossa lapsella on vanhempinaan vain toisen sukupuolen edustajia. Räsänen karttaisi yhteyden katkaisua esimerkiksi lapsen oikeaan isään. Kimmo Janas korosti tutkimuksia, joiden mukaan jo yksinhuoltajuus altistaa rikollisuudelle. Hänestä kaksi äitiä ei kykene korvaamaan isää.

Sitten puhuttiin koulukiusaamisesta. Pentti Oinonen avasi keskustelun tästä aiheesta kertoen monista tutkimuksista, joiden mukaan kiusaaminen lisääntyy, jos lapsella ei ole molempia vanhempia. Tynkkynen totesi, että kiusaamista tapahtuu lukuisista muistakin syistä, ja ennemmin kiusaamiseen pitäisi puuttua kuin kiusatun perheeseen. Kahden äidin perheessä kasvanut Elsa Saisio kumosi kiusaamisväitteen kertomalla, että itse ei koskaan kokenut sitä. Jämsäkin totesi, että 15 vuoden kokemus suomalaisilta sateenkaariperheiltä ja SETA:lta osoittaa, että sateenkaariperheiden lapsia ei kiusata yhtään muita enempää.

Lapsen etu

Keskustelussa nousi luonnollisesti esiin myös lapsen etu. Liukkonen kritisoi Suomen laitostunutta suuntausta sillä perusteella, että huostaan otetuista lapsista vain 33 prosenttia sijoitetaan perheisiin, kun vastaava luku muissa Pohjoismaissa on 60-80 prosenttia. Liukkonen mielestä lapsen olisi parempi elää rakastavassa kodissa, olivat vanhemmat minkälaisia pariskuntia tahansa. Saisio ja Jämsä tarttuivat lastenkodeissa ja perhehoidossa asuvien lasten tilanteeseen, ja pitäen heille adoptiota suotuisana ratkaisuna. Tynkkynen puolestaan kritisoi sitä, että yksittäinen mies tai nainen voi adoptoida lapsen, mutta samaa oikeutta ei suoda homo- tai lesbopariskunnille.

Maalismaan mielestä adoptio tulisi nähdä nimenomaan mahdollisuutena, sillä itsestäänselvyys se ei missään nimessä ole tiukkojen kriteerien takia. Kontkanen kertoi, että sateenkaariperheessä lapsen hankinta on hyvin suunniteltu ja haluttu asia, johon todella panostetaan. Hänen mukaansa lasta tuetaan ja kasvatetaan sekä rakennetaan tämän itseluottamusta. Sandberg korosti, että hyvän kasvun edellytyksiin kuuluvat rakastavat vanhemmat ja pysyvät ihmissuhteet, joissa lapsi saa kehittyä. Näitä tarjotaan hänestä niin homoseksuaalien kuin heteroseksuaalienkin perheissä.

Kimmo Janaksen mielestä tutkimukset päinvastoin osoittavat homoperheessä kasvaneen lapsen rikkinäisyyden. Maalismaa puolestaan viittasi amerikkalaiseen seurantalutkimukseen, joka on vastikään puhunut sateenkaariperheiden `täyspäisten lasten´ puolesta. Hyvänä osoituksena tästä hän piti Saisiota, josta on kasvanut Sandberginkin sanoin `hyvällä itsetunnolla varustettu ihminen´. Sandberg viittasi myös tutkimuksiin, joiden mukaan sateenkaariperheissä kasvaa sosiaalisesti ja psyykkisesti hyvinvoivia, jopa paremmalla itsetunnolla varustettuja aikuisia kuin heteroperheissä. Repo epäili tutkimusten luotettavuutta vaikean todennettavuuden suhteen. Roiha kyseenalaisti samalla logiikalla heterojenkin kelvollisuuden vanhempina ja oikeuden saada lapsia. Kontkanen jatkoi aiheesta lisää eri yhteydessä myöhemmin viittaamalla heteroperheiden mahdollisiin ongelmiin, kuten perheväkivaltaan. Räsäsen mielestä ei pidä asettaa rinnakkain kelvottomia heterovanhempia ja rakastavia homovanhempia. Lapset kaipaavat rakkautta ja hellyyttä, olivat antajat sitten minkälaisia vanhempia tahansa. Silti perinteistä vanhemmuutta pitäisi hänestä tukea mahdollisuuksien mukaan.

Homokammo

Entinen jalkapalloilija ja erotuomari Maija Paloheimo nosti Homoillassa esiin, että etenkin urheilumaailmassa homous on tabu, josta ei saa kysyä eikä kertoa. Tämän myötä homoseksuaalien urheilijoiden elämä vaikeutuu, kun he eivät voi tulla kaapista tuloa. Osan urheilijoista vaikenemisen kulttuuri ajaa kokonaan ulos urheilumaailmasta, joten samalla menetetään potentiaalisia urheilijoita. Tabu elää niin urheilijoissa kuin ylärakenteissakin. Huovinen kertoi havainneensa kisapappina urheilumaailman kirkkoakin konservatiivisemmaksi.

Toinen vaikenemisen linnake on keskustelussa esitellyn kyselytilaston mukaan koulumaailma; 72 prosenttia opettajista kokee, että homoseksuaalisuus on opettajien ja oppilaiden keskuudessa vaiettu tabu. Jos koulumaailmassa seksuaalivähemmistön edustaja kertoo suuntautumisestaan, suurin osa (36 prosenttia) suhtautuu siihen vaivaantuneesti torjuen tai pilkaten ja kiusaten (16 prosenttia). Maalismaa koki, että heteroseksuaali opettaja tuo monesti asian epäsuorasti esiin kertoessaan puoliosastaan tai lapsistaan. Paloheimo kertoi esimerkin ystävästään, joka ei edes opettajakunnan keskuudessa voi tulla ulos kaapista.

Keskustelijat olivat lähes yksimielisiä siitä, että aikuiset luovat ennakkokäsitykset ja syrjivät asenteet yhteiskunnassa. Muun muassa Saisio ja Kontkanen nostivat tämän esiin. Saisio sanoi myös, että Ajankohtaisen kakkosen kyseinen homokeskustelu on juuri se paikka, jossa yleistä ilmapiiriä muokataan. Huovinen totesi, että kiinnostavaa on, minkälaista puhetta aiheesta ylläpidetään, minkälaista kelvollisuutta yhteiskunnassa määritellään. Maalismaa huomautti, että kaikki asiasta sanottu uusintaa homofobian ja syrjinnän rakenteita. Hän toi esiin homonuoren nelinkertaisen itsemurhariskin keskivertonuoreen verrattuna, mikä vastaa vakavasti masentuneen ihmisen itsemurhariskiä. Kyse on hänestä niistä aikuisten asenteista, joita siirretään eteenpäin. Homoillan perusteella yhteiskunnallisen ilmapiirin ja -keskustelun vallasta ollaan siis erittäin tietoisia.

Asenneilmapiiriä halusivat monet keskustelijoista myös aktiivisesti muuttaa. Maalismaan mielestä uusille kansalaisille tulisi välittää asiallista tietoa, jotta fiksuja ihmisiä kasvaisi yhteiskuntaan. Tynkkynen piti kovana urakkana vakuuttaa kasvaville lapsille, että on hyväksyttävää olla oma itsensä, jos samalla lainsäädännössä ihmisiä asetetaan edelleen

eriarvoiseen asemaan. Rivien välistä on hänestä tällöin luettavissa, että asioiden välillä vallitsee ristiriita.

Seksuaaliterapeutti Sandbergin mukaan on selvää, että asenteita pitäisi saada muuttumaan aluksi tiedon, sitten tunteen ja lopulta toiminnan tasolla. Urakka on suuri, mutta hänestä se on vaivan arvoinen. Jämsä toi esiin mielenkiintoisen näkökannan, että kirkko voisi rippikouluissa ottaa asiakseen tarttua seksuaalisen suuntautumisen tematiikkaan, ja levittää sitä kautta hyväksynnän ja toisten huomioon ottamisen sanomaa.

Yksi homokammoon liittyvä teema on häpeä. Huovinen päivitteli mahdollista homoseksuaalin koko elämän mittaista häpeää. Ensin pitää hänen mukaansa kohdata oma itsensä, sen jälkeen lähipiiri ja lopulta yhteiskunta. Lukemattomissa small talk -tilanteissa ei voi välttämättä koskaan `näyttää korttejaan´ seksuaalisuudestaan. Sandberg kuvasi tilannetta raskaaksi nuorelle, joka kokee, että itse määritelty identiteetti ei olekaan oikea.

Maalismaa korosti, että itsemurhariskin kohonaisuus johtuu juuri tästä salaamisen ja tukahduttamisen pakosta. Häpeän myötä nousivat keskustelussa esiin myös konkreettinen pelko ja viharikokset, joita esimerkiksi homomiehiin kohdistuu. Roihan mielestä Suomen Pride-iskujen myötä näennäinen suvaitsevaisuuden ilmapiiri koki jonkinlaisen raapaisun. Hän puhui `pelon maantieteestä´, jossa koskaan ei voi olla varma omasta turvallisuudestaan, vaan aina saa olla varuillaan. Väkivallan uhka homomiehillä on hänestä yhtä todellinen kuin naisilla raiskauksen pelko, mutta aiheesta ei juurikaan puhuta.

6.3.2. Homoillan ääneen pääsijät

Seija Ridellin (2004, 8) mukaan mediaesityksiä voidaan tarkastella itseään julkisen keskustelun paikkoina, jolloin diskursiivisen mediatilan journalistinen hallinnoiminen vaikuttaa oleellisesti keskustelun luonteeseen ja laatuun. Kun median diskursiiviset tilat rinnastetaan fyysisiin julkisuustiloihin, voidaan kysyä: Millaisilla kriteereillä ja aiheilla mediatiloihin pääsee? Ketkä saavat vaatia itselle tärkeiden aiheiden käsittelyä? Miten toimittajat huomioivat vaatimukset avoimuudesta, tasavertaisuudesta ja vuorovaikutteisuudesta? (Emt.)

Riitta Väkeväisen (1993, 38, 41) mukaan Ajankohtainen kakkonen haastattelee pääasiassa politiikan ja talouden edustajia. Toisaalta toimittajat kuitenkin keskittyvät studiossa

myös tavallisiin pulliaisiin. (emt.) Saman vahvistaa Taisto Hujanen (1993, 107), joka katsoo Ajankohtaisen kakkosen rakentaman yhteiskunnan olevan yhtäältä asiantuntijoiden ja poliitikkojen, toisaalta tavallisten ihmisten yhteiskunta.

Lähtiessäni tarkastelemaan Homoillassa ääneen pääsemistä jaoin keskustelijat aluksi katsomuksen mukaan homoliittojen kannattajiin ja niitä vastustaviin keskustelijoihin noudatellen ohjelmaan omaa istumajärjestystä. Homoliittojen kannattajia oli keskustelijoista niukka enemmistö: 10 kannattajaa ja seitsemän vastustajaa. (ks. myös Kytömäki 2012, 36)

Sekä homoliittojen kannattajissa että niiden vastustajissa olivat edustettuina laajasti eri ammattien edustajat, kuitenkin niin, että poliitikot korostuivat (heitä oli studiossa yhteensä neljä, kaikki eri puolueista). Kannattajien joukossa oli muun muassa sateenkaariperheiden, SETA:n ja teatterimaailman edustajia ja homoliittoja siunannut pastori. Vastustajissa oli ainoastaan kaksi kirkon virallista edustajaa, piispa Repo ja valtuutettu Falk. Vastustajien riveistä kansanedustajia löytyi kolme, kaikki vakiintuneita perinteitä puolustavista puolueista. Lisäksi vastustajissa oli raamatunopettaja ja toimittaja.

Seuraavaksi tarkastelin, miten keskustelijoiden ohjelmassa esittämät puheenvuorot jakautuivat ajallisesti ja lukumääräisesti. Eriytin puheenvuorot vielä kahteen sen mukaan, oliko kyse juontajien antamista vai keskustelijoiden itsensä ottamista puheenvuoroista. Homoliittojen kannattajat saivat kaiken kaikkiaan vastustajia enemmän puheenvuoroja ja puheaikaa; kannattajat argumentoivat kantojaan yhteensä 45 minuuttia 14 sekuntia (105 puheenvuoron verran), kun taas vastustajat saivat puhua 34 minuuttia 35 sekuntia (73 puheenvuoroa).

Keskustelun osallistujat poikkesivat suurestikin toisistaan siinä, miten he puheenvuoroja esittivät. Osa otti itse rohkeammin puheenvuoron, osa taas odotti juontajien pyytävän heiltä kommentteja. Annettujen puheenvuorojen määrä ei aina suoraan kertonut siitä, että osallistuja puhuisi myös pitkään, vaan tämäkin vaihteli suuresti.

Kannattajista eniten puheaikaa käytti Mikko Roiha (6 min 47 sek). Toimittajat antoivat hänelle kahdeksan puheenvuoroa, ja lisäksi hän osallistui omatoimisesti keskusteluun yhdeksän puheenvuoron verran. Kannattajista oli paljon äänessä Leena Huovinen (6 min 52 sek). Hän puhui kuuden annetun ja kuuden otetun puheenvuoron verran. Seuraavaksi aktiivisimpana erottui Manne Maalismaa (5 min 51 sek), joka puhui seitsemän annetun ja yhdeksän otetun

puheenvuoron verran. Maalismaan jälkeen innokkain puhuja oli Maija Paloheimo (5 min 15 sek), jolle annettiin yhdeksän puheenvuoroa ja hän itse otti yhden. Heitä seurasivat ajankäytöllisessä järjestyksessä Elsa Saisio, Kenneth Liukkonen, Oras Tynkkynen, Juha Jämsä, Tarja Sandberg ja Heidi Kontkanen. Yhtään puheenvuoroa eivät itse ottaneet Oras Tynkkynen ja Juha Jämsä.

Vastustajista eniten oli äänessä Päivi Räsänen (9 min 47 sek), pidempään kuin kukaan muu Homoillan keskustelija. Hänelle annettiin kahdeksan ja hän otti itse yhdeksän puheenvuoroa. Seuraavaksi eniten puheaikaa käytti vastustajista Pasi Turunen (6 min 11 sek). Hän sai yhdeksän ja otti 11 puheenvuoroa, lukumääräisesti Homoillassa useimmin. Seuraavana tuli Sonja Falk (6 min 27 sek), joka sai kahdeksan ja otti kaksi puheenvuoroa. Tämän jälkeen eniten puheaikaa oli Matti Revolla (5 min 11 sek), joka sai kuusi, mutta ei itse ottanut yhtään puheenvuoroa. Edellisiä seurasivat järjestyksessä Pentti Oinonen, Lenita Toivakka ja Kimmo Janas. Janas oli keskustelussa lähinnä statistin roolissa alle minuutin puheajallaan.

6.3.3. Ajankohtaisen kakkosen Homoillan oma asemoituminen

Saadakseni otetta siihen, miten Homoilta ohjelmana asemoitui suhteessa homoliittokiistaan, käyn aluksi läpi, minkälaisia ovat sisällöltään Homoillassa näytetyt tietoisut, insertit (etukäteen makasiiniohjelman yhteyteen tehty kuvanauhan osa) ja siinä käytetyt välitekstit. Nämä elementit luonnollisesti ohjasivat osaltaan keskustelun kulkua ja jäsensivät keskustelua eri teemoihin. Tuon tarkastelun kuluessa esiin po. elementtien sisältöjä ja itsessäni niiden herättämiä ajatuksia.

Tilastot

Homoillan ensimmäinen tilastoelementti käsittelee sitä, kannattavatko kansanedustat sukupuolineutraalia avioliittoa. Vastanneista kansanedustajista reilu enemmistö, 54 prosenttia oli vastannut kieltävästi, 46 prosenttia myöntävästi. Tilaston yhteydessä ohjelmassa tuotiin esiin, että kysymys jakaa myös puolueita; kaikki vihreiden ja vasemmiston edustajat kannattivat sukupuolineutraalia avioliittoa, kun taas kielteisimmin suhtautuivat kristilliset ja perussuomalaiset (sama jako päti Homoillan poliitikkoihin). Mielestäni tällä arvomaailmojen erojen esittelyllä ohjelmassa korostettiin eduskunnan jakaantuneisuutta asiassa ja luotiin maaperää vastakkainasetteluille.

Seuraavassa Homoillan tilastossa tuotiin esiin sitä, miten kansalaiset vastasivat samaan kysymykseen sukupuolineutraaleista avioliitoista. Kyselyn mukaan kansan niukka enemmistö, 54 prosenttia, kannatti niitä 35 prosentin ollessa vastaan. Seuraavaksi ohjelmassa alleviivattiin sitä, että kansa on eduskuntaa suvaitsevaisempi. Näkisin, että tilaston käytöllä on samoja vaikutuksia kuin ensimmäisen tilaston esittämisellä.

Homoillan toisella puoliskolla homokammosta puhuttaessa esitettiin kolme tilastoa koulumaailmasta. Ensimmäinen havainnollisti sitä, onko opettajien mielestä opettajien ja oppilaiden seksuaalinen suuntautuminen koulussa vaiettu tabu. Myöntävästi oli vastannut 72 prosenttia, kieltävästi kuusi prosenttia vastaajista. Nähdäkseni tilastolla alleviivattiin homokammosa. Toinen koulumaailma-tilastoista käsitteli sitä, miten oppilaan kertoma uutinen homoseksuaalisesta suuntautumisestaan otetaan vastaan. Kyselyn mukaan vaivaantuneesti torjuen vastasi 36 prosenttia, pilkaten ja kiusaten 16 prosenttia. Luontevasti hyväksyen 29 prosenttia. Kolmas ohjelmassa esitetty tilasto puolestaan valotti, onko opettajan hyvä kertoa koulussa omasta seksuaalisesta suuntautumisestaan. Kieltävästi tähän kysymykseen oli vastannut 72 prosenttia ja myöntävästi 28 prosenttia vastanneista. Myös toinen että kolmas koulutilaston saivat ohjelmassa korostuneen aseman. Niiden avulla luotiin käsitystä homokammon yleisyydestä ja homouden tabu-luonteesta sekä vahvistettiin mielikuvaa, että koulumaailma on urheilun ohella yksi suomalaisen homokammon linnakkeista. Tällä tavalla samalla alleviivattiin homojen uhri-asemaa yhteiskunnassa.

Insertit

Televisiokeskustelussa insertillä tarkoitetaan Kytömäen mukaan aiemmin koostettua, aiheeseen liittyvää videomateriaalia, jonka tarkoituksena on auttaa keskustelijoita siirtymään uuteen aiheeseen. (Kytömäki 2012, 38)

Homoillan ensimmäisessä insertissä (kesto 1 minuuttia 5 sekuntia) käytiin läpi sitä, minkälaista argumentointia homoliittokiista on ohjelmaan mennessä herättänyt. Insertissä kuvattiin, kuinka seksuaalivähemmistöjen Helsinki Pride -kulkueeseen oli hyökätty kyynelkaasulla ja savusoihduilla sekä sitä, kuinka SETA:n ikkunat oli tuhottu ja oveen piirretty hakaristejä. Tätä seurasivat insertissä Räsänen blogi-kommentti siitä, onko Pride-isku vastaus

eliitin arvoliberalismille sekä otsikko verkkolehdestä, jossa kristillisdemokraattien valtuutettu toteaa Pride-tapahtumissa esiintyneen provosoivaa rienausta.

‘Tähän mennessä’ -insertin alulla kuvattiin, kuinka seksuaalivähemmistöt ovat Suomessa joutuneet viime aikoina ahtaalle ympäristön tai eräiden ääriyhmien ahdasmielisyyden takia. Insertin kuvaukset olivat omiaan herättämään sympatiaa seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Kun kuvausta seurasi kaksi sangen konservatiivista ja ankaraa kommenttia kristittyjen taholta, heistä syntyi tuomitseva, julma ja ahdaskatseinen vaikutelma. Näkisin, että tämä kontrasti oli insertissä hyvin harkitusti rakennettu.

Kyseistä tilannetta seurasi insertissä kokoomuksen kansanedustaja Hanna-Leena Hemmingin kommentti, jossa tämä ihmettelee, miksi juuri kyseiset iskut ovat saaneet monien mielenosoitusten joukossa niin paljon pöyristyneitä reaktiota aikaan. Tämä neutraloi hieman homoseksuaaleista luotua uhri-vaikutelmaa, etenkin kun sanojana on joku, jolla ei ainakaan mainittu olevan uskonnollista taustaa. Tämän jälkeen insertissä esiteltiin kirkollista kuvastoa sekä kuvattiin kirkon edustajia ja heidän kantojaan. Kerrottiin, kuinka suhtautuminen homopareihin jakaa voimakkaasti kirkkoa. Monet piispat ovat jakautuneet kahteen leiriin homoparien siunaamisen suhteen. Lehtiotsikoilla havainnollistettiin, kuinka Kuopion piispa Wille Riekkinen olisi valmis vihkimään samaa sukupuolta olevat parit, ja kuinka vapaissa suunnissa viritellään piispaboikottia. Edellinen implikoi, että kirkossakaan ei vallitse asiasta yksimielisyyttä ja että siitä jopa kohtalaisen avoimesti riidellään.

Tämän jälkeen insetissä seurasi erilaisia mielipiteitä aiheesta. Seurakuntaneuvos Matti Sollamo kertoo, kuinka kirkossa syrjitään homoja ja pakotetaan heitä pysymään kaapissa. Arkkipiispaehdokas Miika Ruokanen kertoo, kuinka hän kyllä voi kokea hengellistä yhteyttä homoseksuaalien kanssa, mutta ei koe oikeudekseen siunata heitä avioliittoon. Väliin leikataan kansanedustaja Timo Heinosen mielipide, että lesbo- tai homoperhe ei välttämättä ole huono paikka lapselle kasvaa. Insertin päättää myös itse Homoillassa mukana olleen perussuomalaisten kansanedustaja Pentti Oinosen räväkkä mielipide vapaamielisyyden lisääntymisestä; hänestä homoparien vihkimisen myötä saa pelätä ihmisten haluavan avioitua rakastamansa lemmikkieläimen (”hauvelin”) kanssa.

Sollamon insertissä esittämä kommentti alleviivaa kirkon konservatiivisuutta ja epäoikeudenmukaisuutta etenkin, koska kertojana on henkilö seurakunnan sisäpuolelta. Ruokasen kommentti tuo esiin aika tavanomaisen kristityn näkökannan. Oinosen kommenttiin voi suhtautua monella tavalla; sen voi ajatella olevan humoristinen ylilyönti tai kärjistetyksi jälleen yksi surullinen osoitus parjatun puolueen edustajien harkitsemattomista lausumista. Myöhemmin Homoilta-ohjelmassa kuitenkin paljastuu Oinosen pohjaavan mielipiteensä kristilliseen uskoon, mikä on omiaan antamaan pontta tuomitsevalle kristittykuvulle. Yhtä kaikki insertti saattoi herättää katsojissa monia ajatuksia ja tunteita, mikä lienee ollut yksi sen perustarkoituksistakin.

Toisella insertillä (kesto 52 sekuntia) pohjustetaan homohäistä haaveilevan Mister Homo Suomi Kenneth Liukkosen saapumista studioon. Näytetään kuvastoa homobaareista ja Mr Gay Finland -kilpailun kulusta. Kenneth Liukkonen näkyy monissa kuvissa. Mielestäni tämä insertti havainnollisti myönteisen homoseksuaaleihin suhtautumisen, liberaaliuden ja suvaitsevaisuuden riemuvoittoa, ja se tarjoaa hilpeän ja kepeän kuvan homoseksuaalin elämästä. Insertin viihdekuvasto oli samaa sarjaa kuin se kulttuuri, jota esimerkiksi Helsinki Pride -kulkue edustaa.

Kolmas insertti näytettiin Homoillan ensimmäisen jakson loppuun pohjustamaan ohjelman toisella puoliskolla tulevaa sisältöä. 20 sekuntia kestäneessä insertissä entinen jalkapalloilija ja erotuomari, niin ikään itse Homoillassa mukana ollut Maija Paloheimo kertoi kokemuksiaan urheilumaailmassa vallitsevasta vaikenemisen kulttuurista ja homokammosta. Tämän voi ajatella herättävän myötätuntoa homoseksuaaleja kohtaan ja tarjoavan taas uuden todisteen, että Suomessa on edelleen selviä homokammon linnakkeita, näennäisestä suvaitsevaisuudesta huolimatta.

Homoillan neljäs ja viimeinen insertti oli näyttelijä Elsa Saision haastattelupätkä vuodelta 1996. Kyseinen 29 sekuntia kestänyt pätkä oli tehty YLE:n edellistä Homoiltaa varten. Siinä Saisio kertoo, miten hän sisäisti kahden äidin lapsena käsitteet homoseksuaali ja etenkin lesbo. Sen sijaan heteroseksuaali-käsitettä ei käytetty perheessä ikinä, joten se jäi Saisiolle vieraammaksi. Insertti havainnollisti, että on täysin vaihtoehtoisia lähestymistapoja homoseksuaalisuuteen, ja erilaisia perheitä, joissa käsitteet ymmärretään toisin kuin valtakulttuurissa.

Välitekstit

Käyn seuraavaksi läpi myös ohjelman välitekstit, sillä ne ohjaavat omalta osaltaan keskustelun kulkua ja antavat viitteitä siitä, mitä kukin keskustelun osio pitää sisällään.

Vain heteroille! -väliteksti seuraa heti Pentti Oinosen ensimmäisessä insertissä esittämää hauveli-kommenttia, minkä jälkeen Oinonen saapuu studioon kertomaan enemmän ajatuksiaan aiheesta ja pohjustamaan tulevaa keskustelua. Väliteksti viittaa avioliiton solmimisoikeuteen vain heteroille. Tästä puhutaankin aktiivisesti aina seuraavaan inserttiin asti. Tämä väliteksti on ainoa, jonka jälkeen kysymyksenasettelu on otollinen homoliittojen vastustajille puoltaa ja perustella näkemyksiään. Muuten he ovat keskustelussa mielestäni rakenteellisesti altavastaaajien asemassa.

Kirkkohäät homopareille! -väliteksti avaa seuraavan keskusteluvaiheen. Se seuraa inserttiä, jossa kuvataan Kenneth Liukkosen valintaa Mr Gay Finland -kilpailun voittajaksi. Tämän jälkeen Liukkonen saapuu studioon kertomaan ehdokkuudestaan kirkollisvaaleissa, tavoitteistaan vaikuttaa asioihin kirkon sisällä ja haaveistaan solmia avioliitto kumppaninsa kanssa seuraavaan kirkolliskokoukseen mennessä. Tulevassa keskustelussa haastetaan ja kyseenalaistetaan edellinen näkökulma sallia kirkkohäät vain heteropareille, ja osallistujat esittävät keskustelussa perusteita puolesta ja vastaan.

Seuraavat välitekstit tulevat vasta Homoillan toisella puoliskolla. *Homoisä* -väliteksti seuraa juontaja Salla Paajasen ja sarjakuvapiirtäjä Pentti Jarlan kepeää jutustelua ohjelman kuvituksesta. Väliteksti avaa Homoillan toisen osan varsinaisen keskustelun, joka koskee sateenkaariperheitä sekä mielipiteitä ja tutkimustietoa niiden onnistumisesta. Aihetta saapuu valottamaan seuraavaksi myös homoisä ja Sateenkaariperheet ry:n puheenjohtaja Juha Jämsä. Mielestäni tämä väliteksti korostaa, kuinka sateenkaariperheet ovat `normaali`, vaikkakin uusi, perhemuoto muiden joukossa.

Homokammo-välitekstiä seuraa entisen jalkapalloilija ja erotuomari Maija Paloheimon saapuminen studioon. Hän avartaa tietämystä suomalaisen urheilumaailman homofobiasta ja -kielteisyydestä. Seuraavaksi keskustelussa pohditaan asiaa ja sen seurauksia, yritetään löytää siihen ratkaisukeinoja ja etsitään muita mahdollisia yhteiskunnan homokammon linnakkeita.

Ohjelman ensimmäinen puolisko keskittyy selvästi avioliittoinstituutioon ja homoliittokiistaan, jälkimmäinen puolisko taas homoseksuaalien elämän muihin osa-alueisiin ja heidän muihin arjessa kohtaamiinsa asioihin.

Pertti Jarlan haastattelut ja piirrokset

Sarjakuvataiteilija Pertti Jarlan jututtaminen kahdesti piirroksineen on selvästi tarkoitettu keventämään Homoillan muuten vakavaa ja kiivaanakin käyvää keskustelua. Jarla on homoliittojen kannalla ja vieroksuu kaikenlaista konservatiivista suhtautumista homoseksuaaleihin. Hänen ohjelmassa tekemänsä kuvitus ja lausumansa kommentit viestittävät, että homokielteisyys ei ole tavallaan edes sallittua tai suotavaa. Homoiltaa artikkelissaan eritellyt Tero Kankaanperä katsoo, että erityisesti keskustelun kevennykset olivat hyvin homomyönteisiä (Kankaanperä 2011, 99).

Jarla piirsi keskustelun molemmilta puoliskoilta oman kuvansa vaikutelmistaan keskustelun kulusta (ks. Liite 4), ja etenkin ensimmäisestä syntyi nähdäkseni selvä viesti, että uskoville, etenkin konservatiiveille, on aivan sallittua naureskella.

Toimittajien roolit

Kytömäen (2012, 18) mukaan toimittajien rooli televisiokeskustelun kulussa on merkittävä, ja se muokkaa keskustelua. Tämä pätee erityisesti Ajankohtaisen kakkosen teemaillan tapaisiin monen hengen keskusteluihin. Toimittaja paitsi esittää kysymyksiä myös esittelee vieraat muille, valottaa keskustelun taustoja katsojille ja erityisesti huolehtii siitä, että agendassa pysytään. Koska toimittajilla on käytössään ohjelman käsikirjoitus, on heidän vastuullaan seurata, että keskustelu ei harhaudu liiaksi aiheesta. Tämän he voivat tehdä esimerkiksi ottamalla esiin uuden teeman tai pelkästään huomauttamalla keskustelijoille, että olisi syytä palata aiheeseen (Emt., 19).

Ridell (2005; 46) kuvaa journalismin roolia julkisen keskustelun areenana pelimetaforalla. Näin ajatellen journalismi rakentaa osapuoliasetelmaa, jossa asianosaiset asettuvat peliä koordinoivan toimittajan välittämiin keskinäissuhteisiin. Joskus osapuolten roolit ovat ennalta määräytyt, ja toimittaja valvoo niiden toteutumista.

Ajankohtaisen kakkosen Homoillassa juontajina toimivat toimittaja ja juontaja Salla Paajanen sekä toimittaja ja Ylen ajankohtaisohjelmien päällikkö Jyrki Richt. Kummallakaan ei

ole uskontoon erikoistunutta taustaa toimittajina, vaikka voisi ajatella, että uskonnollista lukutaitoa tämän tyyppisen ohjelman tekemisessä tarvitaan. Niin sanotut `kovat uutiset´ ovat ansainneet *Ajankohtaisen kakkosen* tuotannossa omat erikoistoimittajansa, mutta uskontoa varten ei erikoistumista ole tullut. Teemu Taira (2011) pohtii, että toimittajat ovat vähemmän uskonnollisia kuin väestö keskimäärin, mistä syystä he eivät välttämättä suosi uskonnollisten aiheiden käsittelyä mediassa. Selvää hänestä kuitenkin on, että median omat taloudelliset ratkaisut ja linjavalinnat vaikuttavat merkittävästi uskontouutisten laatuun (emt., 2011, 69).

Riitta Väkeväinen (1993, 14) lainaa historiallisten dokumenttien toimittaja Risto Astikaista, jonka mukaan vielä vuonna 1969 television yhteiskuntakriittisten asiaohjelmien toimittajat olivat suhteellisesti vähemmän kantaaottavia kuin ulkopuoliset esiintyjät.

Väkeväisen (emt., 34) tutkimuksen mukaan *Ajankohtaisen kakkosen* juontajat eivät ole kovin kärkkäitä lausumaan omia mielipiteitään, sillä toimittajat usein antavat haastateltavien tehdä sen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että niin sanottu piilokomentointi puuttuisi. Toimittaja valitsee esiintyjät ja kysymykset sekä koostaa saadut vastaukset.

Ajankohtaisen kakkosen Homoillassa uskonnollinen aspekti oli kyllä huomioitu. Uskonnollista näkökulmaa toivat ohjelmassa esiin kristityt, mutta mielestäni toimittajilta sellainen puuttui. Tulkintani mukaan he olivat selvästi enemmän liberaalien keskustelijoiden `puolella´ kuin konservatiivien. Tämä on loogista, sillä postmodernissa yhteiskunnassa homojen intressit ovat myös suurta yleisöä lähempänä kuin konservatiivikristittyjen. Vaikka rajanveto oli kuitenkin hyvin hienovarainen, se oli nähdäkseni silti havaittava. Näennäisesti toimittajat olivat neutraaleja keskustelua koordinoivassa toiminnassaan, mutta kokonaisuuden tarkastelu paljasti liberaalien leiriin asettumisen.

Kytömäki (2012, 34) toteaa Homoillasta samansuuntaisesti, että avioliittolain muuttamista vastustavat saivat osakseen kiperämpiä kysymyksiä kuin sen puoltajat. Heille myös esitettiin niin sanottuja ansakysymyksiä, joihin ei ole mahdollista vastata `oikein´ (emt.).

Kärjistämistä käytettiin ohjelman aikana useasti. Toimittajat kertasivat homoliitokiistaa, ja tietyiltä ihmisiltä esimerkiksi kysyttiin johdattelevia kysymyksiä (ts. haettiin ilmiselviä vastauksia). Jos esimerkiksi Paajanen kysyy sateenkaariperheessä kasvaneelta Elsa Saisiolta,

puhutaanko homoista liikaa, vastauksen voi olettaa olevan enemmän kielteinen kuin myönteinen. Vastaavanlaisia kysymyksiä ovat sateenkaariperheen äiti Heidi Kontkaselle esitetty kysymys, onko homojen adoptiossa kyse vain symbolisesta asiasta tai raamatuntutkija Pasi Turuselle ovatko homohäät iloinen asia. Kärjistyksen olivat yksi keino syventää vastakkainasetteluja.

Kärjistämisen lisäksi vastakkainasetteluja käytettiin hyvin tietoisesti. Toimittajat käyttivät sellaista keinoa, että kyselivät aikansa kysymyksiä keskustelun toiselta puolelta (esimerkiksi liberaaleilta) kommentteja. Tällä he ikään kuin `nostattivat aaltoja´ saadakseen keskustelun vauhtiin. Sitten oli keskustelun toisen puolen (konservatiivien) vuoro sanoa ajatuksensa kulttuuriin puheenvuoroihin, ja vastakkainasettelu oli valmis.

Liberaalien auktoriteettia ja tietämystä vastaajina korostettiin useaan otteeseen. Paajanen esimerkiksi tähdensi seksologi Tarja Sandbergin seksuaalielämän asiantuntijuutta, sateenkaariperheiden edustaja Juha Jämsän kokemusta ja Elsa Saision avainhenkilöyttä käsiteltäessä kouluun liittyviin kysymyksiin. Vastaava asetelma luotiin konservatiivien osalta vain kerran, kun Richt mainitsi piispa Matti Revon olevan ”paimen, opettaja”. Asiantuntijuus sai kuitenkin hieman syyllistävää sävyä, sillä aiheena oli koulumaailman homofobia.

Kristillisyys ja kirkko eivät olleet ohjelmassa millään tavalla ainakaan meriittejä, tämä käy ilmi monin tavoin. Richt peräänkuulutti tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sen jälkeen, kun konservatiivit ovat perustelleet, miksi he eivät puoltaisi homoparien vanhemmuutta. Samoin hän totesi kirkon olevan homofobinen, kun kirkkovaltuutettu Sonja Falk oli kertonut, että kirkon työntekijä ei voi elää homosuhteessa. Kuvaava hengellisen vakaumuksen negatiivisuudesta on mielestäni Tuukka Välimäen (Välimäki 2010, 122) esittämä lause: ”Jos joku haluaa toimia uskomustensa mukaan julkisella kentällä, hänet leimataan fanaatikoksi”. Paajanen puolestaan kyseenalaisti seurakunnan vaikutuskanavana haastatellessaan Kenneth Liukkosta, joka oli pyrkimässä seurakuntavaalien kautta vaikuttamaan homoseksuaalien asioihin kirkon rakenteiden sisällä. Enemmän Paajanen avoimesti suosisi eduskuntaa parempaan kanavaan vaikuttaa. Kristinuskon perusteet eivät vaikuttaneet keskustelussa valideilta, eikä kristillistä taustaa korostettu ansiona tai auktoriteettina. Keskustelussa oli myös kohta, jossa olisi puhuttu raamatun tutkimuksesta (vieläpä liberaalin Mikko Roihan toimesta), mutta Richt keskeytti yrityksen vedoten tulevaan tietoisuuteen, eikä aiheeseen sen koommin palattu.

Väkeväinen (1993, 34) katsoo, että hyvää journalismia ei tule siitäkään, jos toimittajan näkemys on itsetarkoituksellinen eikä väline. Esimerkiksi liian selvästi näkyvä vahingonilo on hänestä toimittajalle sopimatonta.

Mielestäni Homoillan juontajien toiminta mukailee pitkälti muun yhteiskunnan arvoja ja arvostuksia. Niiden pohjalta homot nähdään uhreina, jotka on ajettu yhteiskunnassa ahtaalle. Tätä kehystä mielestäni vahvistettiin esimerkiksi siten, että juontaja Paajanen omatoimisesti linjasi poliisin stereotyyppisesti ”homokammon linnakkeeksi”, kun se ei edes tutki viharikoksia. Vastaava tilanne syntyi Richtin kertoessa järkyttyneensä homoseksuaalien nuorten nelinkertaisesta itsemurhariskistä muihin nähden. Yhteiskunnassa kaikenlainen rasismi ja homokammo ovat kiellettyjä. Sama linja pätee mielestäni Ajankohtaisen kakkosen Homoillassa.

7. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tuukka Välimäki (2010) tarkasteli pro gradu -tutkimuksessaan Mohammed-pilakuvakiistaa ja sen uutisointia kriittisen julkisuusteorian näkökulmasta esittäen, että erilaisten julkisten kenttien `kielipelit` eivät pääse keskenään hedelmälliseen dialogiin, ja siten kokonaisvaltaista islamilaista diskurssia ei voi tuoda sekularistiseen julkisuuteen sen omilla ehdoilla. Tätä huomiota voi mielestäni soveltaa myös kristinuskoon ja nimenomaisesti tässä työssä käsittelemääni homoliittokiistaan. Välimäen (2010, 127-128) esittelemä habermasilainen julkisuusteoria perää aidosti rationaalista julkisuuskeskustelua, jossa keskustelun sääntöjä ja myös länsimaisen julkisen keskustelun sekularistisia oletuksia tulisi tarkastella kriittisesti. Kuten Välimäki (emt.) asian ilmaisee, ”Omien lähtöoletusten reflektointi voisi viedä länsimaiden julkista keskustelua sekularismin hegemoniasta kohti nykyistä avoimempaa vuoropuhelua, jossa poikkeavia identiteettejä ei tukahduteta”.

7.1. Tutkimustulokset

Homoillassa ovat mielestäni jossain määrin läsnä kaikki kolme Teemu Tairan (Taira 2011, 70) mainitsemaa elementtiä, jotka saavat median kiinnostumaan uskonnosta: konflikti, mielenkiintoisia persoonia ja tavallisuudesta poikkeava ilmiö. Kehys on median raportoinnissa usein jo etukäteen valittu, kuten oli mielestäni tässäkin tapauksessa

Käyn seuraavassa yhteenvedon omaisesti läpi Ajankohtaisen kakkosen Homoilta-ohjelman keskustelussa esiin nousseita teemoja.

Yksi keskeinen Homoillan keskustelussa jo varhain esiin nouseva teema on tasa-arvo. Etenkin homoliittojen puolustajat näkivät epäkohtia lainsäädännössä, ja myös jotkut vastustajat penäsivät tasa-arvoistamista kansalaisoikeuksissa. Kyse on myös virallisesta politiikasta, sillä laki sukupuolineutraalista avioliitosta puhuttaa. Keskustelu sai uskonnollisen sävyn, kun useat homoliittojen vastustajat alkoivat puolustaa perinteistä, miehen ja naisen välistä, avioliittomallia. Nämä keskustelijat pitivät ideaalina, että homoseksuaali ei toteuttaisi synnillistä taipumustaan, vaan pidättäytyisi siitä.

Omana teemanaan esiin nousi myös kirkon rooli asiassa. Keskustelijat panivat merkille, että kirkon omissakin kannoissa löytyy hajontaa. Juontaja Richt muistutti, että osa pastoreista on

siunannutkin homopareja. Pastori Leena Huovisen toimien oikeellisuudesta oltiin keskustelussa monta mieltä. Myös kirkon sekä yhteiskunnan ja valtiovallan eroavaisuudet suhtautumisessa huomattiin

Homoillan keskustelussa käsiteltiin edelleen sateenkaariperheiden arkea. Käytiin läpi, miten käytännön asiat todellisuudessa toimivat homoperheissä. Paljon puhuttivat lapsen etu ja hyvän elämän edellytykset. Myös vanhempien intressit hankkia tai tavoitella lapsia nousivat esiin. Tutkimustuloksista koskien sitä, onko lasten hyvä elää sateenkaariperheessä, oltiin monta mieltä.

Keskustelussa sivuttiin myös homokammos, jonka linnakkeita urheilu- ja koulumaailman osa keskustelijoista näki olevan. Yksimielisiä keskustelijat tuntuivat olevan siitä, että aikuiset luovat ennakkokäsitykset ja syrjivät rakenteet. Yhteiskunnallisen ilmapiirin ja julkisen keskustelun roolista ja vallasta oltiin samaten koko keskustelijajoukossa hyvin tietoisia. Asenneilmapiiriä haluttiin muuttaa hyväksyvämmäksi, jotta homoseksuaalien ei enää tarvitsisi kantaa häpeää. Viimeisenä nousivat esiin tämän teeman osalta konkreettiset pelot ja viharikokset, joita on alkanut ilmaantua.

Hallitsevien teemojen lisäksi tutkin, ketkä pääsivät keskustelussa ääneen ja kenet ohjelma valitsi aiheen ja sen teemojen `asiantuntijoiksi`. Yleisenä huomiona keskustelijoista voi todeta, että kansanedustajat olivat eniten edustettu ammattiryhmä, mikä on loogista sikäli, että he ovat lainsäädännön kanssa tekemisissä. Homoliittojen kannattajista suurin osa oli itse homoseksuaaleja. Homoliittoja vastustavien riveissä oli mielestäni yllättävän vähän itse evankelis-luterilaisen kirkon edustajia, ainoastaan kaksi (piispa Matti Repo ja kirkkovaltuutettu Sonja Falk). Heidän riveistään löytyi muun muassa Raamatun opettaja Pasi Turunen ja monta poliitikkoa (Lenita Toivakka, Päivi Räsänen ja Pentti Oinonen).

Homoliittojen kannattajia ohjelman keskustelijoissa oli kolme vastustajia enemmän ja se näkyi myös heidän saamassaan huomiossa ja puheajassa siten, että he saivat enemmän puhe aikaa. Tämä saattoi vaikuttaa keskustelun kulkuun. Homoillassa eniten puhe aikaa ja puheenvuoroja käyttivät kannattajista Mikko Roiha, pastori Leena Huovinen, Manne Maalismaa ja Maija Paloheimo, ja vastustajista puolestaan Päivi Räsänen, Pasi Turunen, Sonja Falk ja Matti Repo.

Keskustelun osallistujat käyttäytyivät hyvin eri tavalla siltä osin, ottivatko he itse aktiivisesti puheenvuoroja vai odottivatko he juontajien antavan niitä. Samoin vaihteli puhujien puheenvuoroihinsa käyttämä aika. Lisäksi muutaman puheenvuoron saanut henkilö saattoi puhua pitkään ja toisaalta lukuisia puheenvuoroja saanut saattoi puhua lyhyesti.

Kolmas tutkimukseni kysymys koski sitä, miten Ajankohtaisen kakkosen Homoilta itse asemoituu suhteessa kiistaan, toisin sanoen oliko ohjelmalla havaittavissa jokin selvä kanta kiistaan ja siihen, miten kirkon tulisi asiassa toimia.

Keskustelun ja haastattelun oheen rakennetut, ohjelmaa rytmittävät ja johdattelevat osaset – tilastot, insertit, välitekstit sekä sarjakuvataiteilija Pertti Jarlan piirroksot ja kannanotot – sisälsivät mielestäni omia viestejään. Osa niistä toimi itsenäisesti, mutta osan merkitys avautui paremmin vasta suhteessa joihinkin muihin osiin. Muutamassa tällaisista tapauksista juontajat jopa itse korostivat yhteyttä.

Mielestäni ohjelman eri elementtien kantavat merkitykset voi jakaa kolmeen eri `viestiin`. Ensimmäinen niistä on se, että kysymys homoseksuaalisuudesta ja sukupuolineutraalista avioliitosta jakaa ihmisten mielipiteitä. Tähän merkityskategoriaan laittaisin ohjelman ensimmäisen ja toisen tilaston. Ensimmäisessä tilastossa korostetaan eripuraa eduskunnan sisällä ja puolueiden välillä. Toinen tilasto puolestaan viestii siitä, että kansalaiset ovat eduskuntaa liberaalimpia homoliittokysymyksessä, ja siten asiasta eri mieltä kuin eduskunta. Tosiasiassa mielipiteiden ero oli hienoinen, kahdeksan prosenttia.

Ohjelman toisen viestin mukaan homoseksuaalisuus on hyväksyttävä olemassaolon tapa: homoilla ja lesboilla on omat tarpeensa, haaveensa sekä arkensa ja juhlanga kuten kenellä tahansa muulla. Tähän merkityskategoriaan luokittelisin kolmannen ja neljännen insertin.

Kolmannen viestin mukaan homot ovat homofobian uhreja, jotka on yhteiskunnassa ajettu ahtaalle. Ensimmäinen insertti tuottaa osaltaan myös tätä merkitystä. Lisäksi ”Homokammo”-väliteksti ja opettajien lausumia käsittelevät kolme viimeistä tilastoa puhuvat yhdessä ja erikseen samansuuntaista kieltä. Nämä elementit implikoivat kantaa, että konservatiivisuus ei ole enää `sallittua`, vaan ainoa hyväksyttävä tapa suhtautua homoseksuaaleihin on hyväksyä heidät kokonaisvaltaisesti.

Toimittajien rooli ohjelmassa on mielestäni hieman ristiriitainen. Ensi näkemältä heillä ei ole mitenkään ratkaisevaa roolia, vaan he tuntuvat vain neutraalisti johdattelevan keskustelua. Hienovaraisista sävyistä paljastui kuitenkin, että he käyttivät ohjelman kuluessa monia keinoja luoda merkityksiä. Toimittajat käyttivät merkitysten ja jännitteiden luomiseen kärjistämistä ja vastakkainasettelujen luomista. Näin he toimivat keskustelua johdatellessaan hakemalla eri puolten äärimmäisiä kannanottoja toisen puolen edustajien sanomisiin usein osallistujien lähtökohdat huomioon ottaen ilmiselvillä kysymyksillä. Lisäksi äärimmäiset kannanotot toimivat yhteistyössä Homoillan muun sisällön kanssa alleviivaten eri osasten merkityksiä.

Vaikka en katso, että median `tehtävä` on toimia uskonnon äänitorvena, peräänkuulutan kuitenkin sitä, että uskontoa käsiteltäisiin varteenotettavana tapana ajatella, ja että sen edustajat voisivat toimia täysivaltaisina osallistujina erilaisissa julkisissa keskusteluissa ilman lähtökohtaista väheksymistä toimittajien tai muiden taholta. Tämä kanta on ohjannut myös Homoillan tarkasteluani.

7.2. Ajankohtaisen kakkosen Homoillan yhteiskunnalliset seuraukset

Jostain syystä kirkon äänitorveksi profiloitui Homoillan ohjelmassa Päivi Räsänen rohkeilla ja homoseksuaaleja kohtaan hyvin kriittisillä näkemyksillään, vaikka hänen roolinsa ohjelmassa ei ensisijaisesti ollut edustaa evankelis-luterilaista kirkkoa. Räsästä haastateltiin myös viikon kuluttua Homoillasta Ykkösen Aamu-TV:ssä. Hän osallistui myös Ajankohtaisen kakkosen aiempaan vuoden 1996 Homoiltaan ja on ottanut kantaa aiemminkin homoseksuaaleihin. Räsänen sanoi pohjaavansa kantansa tiukasti raamattuun puolustaessaan perinteistä avioliittokäsitystä. Ehkä juuri siitä syystä hänet liitettiin mielikuvissa kirkon äänitorveksi.

Ohjelman jälkeen kristillisdemokraatit asettuivat tiukasti Räsäsen taakse, ja puolue myös hyötyi ohjelmasta yli tuhannella uudella jäsenellä. Sen sijaan mielestäni suhteellisen liberaaliksi kannoissaan osoittautunut arkipiispa Kari Mäkinen katkaisi Nelosen uutisissa 17.10.2010 siteen Räsäsestä kirkon äänenä kiirehtiessään ohjeita rekisteröidyn parisuhteen rukoustilaisuudelle.

Eroakirkosta.fi -palvelun eropalautteissa kolmasosa eronneista vetosi käytyyn keskusteluun homojen oikeuksista. Muita eroamisen syitä olivat kirkollisvero, uskon puute tai

kirkon merkityksettömyys omassa elämässä. Pieni vähemmistö erosi myös kirkon liberaalisuuden takia.

Homoilta sai Markus Mobergin ja Sofia Sjön (2012, 86) mukaan kokonaisuutena arvioiden aikaan välittömän vahvoja ja negatiivisia reaktioita kirkkoa kohtaan. Illasta seurasi jäsenten eroaalto; jo viikon päästä Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta oli eronnut 30 000 ihmistä, ja joulukuuhun mennessä luku oli kivunnut 40 000:en.

Mobergin ja Sjön (2012, 86-87) mielestä se, että Homoilta ohjelma oli Yleisradioyhtiön tuotantoa kertoo osaltaan aiheen ajankohtaisuudesta, kiistanalaisuudesta ja siten myös uutisarvosta. Toki muut viestimet tarttuivat aiheeseen heti, ja lisäsivät siten mediahuomiota entisestään.

Mobergin ja Sjön (2012, 86-87) mukaan kirkko ei ollut varautunut osallistumaan Homoillan kaltaiseen ohjelmaan, saati sitten sen mukanaan tuomiin ongelmallisiin julkisiin reaktioihin. Kirkko joutui teemaillan jälkeen ennennäkemättömän mediaryöpytyksen kohteeksi. Viivi Pärssisen (2011, 53) mukaan ohjelman jälkeisessä julkisessa keskustelussa käsiteltiin homoseksuaalien oikeuksia, mahdollista kirkollista siunaamista sekä heidän kanssaan ja puolestaan rukoilemista, minkä myös kirkolliskokous marraskuussa hyväksyi. Myös keskustelu sukupuolineutraalista avioliitosta jatkui Homoillan virittämänä.

Monet julkisuuden henkilöt, kuten kirjailija Jari Tervo ja tähtitieteen professori Esko Valtaoja, kritisoivat voimakkaasti ohjelman myötä mediamylläköön joutunutta kristillisdemokraattisen puolueen puheenjohtaja Päivi Räsästä tämän sanomisista Homoilta-ohjelmassa.

Vaikka homoseksuaalit ja samaa sukupuolta olevat parit ovat olleet jo aiemmin esillä julkisissa keskusteluissa Suomessa, uskonto konservatiivisessa muodossaan ja uskonnollinen suhtautuminen homoseksuaaleihin nousivat Mobergin ja Sjön (2012, 87) mielestä ehkä näkyvimmäksi osaksi ihmisoikeuskysymyksiä, vaikka sekin on lopulta ratkaistava lainsäädännöllä. Homoilta on heidän mukaansa poikkeuksellisen havainnollistava esimerkki siitä, kuinka uskonnolliset huolenaiheet nousevat todella näkyväksi osaksi laajempia, jälkisekulaarissa yhteiskunnassa tavallisia kansalais- ja poliittisia keskusteluja. Homoillan yhteiskunnallisia seurauksia ei voi vähätellä, sillä medialla on paljon valtaa siinä, kuinka erilaisia

näkemyksiä, arvoja, asemia ja identiteettejä nykyisin ilmennetään, levitetään ja käsitellään nykyisessä julkisesti.

Samalla Homoilta sekä sitä seuranneita kiihkeitä reaktioita ja keskusteluita voidaan Mobergin ja Sjön (2012, 88) mielestä pitää yhtenä esimerkkinä viestinten usein sensaatiohakuista tavasta esittää uskonnon ja seksuaalisuuden suhde. Toimittajilla oli heidän mielestään valmiina tietty kehys ja ennakkokäsitys kirkon suhteesta homoseksuaaleihin sen sijaan, että olisi kerrottu, miten kirkko oikeasti toimi. Kyseinen aihe irrotettiin laajemmasta kokonaisuudesta, ja käsiteltiin sitä kriittisesti tavalla, jota evankelis-luterilainen kirkko ei mitenkään voinut ennakoida tai johon se ei siten osannut varautua.

Hujanen katsoi 25.4.2013, että yhden ohjelman mahdollisuudet vaikuttaa ovat rajalliset, mutta merkittävää on, että ohjelma sai ammatillista tunnustusta ja herätti yhteiskunnallista keskustelua. Tämä on hänestä kuitenkin vain osa arvomurroksesta, joka yhteiskunnassa on tapahtumassa.

7.3. Evankelis-luterilaisen kirkon reaktio Homoillan seurauksiin

Vaikka kirkko sai suhteellisen voimattomana seurata kirkosta eroamisaltoa, se toisaalta pyrki myös hyödyntämään saamansa julkisuuden. Pian Homoillan jälkeen homoliittokiista pääsi kirkolliskokouksessa käytäviin keskusteluihin ja sieltä sankan mediahuomion siivittämänä laajempaan julkisuuteen. Samoin seurakuntavaaleissa homoseksuaalit ja homoliitot olivat näkyviä vaaliteemoja. Kirkko jopa teki internetiin oman vaalikoneensa, jotta äänestäjille olisi helpompaa valita itselle on sopiva ehdokas. Sielläkin kamppailivat liberaaliset ja konservatiiviset voimat suhtautumisessa homoseksuaalisuuteen. Piispa Kari Mäkinen vetosi 15.10.2010 julkaistussa tiedotteessaan Hytösen (2012, 267) mukaan eroajiin, että he lähtemisen asemesta vaikuttaisivat äänellään kirkon sisällä. Samoin hän painotti, että kirkko on huomattavasti monikasvoisempi, kuin mitä erilaisissa julkisissa keskusteluissa nähdään.

Vaikka homoliittokiista ja Homoillan seuraukset havainnollistavat ensi näkemältä median valtaa, kirkon kyky vastata median vaatimuksiin ja Homoillan seurauksiin esimerkiksi kesyttämällä osa seurauksista seurakuntavaalityöhön ei tue yksinkertaista luentaa median vallasta. Oman lisänsä eroaltoon ja julkiseen keskusteluun toi Mobergin ja Sjön mukaan Suomen laajin kristillinen nuortenlehti Nuotta ”Älä alistu!” –kampanjallaan. Se kohdistui

homoseksuaalisuutta vastaan, ja puhui sen puolesta, että homoseksuaali voidaan uskon avulla muuttaa heteroseksuaaliksi. Lopulta arkkipiispa esitti julkisen vetoomuksen kampanjan lopettamiseksi. (Moberg & Sjö 2012, 87; ks. myös Pärssinen 2011, 85)

7.4. Yleisiä kehityskulkuja

Moberg ja Sjö (2012, 88) katsovat, että uskonnollisten toimijoiden tuleminen yhä näkyvämmiksi liberalisoituneen median kautta voi merkitä myös lisääntyntä uutisarvoa. Jotta nykypäivän kirkko ja uskonnolliset instituutiot voisivat viestiä intressinsä ja huolenaiheensa mahdollisimman tehokkaasti yhä mediakeskeisemmässä julkisessa sfäärissä, niiden on saavutettava mahdollisimman selvä ymmärrys siitä, kuinka kommunikaatio toimii. Yleisesti ottaen kirkko on Mobergin ja Sjön (2012, 89) mielestä onnistunut toteuttamaan vahvaa haluaan ”hallita kommunikaatioprosesseja mahdollisimman tehokkaasti”, vaikka homoseksuaalisuusiista osoittaa, kuinka vaikeaa se voi välillä olla.

7.5. Tutkimusprosessin arviointia

Olen pyrkinyt edellä valottamaan *Ajankohtaisen kakkosen* Homoillan arvokeskustelun eri puolia. Työn alussa halusin tuoda esiin uskonnollisen viitekehyksen, sillä kristillinen arvomaailma taustoittaa keskustelun uskonnollisia ulottuvuuksia ja eräiden keskustelijoiden kantoja. Uskonnon ja journalismin suhdetta oli mielestäni tärkeää käydä läpi, jotta hahmottuisi miten journalismi esittää uskontoa ja yhä medioituneemmassa maailmassa journalismin valta siinä, millaisena uskonto ihmisille julkisesti näyttäytyy.

Aluksi pohdin, käyttäisinkö tutkielmassani välineenä diskurssianalyysia, mutta mielestäni se osoittautui liian epämääräiseksi ja laaja-alaiseksi menetelmäksi. Siksi valintani oli kehittää ohjelman lukutapa metodi itse. Tavoitteeni oli selvittää, mitkä olivat Homoillan keskustelussa esiin nousevat teemat, ketkä keskustelussa päästetään ääneen ja miten ohjelma itse asemoitui suhteessa kiistaan – toisin sanoen oliko ohjelmalla itsellään jokin havaittava kanta siihen, miten asiassa pitäisi toimia. Nähdäkseni onnistuin vastaamaan tutkimuskysymyksiini hyvin.

Minulla ei ollut ennakolta mitään oletusta siitä, millaiseksi Homoillan keskustelu hahmottuisi. Silti vastaukset eivät yllätä. En voi väittää hämmästeleväni tilannetta, jossa homoliittojen vastustajat eivät saa tuoda kantojaan täysivaltaisesti esiin, tai jossa uskonnolliset

perustelut eivät vaikuta päteville. 2000-luvun Suomi on postmoderni ja sekularisoitunut yhteiskunta, jossa uskonnon mielletään kuuluvan jossain määrin menneisyyteen tai vähintäänkin ihmisen yksityiselämään, ei julkisuudessa esiintuotavaksi. Homoseksuaalisuus on yksi enemmistön hyväksymistä tavoista ilmentää inhimillistä seksuaalisuuttaan, ja sen vastustaminen ei näyttäydä hyväksyttävänä, päinvastoin ahdasmielisyytenä, julmuutena tai vanhoillisuutena.

7.6. Mahdollisuuksia jatkotutkimukselle

Tutkin tässä työssä homoliittokiistaa ainoastaan Yleisradion Homoillan osalta. Tapauksen saama huomio laajeni kuitenkin räjähdysmäisesti mediassa ohjelman jälkeen. Olisi kiehtovaa selvittää, minkälaisilla äänenpainoilla muissa medioissa otettiin asiaan kantaa ja minkälaisia käännteitä keskustelu eri medioissa sai.

Samoin olisi mielenkiintoista selvittää, millainen ero oli niin sanottujen tunnustuksellisten eli hengellisten medioiden ja sekulaarin median välillä siinä, miten asiaa käsiteltiin. Suuriakin eroja varmasti löytyy, ja myös mahdollinen väittely näiden välillä olisi kiinnostavaa.

Ajankohtaisen kakkosen historiaan liittyvä tutkimus loppuu vuoteen 1993. Sen jälkeisiä tutkimuksia en aiheesta löytänyt, mikä vaikeutti hieman tutkimukseni tekoa. Moni asia on noista ajoista kuitenkin muuttunut, joten olisi hyvä paikata tämä tiedollinen aukko. Hedelmällistä olisi esimerkiksi selvittää, minkälaisia ovat olleet ohjelman henkilö- ja aihevalinnat 1990-2000-luvuilla.

Ajankohtaisen kakkosen Homoillalla oli merkittävät seuraukset evankelis-luterilaisen kirkon toimintaan ja jäsenmääriin. Olisi kiintoisaa selvittää, miten kirkko kaiken kaikkiaan kriisiin reagoi. Mikä oli kirkon toimintastrategia ja olivatko sen edustajien toimet keskenään linjassa, vai esiintyikö erimielisyyttä siitä, miten hallitsemattoman mediahuomion kanssa tulisi menetellä? Kaikki nämä ovat kysymyksiä, jotka mielestäni ansaitisivat lähempää tarkastelua.

Medialla on työsarkaa siinä, miten se kykenee huomioimaan sekä liberaalit että konservatiivit äänenpainot niin homoliittokiistassa kuin muissakin uskonnollisissa aiheissa, joita yhteiskunnassa varmasti ilmenee. Tämä saattaa nousta haasteeksi myöhemmin, kun eri voimat

pyrkivät hallitsemaan mediahuomiota, ja eri kiistat vaativat media-ammattilaisilta lisääntyntä uskontolukutaitoa.

Kirjallisuus:

Ahola, Minna, Antikainen, Marjo & Salmesvuori, Päivi (toim.): ”Taivaallista seksiä” (Tammi, 2006, Helsinki)

Christensen, Henrik Reinford: Mediation, deprivatization and vicarious religion. Coverage of religion and homosexuality in Scandinavian mainstream press. Teoksessa Hjarvard, Stig ja Lövheim, Mia: Mediatization and religion: Nordic perspectives. (Nordicom, 2012, Göteborg)

Garrette, Jeremy & King, Richard: Spirituality and the re-branding of religion. Teoksessa Lynch, Gordon, Mitchell, Jolyon & Strhan, Anna: ”Religion, Media and Culture. A Reader”, Routledge, Oxon 2012)

Gellner, Ernest: ”Culture, Identity and Politics” (Cambridge University Press, Englanti, 1987)

Habermas, Jürgen: Julkisuus. Teoksessa Pietilä, Veikko ja julkisuuspiiri: Julkisot, yleisöt ja media (Tampereen yliopisto, 2010, Tampere)

Hallamaa, Jaana: ”Seksispesifismiä vai aitoa vuoropuhelua”. Teoksessa Saarelma, Antti (toim.): ”Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa”. (Kirkon tutkimuskeskus, 2007, Jyväskylä, Gummerus).

Herbert, David: Why has religion gone public again? Towards a theory of media and religious re-publicization. . Teoksessa Lynch, Gordon, Mitchell, Jolyon & Strhan, Anna (edit.): ”Religion, Media and Culture. A Reader”, Routledge, Oxon 2012)

Hohenberg, John: “The Professional Journalist. A Guide to Modern Reporting Practice” (A Holt-Dryden Book, New York, 1960)

Hoover, Stewart & Lundby, Knut: Rethinking media, religion and culture (Sage Publications, 1997, Lontoo)

Hujanen, Taisto (1993): Ajankohtainen kakkonen kohtaa historiansa. Tulkintoja TV2:n ajankohtaisohjelmista ja journalistisesta kulttuurista (Oy Yleisradio Ab, Helsinki)

Hytönen, Maarit (toim.): Haastettu kirkko. Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 2008-2011 (Bookwell Oy, 2012, Porvoo)

Järvinen, Heli (1993): Kuvan ja äänen suhde Ajankohtaisessa kakkosessa. (Tampereen yliopisto, Tampere)

Jukkala, Harri S.: ”Aslan ry:n näkökulma”. Teoksessa Saarelma, Antti (toim.): ”Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä” (Kirkon tutkimuskeskus, 2009, Tampere)

Kankaanperä, Tero: Uusi sovitus vanhasta sävelmästä. Teoksessa Journalismikritiikin vuosikirja (Journalismin tutkimusyksikkö, 2001, Tampere)

Kuula, Kari: ”Eksegetiikasta hermeneutiikkaan”. Teoksessa Saarelma, Antti (toim.): ”Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa”. (Kirkon tutkimuskeskus, 2007, Jyväskylä, Gummerus).

Kytömäki, Katja: Argumentaatio Ajankohtaisen kakkosen Homoillassa (Vaasan yliopisto, 2012, Vaasa)

Kääriäinen, Kimmo, Niemelä, Kati ja Ketola, Kimmo: ”Moderni kirkkokansa”. (Kirkon tutkimuskeskus, 2003, Jyväskylä).

Laato, Antti: ”Voiko Raamatun sanasta ”ei” tulla ”kyllä”?”. Teoksessa Saarelma, Antti (toim.): ”Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa”. (Kirkon tutkimuskeskus, 2007, Jyväskylä).

Lehikoinen, Taisto: ”Median valtakunta” (Aikamedia, 2006)

Luckmann, Thomas: ”The Invisible Religion: the Problem of Religion in the Modern Society” (Macmillan, 1967, New York)

Luoma, Tapio: Siltaa rakentamassa. Kristillinen Jumala-usko luonnontieteen aikakaudella. Teoksessa Hytönen, Maarit (toim.): Minä uskon? Jumala-usko 2010-luvulla (Kirkon tutkimuskeskus, 2010, Tampere)

Lynch, Gordon: Public media and the sacred. Teoksessa Lynch, Gordon, Mitchell, Jolyon & Strhan, Anna (edit.): Religion, Media and Culture. A Reader (Routledge, Oxon, 2012)

Moberg, Markus & Sjö, Sofia: The Evangelical Lutheran Church and the Media in Post-Secular Finland. Teoksessa Mediatization and Religion: Nordic Perspectives (Nordicom, 2012, Göteborg)

Murdock, Graham: *The Re-Enchantment of the World: Religion and the Transformations of Modernity*. Teoksessa Hoover, Stewart & Lundby, Knut (edit.): ”Rethinking Media, Religion and Culture”, Sage Publications, 2006)

Mustola, Kati ja Pakkanen, Johanna: ”Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa”. (Like, 2003, Helsinki)

Mäkinen, Matti: ”Rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen juridiikka”. Teoksessa Saarelma, Antti (toim.): ”Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä” (Kirkon tutkimuskeskus, 2009, Tampere)

Mäntymäki, Eeva: *Hyvinvointivaltio eetterissä. Yleisradion rakentuminen populaarien diskurssien kentällä* (Tampereen yliopisto, 2006, Tampere)

Niemelä, Kati: ”Vieraantunut vai pettynyt. Kirkosta eroamisen syyt Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa” (Kirkon tutkimuskeskus, 2006, Tampere)

Nissinen, Martti: ”Sapatti on ihmistä varten”, teoksessa Saarelma, Antti (toim.): ”Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa”. (Kirkon tutkimuskeskus, 2007, Jyväskylä, Gummerus).

Paarma, Jukka: ”Kansankirkon mahdollisuudet tänään”. Teoksessa Vaismaa, Kalle (toim.): ”Trendi, brändi ja evankeliumi” (Gummerus, 2005, Jyväskylä)

Palmu, Heikki: ”Suomen kirkon tulevaisuus? Kipukohtia, ongelmia ja mahdollisuuksia” (Sammakko, 2010, Turku)

Pärssinen, Viivi: *Arvokeskustelun ytimessä: valtion ja kirkon instituutiotason suhde vuoden 2010 julkisen keskustelun valossa*

Rahkonen, Juho: *Kirkko median kuvastimessa* (Kirkon tutkimuskeskus, 2007, Tampere)

Raunio, Antti: ”Rekisteröity parisuhde luterilaisen teologian ja etiikan näkökulmasta”. Teoksessa Saarelma, Antti (toim.): *Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa* (Kirkon tutkimuskeskus, 2007, Jyväskylä)

Ridell, Seija: *Median julkisuustiloja kartoittamassa. Julkisuuden journalistinen tuottaminen ja kommunikatiivisuuden haaste*. Teoksessa *Tiedotustutkimus 27* (Tampereen yliopisto, 2004, Tampere)

Saarelma, Antti (toim.): *Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä* (Kirkon tutkimuskeskus, 2009, Tampere)

Saarelma, Antti (toim.): ”Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa”. (Kirkon tutkimuskeskus, 2007, Jyväskylä)

Taira, Teemu (2011): Uutinen uskonnosta: tyytymättömyyden tae? (Journalismikritiikin vuosikirja, 2011)

Thompson, Kennet ja Sharma, Anita (1998): Secularization, moral regulation and the mass media (British Journal of Sociology vol. 49 no. 3)

Tuchman, Gaye: Making news. A Study in the Construction of Reality. (The Free Press, 1978, New York)

Väkeväinen, Riitta: Ajankohtaisen kakkosen ja A-studion sisältövertailu 1992. Kaksi tapaa taustoittaa ajankohtaisia asioita. (Tampereen yliopisto, 1993, Tampere)

Välimäki, Tuukka: Yksityinen uskonto, julkinen keskustelu. ”Uskonnon” merkitykset Mohammed-pilakuvakiistassa Yhdysvalloissa ja Pakistanissa (Tampereen yliopisto, 2010, Tampere)

Weber, Max: ”The Protestant ethic and spirit of capitalism” (Allen & Unwin, London, 1971)

White, Robert E.: Religion and Media in the Construction of Cultures (Teoksessa Hoover, Stewart & Lundby, Knut (edit.): ”Rethinking Media, Religion and Culture”, Sage Publications, 2006)

Wuthnow, Robert: ”The Restructuring of American Religion. Society and Faith Since World War II” (Princeton University Press, 1988, USA)

WWW-lähteet:

Rönkkö-Miinalainen, Marianne: ”On paikka perheessä Jumalan – vai onko?

Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien kokemuksia, toiveita ja odotuksia seurakunnasta.” (Pohjois-Karjalan opisto, 2007, Niittylahti)

http://files.kotisivukone.com/arcusfinland.kotisivukone.com/tiedostot/ronkko-miinalainen_on_paikka_perheessa_jumalan.pdf

Halme-Tuomisaari, Riitta: Homojen oikeudet eivät ole yksiselitteisiä

<http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Homojen+oikeudet+eiv%C3%A4t+ole+yksiselitteisi%C3%A4/HS20101025SI1MA012vk>

LIITE 1

Kirkon 1. parisuhdelakiseminaari 01/2007. Aiheina homoseksuaaliset parisuhteet raamatuntulkinnan, kristillisen etiikan ja ekumeenisten yhteyksien kannalta. Järjestäjä: Piispainkokouksen asettaman parisuhdelakityöryhmä.

Seminaarin ohjelma:

HOMOSEKSUAALISUUS RAAMATTUTEOLOGISENA KYSYMYKSENÄ

- Kari Kuula (TT, uuden testamentin eksegetiikan dosentti, Helsingin yliopisto): *Eksegetiikasta hermeneutiikkaan.*
- Antti Laato (TT, FK, vanhan testamentin eksegetiikan ja juutalaisuuden tutkimuksen professori, Åbo Akademi): *Voiko Raamatun sanasta ”ei” tulla ”kyllä?”*
- Martti Nissinen (TT, vanhan testamentin eksegetiikan professori, Helsingin yliopisto): *Sapatti on ihmistä varten.*
- Kai Peltonen (TT, vanhan testamentin eksegetiikan dosentti, Helsingin yliopisto): *Homoseksuaalisuus ja raamatullisuus Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.*
- Riitta Särkiö (TT, seurakuntapastori): *Raamatun perusmalli ja elämän moninaisuus.*
- Kaarlo Kalliala (TL, hiippakuntadekaani): *Meditatiivinen sitoutuminen Raamatun tekstiin.*

LUTERILAINEN TEOLOGIA JA ETIIKKA

- Antti Raunio (TT, vs. systemaattisen teologian professori, Helsingin yliopisto): *Rekisteröity parisuhde luterilaisen teologian ja etiikan näkökulmasta.*
- Jaana Hallamaa (TT, sosiaalietiikan professori, Helsingin yliopisto): *Seksispesifismiä vai aitoa vuoropuhelua.*
- Jouko Heikkinen (TT, kirkkoherra): *Luterilaisen etiikan teologiset perusteet ja Raamatun avioliittokäsitys.*
- Olli-Pekka Vainio (TT, ekumeniikan professori, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto): *Homoseksuaalisuus ja teologia.*
- Vesa Hirvonen (TT, tutkija, Helsingin yliopisto): *Homoseksuaalisuus, usko ja rakkaus.*
- Paavo Kettunen (TT, käytännöllisen teologian professori, Joensuun yliopisto): *Homoseksuaalisuus pastoraalisena kysymyksenä.*

HOMOSEKSUAALISUUDEN EKUMEENINEN JA PASTORAALINEN HAASTE

- Antti Saarelma (TM, piispainkokouksen parisuhdelakityöryhmän sihteeri, Kirkon tutkimuskeskus): *Kristilliset kirkot ja homoseksuaalisuuden ekumeeninen haasta.*
- Heikki Huttunen (TM, pääsihteeri, Suomen ekumeeninen neuvosto): *Konsensuksen puute ja ekumeeninen tila.*
- Mikael Lindfelt (TD, FT, systemaattisen teologian dosentti, Åbo Akademi): *Svenska kyrkan, sen samkönade kärlekens realitet och ”välsignelsens förbannelsde”.*
- Juha Pihkala (TT, dogmatiikan dosentti, Helsingin yliopisto, piispa, Tampereen hiippakunta): *Pastoraaliset ja ekumeeniset näkökulmat homoseksuaalisuuteen.*
- Martti Esko (TT, johtaja, Kirkon perheasiat): *Sielunhoidollis-pastoraalisia haasteita.*
- Matti Repo (TT, dogmatiikan dosentti, Helsingin yliopisto, teologisten asiain sihteeri, Kirkon ulkoasiain osasto): *Ekumeenisen ja pastoraalisen puristuksessa?*

LIITE 2

Kirkon 2. parisuhdelakiseminaari 11/2007. Aiheina ihmiskuvaan liittyvät kysymykset seurakuntatyössä ja julkisessa terveydenhuollossa sekä juridiset kysymykset kirkon hallinnossa ja seurakuntien toiminnassa.

Ohjelma:

- Kalervo Nissilä (TT, perheneuvoja, dosentti, Oulun ev.lut. seurakuntayhtymä): *Homoseksuaalisuus ihmiskuvassa – pastoraalipsykologinen näkökulma.*
- Pauliina Kainulainen (TT, pastori, Pielisensuun seurakunta): *Kommentti Kalervo Nissilän alustukseen.*
- Sammeli Juntunen (ekumeniikan dosentti, kirkkoherra, Savonlinnan seurakunta): *Korreferaatti Kalervo Nissilän alustukseen.*
- Hannu Säävälä (LT, psykiatrian erikoislääkäri, perheterapeutti, Therapiea-säätiö): *Homoseksuaalisuus ihmiskuvassa – psykiatrinen kommenttipuheenvuoro.*
- Elina Koivisto (psykiatri, perheterapeutti, apulaisopettaja, Tampereen yliopisto, erikoislääkäri, TAYS): *Homoseksuaalisuus – psykiatrin ja perheterapeutin näkökulma.*
- Hanna-Liisa Konttinen (perheneuvoja, lehtori, Lahden ev.lut. seurakuntayhtymä): *Homoseksuaalisuus ja perhe-elämä.*
- Arja Penttinen (pastori, Arcus-verkosto, Lohja): *Sateenkaariryhmän elämänvalintoja – Arcus-verkoston puheenvuoro.*
- Harri S. Jukkala (psykoterapeutti, perhe- ja pariterapeutti, Aslan ry, Jyväskylä): *Aslan ry:n näkökulma.*
- Veijo Hämäläinen (OL, eläkkeellä hallinto-oikeustuomarin virasta): *Rekisteröity parisuhde ja kirkko työnantajana.*
- Kari Ventä (kirkolliskokouksen sihteeri, rovasti, OK, Helsinki): *Rekisteröidyn parisuhteen juridiikka.*
- Matti Mäkinen (varatuomari, virkavapaalla Turun arkkihiippakunnan lakimiesasessorin virasta kirkkolainsäädännön kodifiointitoimikunnan sihteerin tehtävää varten): *Kommenttipuheenvuoro Kari Ventän alustukseen.*
- Irmeli Telivuo (kirkolliskokouksen lainoppinut asiantuntija ja valtakunnallisen terveydenhuollon eettisen neuvottelukunnan jäsen, KHO): *Kommenttipuheenvuoro Kari Ventän alustukseen.*

Liite 3

Homoillan osallistujat

12.10.2010 Ajankohtaisen kakkosen Homoillassa juontajina toimivat Salla Paajanen ja Jyrki Richt. Heidän vierainaan olivat:

Homoliittojen vastustajat:

Tampereen piispa Matti Repo

Raamatunopettaja Pasi Turunen

Kansanedustaja Päivi Räsänen (kd.)

Kansanedustaja Pentti Oinonen (ps.)

Kansanedustaja Lenita Toivakka (kok.)

Tosimies-lehden päätoimittaja Kimmo Janas

Kirkkovaltuutettu Sonja Falk

Homoliittojen kannattajat:

Mr Gay Finland Kenneth Liukkonen

Pastori Leena Huovinen

Näyttelijä Elsa Saisio

Kuuluttaja, SETA:n hallituksen jäsen Manne Maalismaa

Ohjaaja Mikko Roiha

Sateenkaariperheen äiti Heidi Kontkanen

Sateenkaariperheet ry:n puheenjohtaja Juha Jämsä

Seksuaaliterapeutti Tarja Sandberg

Opiskelija Maija Paloheimo

Kansanedustaja Oras Tynkkynen (vihr.)

Sarjakuvataiteilija Pertti Jarla

Liite 4

Pertti Jarlan Homoillassa 2010 tekemät piirroksat:

